

**Ο ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ
Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1948- 1968**

του

Αθηνόδωρου Ι. Μοσχόπουλου

Μεταπτυχιακή Διατριβή που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για την μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Άσκηση και Ποιότητα Ζωής» των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης και του Παν/μίου Θεσσαλίας στην κατεύθυνση «Παιδαγωγική και Δημιουργική Μάθηση».

Κομοτηνή

2014

Εγκεκριμένο από το Καθηγητικό σώμα:

1^{ος} Επιβλέπων: Ευάγγελος Αλμπανίδης, Αναπλ. Καθηγητής

2^{ος} Επιβλέπων: Παναγιώτης Αντωνίου, Αναπλ. Καθηγητής

3^{ος} Επιβλέπων: Αθανάσιος Αναστασίου, Αναπλ. Καθηγητής

13440/1

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αθηνόδωρος Ι. Μοσχόπουλος: Ο οργανωμένος αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις και η απήχρησή του στην ελληνική κοινωνία της περιόδου 1948- 1968.
(Με την επίβλεψη του κ. Ευάγγελου Αλμπανίδη, Αναπλ. Καθηγητή)

Η άρρηκτη σχέση μεταξύ του αθλητισμού και του στρατεύματος αποτελεί αναντίρρητο γεγονός που ξεκινά από την προϊστορία ακόμη σε όλους τους γνωστούς πολιτισμούς. Η προσφορά των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων στην ανάπτυξη της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού στην ελληνική κοινωνία της ταραχώδους περιόδου 1948-1968 ήταν μεγάλης σημασίας. Από τις πρώτες προσπάθειες συγκρότησης ενός ενιαίου φορέα που θα επέβλεπε και θα συντόνιζε τη δημιουργία των συνθηκών για την ανάπτυξη και τη διάδοση της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού στις τάξεις του στρατεύματος έγινε αντιληπτό ότι, αφενός το εγχείρημα αυτό ήταν τεράστιας σημασίας για την Ελλάδα, αφετέρου οι αντικειμενικές δυσκολίες της εποχής το καθιστούσαν δύσκολο στην εφαρμογή του. Παρόλα αυτά, οι ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις συνέστησαν το 1948 την Ανωτέρα Συντονιστική Επιτροπή Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων, η οποία με τις διοργανωτικές και αγωνιστικές της επιτυχίες, την άριστη οργάνωση και μελέτη των θεμάτων που αφορούσαν την φυσική αγωγή και τον αθλητισμό, τους κατά καιρούς επιστημονικά καταρτισμένους Αξιωματικούς, Υπαξιωματικούς και στρατευμένους αθλητές που υπηρέτησαν στις τάξεις της και την συνεχή υποστήριξη των προσπαθειών της από την ανώτατη πολιτική και στρατιωτική ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων, υπερέβησαν δυσεπίλυτα προβλήματα και καθιέρωσαν στην συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας τη δυναμική που είχε ο ελληνικός οργανωμένος στρατιωτικός αθλητισμός, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Λέξεις – Κλειδιά: Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., Α.Σ.Α.Ε.Δ., οργανωμένος στρατιωτικός αθλητισμός.

ABSTRACT

Athinodoros I. Moschopoulos: Organized sports in the Armed Forces and its appeal on the Greek society of the period 1948-1968.

(Under the supervision of Mr. Evangelos Albanidis, Assoc. Professor)

The inextricable connection between sport and the army is an undeniable fact, which starts from prehistory to all known cultures. The offer of the Hellenic Armed Forces in the development of physical education and sport in Greek society of the turbulent period 1948-1968 was of great importance. From the first attempts of establishment of a single committee to oversee and coordinate the creation of conditions for the development and dissemination of physical education and sport inside the ranks of the army, it was felt that, on one hand, the project was of a paramount importance for Greece, on the other hand, the objective difficulties of that era made it difficult to implement. Nevertheless, the Hellenic Armed Forces founded in 1948 the Higher Sports Commission of the Armed Forces, which, with the organizing and athletic successes, the excellent organization and the study of issues related to physical education and sports, the scientific versed Officers, N.C.O.'s and conscripts- athletes, who served in its ranks and continued with the support and efforts of the highest political and military leadership of the Hellenic Armed Forces, overcame difficult problems and established in the minds of the Greek society the momentum, which the Greek organized military sport had, both nationally and internationally.

Keywords: A.S.E.A.E.D., A.S.A.E.D., organized military sport.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	iv
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	ix
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
Σκοπός της εργασίας.....	5
Οι πηγές.....	5
Δυσκολίες – Περιορισμοί	6
Σύντομη βιβλιογραφική ανασκόπηση	6
II. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ (Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.) - ΥΠΟΠΕΡΙΟΔΟΣ 1948- 1953.....	15
Οι χρονικές περίοδοι του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού.....	15
Η ελληνική κοινωνία πριν το 1948.....	16
Η πορεία προς τον οργανωμένο στρατιωτικό αθλητισμό.....	19
Σκοποί – Επιδιώξεις Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.	21
Οργάνωση- Δομή Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.	22
Λειτουργία Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.	23

Οι πρώτες προσπάθειες για την οργάνωση του της Φυσικής Αγωγής και του οργανωμένου αθλητισμού των Ε.Δ.	24
Η Διοίκηση 1948-1953.....	25
Η Φυσική Αγωγή των Ε.Δ. 1948-1953.....	26
Ο Εθνικός Αθλητισμός 1948-1953.....	27
Ο Διεθνής Αθλητισμός 1948-1953.....	32
II. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ- ΥΠΟΠΕΡΙΟΔΟΣ 1953 – 1968.....	42
Η ελληνική κοινωνία της υποπεριόδου 1953-1968. Σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα.....	42
Ο οργανωμένος αθλητισμός 1953-1968.....	45
Η Διοίκηση 1953-1968.....	46
Η Φυσική Αγωγή στις Ε.Δ. 1953-1968.....	48
Ο Εθνικός Αθλητισμός 1953-1968.....	57
Ο Διεθνής Αθλητισμός 1953-1968.....	63
III. Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Ε.Δ..	71
Η απήχηση του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού των ελληνικών Ε.Δ.....	71
IV. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ Α.Σ.Α.Ε.Δ.....	74
V. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	77

Σημαντικότεροι σταθμοί και γεγονότα του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού στην Ελλάδα. Πρώτη Περίοδος 1948-1968.....	77
Η συνεισφορά της εργασίας.....	78
Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.....	79
VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	81
VII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	87
Παράρτημα 1: Φωτογραφίες και αποκόμματα εφημεριδών.....	87

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Η ελληνική σημαία στο Στάδιο Pershing, 1919.	87
Εικόνα 2. Ο αρχηγός της ελληνικής αποστολής στους Διασυμμαχικούς Αγώνες του Λονδίνου του 1947, Σμηναγός Νικόλαος Γρηγοριάδης, παραλαμβάνει την σημαία των ελληνικών Ε.Δ.....	87
Εικόνα 3. Πρώτη εμφάνιση σημαίας Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στο Α΄ Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Ενόπλων Δυνάμεων.....	88
Εικόνα 4. Παρέλαση στρατιωτικών- αθλητών στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτου, επ’ ευκαιρίας του Β΄ Πανελληνίου Πρωταθλήματος Ε.Δ.....	88
Εικόνα 5. Γελοιογραφία του Κώστα Μητρόπουλου εμπνευσμένη από το Πρωταθλήματος Ποδοσφαίρου Ε.Δ.....	89
Εικόνα 6. Τμήμα από τα πρακτικά της 3 ^{ης} Γενικής Συνέλευσης C.I.S.M., το οποίο αναφέρει την πρόταση προς την Ελλάδα για συμμετοχή στο C.I.S.M.....	89
Εικόνα 7. Επίδειξη μοτοσικλετιστών της Ε.Σ.Α. επ’ ευκαιρίας του Γ΄ Πανελληνίου Πρωταθλήματος Ε.Δ.....	90
Εικόνα 8. Πρωτοσέλιδο άρθρο αφιερωμένο στα αποτελέσματα της πρώτης μέρας του Γ΄ Πανελληνίου Πρωταθλήματος Ε.Δ.....	90
Εικόνα 9. Ο Γ.Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Σμηναγός Νικόλαος Γρηγοριάδης ανταλλάσσει λάβαρα με τον Τούρκο Χιλίαρχο Γκιουτζουγενέρ, επ’ ευκαιρίας του ποδοσφαιρικού αγώνα Τουρκίας- Ελλάδας.....	91
Εικόνα 10. Η κατάκτηση του πρωταθλήματος C.I.S.M. από την Εθνική Ε.Δ.....	91
Εικόνα 11. Πρωτοσέλιδο άρθρο φιλικού αγώνα της Εθνικής Ε.Δ.....	92
Εικόνα 12. Άρθρο αφιερωμένο στον τότε Αρχηγό Γ.Ε.Α. Αντιπτέραρχο Κελαϊδη.....	92
Εικόνα 13. Ο Κώστας Μητρόπουλος γελοιογραφεί την επιθυμία της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. να μετέχει του πρωταθλήματος ποδοσφαίρου της Ε.Π.Σ.Α.....	93
Εικόνα 14. Αγώνες Στίβου C.I.S.M. Αθήνα, 1955. Πίνακας Συμμετεχόντων Αθλητών....	93

- Εικόνα 15.** Τρόπαιο της πολυνίκους ομάδας της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. από το Στρατιωτικό Βαλκανικό Πρωτάθλημα Στίβου στα Σκόπια 3- 4 Σεπ 1955.....94
- Εικόνα 16.** Αναμνηστική Πλακέτα των Ε.Δ. των Η.Π.Α. προς την ομάδα Στρατιωτικού Πεντάθλου των ελληνικών Ε.Δ. 1958 94
- Εικόνα 17.** Αναμνηστική πλακέτα από τον αγώνα ποδοσφαίρου στη Βαγδάτη μεταξύ Ε.Δ. Ελλάδας και Ε.Δ. Ιράκ. το 1962 για το πρωτάθλημα C.I.S.M. 95
- Εικόνα 18.** Άρθρο για την αναχώρηση της Ομάδας καλαθοσφαίρισης των Ε.Δ. για το πρωτάθλημα C.I.S.M. στη Βαγδάτη.....95

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

A.N.E	Αρχηγείο Ναυτικής Εκπαίδευσης
A.Σ.Α.Ε.Δ.	Ανώτατο Συμβούλιο Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων
A.Σ.Δ.Α.Ν.	Ανωτέρα Στρατιωτική Διοίκηση Αττικής και Νήσων
A.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.	Ανωτέρα Συντονιστική Επιτροπή Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων
A/Γ.Ε.ΕΘ.Α.	Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας
A/Γ.Ε.Α.	Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας
A/Γ.Ε.Ν.	Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Ναυτικού
A/Γ.Ε.Σ.	Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Στρατού
B.X.	Βασιλική Χωροφυλακή
B.N.	Βασιλικό Ναυτικό
Γ.Γ.Α.	Γενική Γραμματεία Αθλητισμού
Γ.Ε.Α.	Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας
Γ.Ε.ΕΘ.Α.	Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
Γ.Ε.Ν.	Γενικό Επιτελείο Ναυτικού
Γ.Ε.Σ.	Γενικό Επιτελείο Στρατού
C.I.S.M.	Conseil International du Sport Militaire
Δ.Ο.Α.	Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία
Ε.Α.Σ.Α.	Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής
Ε.Β.Α.	Ελληνική Βασιλική Αεροπορία
Ε.Γ.	Επιτελικό Γραφείο
Ε.Δ.	Ένοπλες Δυνάμεις
Ε.Ο.Ε.	Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή

Λ.Σ.	Λιμενικό Σώμα
Μ.Ε.Ο.	Μικτή Επιτελική Ομάδα
Π.Α.	Πολεμική Αεροπορία
Π.Ν.	Πολεμικό Ναυτικό
Π.Σ.	Πυροσβεστικό Σώμα
Σ.Β.Ε.	Στρατός Βορείου Ελλάδος
Σ.Κ.Ε.	Στρατός Κεντρικής Ελλάδος
Σ.Ξ.	Στρατός Ξηράς
Σ.Σ.Γ.	Στρατιωτική Σχολή Γυμναστικής
Σ.Σ.Ε.	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων
Σ.Σ.Σ.Α.	Στρατιωτική Σχολή Σωματικής Αγωγής
Σ.Σ.Σ.Α.Ε.Δ.	Στρατιωτική Σχολή Σωματικής Αγωγής Ενόπλων Δυνάμεων
Σ.Φ.Α.	Σχολή Φυσικής Αγωγής

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ

Θεωρώ ευχάριστο και επιβεβλημένο καθήκον να εκφράσω τις ολόθερμες ευχαριστίες μου προς τον επιβλέποντα τη μεταπτυχιακή μου διατριβή, καθηγητή κ. Αλμπανίδη Ευάγγελο για την εμπιστοσύνη που επέδειξε στο πρόσωπό μου, για την έμπνευση που μου έδωσε και για τις γνώσεις που μου μετέδωσε. Είμαι επίσης ευγνώμων στα άλλα δύο μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής, τους καθηγητές κ.κ. Παναγιώτη Αντωνίου και Αθανάσιο Αναστασίου για τις πολύτιμες συμβουλές τους.

Η πολύμηνη έρευνα για την ολοκλήρωση της εργασίας σημαδέυτηκε από την αποφασιστική συμβολή του τότε Υπαρχηγού του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης και τώρα Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού, Αντιναύαρχου κ. Ευάγγελου Αποστολάκη, ο οποίος επέτρεψε την απεριόριστη πρόσβασή μου στο Αρχείο της Κεντρικής Γραμματείας του Γ.Ε.Ε.Θ.Α. και κατέστησε ταχεία την ικανοποίηση των αιτημάτων μου. Επίσης, στο πρόσωπο του Εθελοντή Μακράς Θητείας Αρχιλοχία (ΤΧ) κ. Γεωργίου Νικολάου, βρήκα έναν χρήσιμο συνεργάτη, ο οποίος αποτέλεσε το αποφασιστικό εκτελεστικό όργανο της διεκπεραίωσης όλων των θεμάτων που κατά καιρούς ανέκυπταν στην συγκέντρωση όλου του υπηρεσιακού αρχειακού υλικού.

Αναντίρρητα, η δυναμική συνεργασία με τον Διευθυντή του Ανωτάτου Συμβουλίου Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων, Αντιπλοίαρχο (Ο) κ. Σπυρίδωνα Ανδριόπουλο, υπήρξε καταλυτική και οδήγησε στην ανεύρεση του πολυπόθητου Αρχείου Δραστηριοτήτων της Ανωτέρας Συντονιστικής Επιτροπής Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων (Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.) σε μορφή φωτοτυπιών 190 σελίδων γραφομηχανής. Ευχαριστώ τους παραπάνω Αξιωματικούς και Υπαξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων, νιώθοντας υπερήφανος για την συναδελφική αλληλεγγύη που επέδειξαν στο πρόσωπό μου.

Αξίζει να αναφερθεί η τεράστιας σημασίας βοήθεια που μου παρείχε η τότε Διευθύντρια της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, κ. Τριανταφυλλιά Αμπατζή, η οποία, όχι μόνο μου έδωσε την άδεια να αποκτήσω και να χρησιμοποιήσω το αρχείο της εφημερίδας «Αθλητική Ηχώ» της περιόδου 1948 – 1968, αλλά και συνέδραμε στις ατελείωτες ώρες της έρευνας μου στο Ειδικό Αναγνωστήριο της Βιβλιοθήκης διαθέτοντας επ' ωφελεία μου επιστημονικά καταρτισμένο υποστηρικτικό προσωπικό, τις κυρίες Ελένη Μουζουράκη και Πηνελόπη Λεβαντάκη. Τις ευχαριστώ εκφράζοντας απερίφραστα τις θετικές εντυπώσεις

που αποκόμισα από την υψηλής ποιότητας εργασία που είδα προσωπικά να διεξάγεται στους χώρους της Βιβλιοθήκης.

Σε αυτό το σημείο, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον «μεγάλο δάσκαλο», Καθηγητή κ. Ιωάννη Μουρατίδη, ο οποίος είναι μία συνεχή πηγή έμπνευσης και γνώσης στον τομέα της ιστορικής συγγραφής της Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού παγκοσμίως, για τις συμβουλές και τη στήριξή του.

Τέλος, αφιερώνω το παρόν πόνημα στη σύζυγό μου Αναστασία Παϊταρίδου, καθώς και τα παιδιά μου Αθανασία, Ιορδάνη και Ιάκωβο για την αναζωογονητική τους δράση και τη στήριξη, που ηθελημένα ή άθελα, μου παρέχουν εγκαρδίως.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιστορική καταγραφή της φυσικής αγωγής και της άθλησης δια μέσου των αιώνων, καταμαρτυρεί την άρρηκτη σύνδεση της μαχητικής με την αθλητική ικανότητα. Έρευνες έχουν δείξει, ότι το αρχαιότερο έως τώρα σύγγραμμα στον κόσμο, το έπος του Gilgamesh, αναφέρει ότι ο εν λόγω ήρωας ήταν άριστος μαχητής, επειδή ήταν άριστος αθλητής και το αντίστροφο.¹ Στα ομηρικά έπη, την Ιλιάδα και την Οδύσσεια, ο Όμηρος ψάλλει το μεγαλείο μιας κοινωνίας, η οποία είναι, όπως ο ίδιος ομολογεί, πολύ ανώτερη από τη δική του.² Ο ομηρικός ήρωας είναι ένας καλός αθλητής και ένας πολύ γενναίος πολεμιστής, ο οποίος αγαπά όσο τίποτε άλλο, τη δόξα και την υπεροχή που αποκτά από τους αγώνες ή στο πεδίο της μάχης.³ Οι πολεμιστές – αθλητές δεν ασχολούνται με την άθληση μόνον κατά την διεξαγωγή αγώνων, αλλά και κατά τις ελεύθερες ώρες τους, όχι όμως στα πλαίσια κάποιας συστηματικής προπόνησης με σκοπό τους αθλητικούς αγώνες, αλλά απλά και μόνον για τη διασκέδασή τους.⁴ Ο κάθε πολεμιστής- αθλητής, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά που του προσδίδει ο επικός ποιητής, υπερέχει στα αθλήματα που περιγράφονται στην ραψωδία Ψ της Ιλιάδας.⁵

Η συνάφεια αθλητισμού και πολεμικής προπαρασκευής συνεχίζεται και στην ιστορική εποχή. Ο ποιητής Τυρταίος αναφέρει χαρακτηριστικά, ότι για τους Λακεδαιμόνιους, η σωματική άσκηση έχει αξία μόνο όταν προάγει την πολεμική δεξιότητα.⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αντίληψης είναι η υποχρεωτική εκπαίδευση των αρχαίων Λακεδαιμονίων, η περίφημη Λυκούργειος αγωγή, η οποία ως επί το πλείστον ήταν πολύ περισσότερο πρακτική, αποσκοπώντας στη δημιουργία στρατιωτών με μοναδική ασχολία τον πόλεμο.⁷ Στον αντίποδα, η αγωγή στην Αθήνα σήμαινε αρμονική

¹Μουρατίδης, Ιωάννης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του αρχαίου κόσμου*. Θεσσαλονίκη, 2009, σελ. 4

²Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, σελ. 56

³Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, σελ. 56

⁴Όμηρος, *Ιλιάδα*, Β, 774-775. Όμηρος, *Οδύσσεια*, Δ, 625-626, Π, 167-168. Πρβλ. Ιωαννίδης, Θεόδωρος, Μοσχόπουλος, Αθηνόδωρος & Λαζαρίδης, Σάββας: «Αθλήματα της Ιλιάδας: η Προετοιμασία, ο Τρόπος Διεξαγωγής και το Ευ Αγωνίζεσθαι», *Αθλητική Ιστορία και Φιλοσοφία*, 3,(2010), 161-183, σελ. 163

⁵Όμηρος, *Ιλιάδα*, Ψ, 588, 665, 676, 708-709, 754-756, 811-813, 836-838, 885-887.

⁶Τυρταίος, *Ελεγεία, Υποθήκη*, 3, πρβλ. Ανδρεάκος, Θεόδωρος.: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις από των αρχαίων χρόνων μέχρι σήμερα*. Γεωργιάδης, Αθήνα, 2009, σελ. 28.

⁷Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, σελ. 120.

ανάπτυξη σώματος και πνεύματος. Μουσική, φυσική αγωγή, γραφή κι ανάγνωση ήταν τα βασικά συστατικά της. Τα τρία μεγάλα Γυμνάσια της εποχής, η Ακαδημία, το Λύκειο και το Κυνόσαργες προετοίμασαν τους Αθηναίους πολίτες- οπλίτες, οι οποίοι πολέμησαν και νίκησαν στους Περσικούς πολέμους. Άλλωστε, ο Πλάτωνας στους «Νόμους» του εκφέρει την άποψη για σωματική άσκηση των νεαρών αγοριών και κοριτσιών ταυτόχρονα, με σκοπό την άμυνα της Πολιτείας.⁸ Ειδικότερα, για τα αγωνίσματα πολεμικής φύσεως αναφέρει αφοριστικά: «οὔτοι γὰρ καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ κατὰ πόλεμον χρήσιμοι εἰς τὴν πολιτείαν καὶ ἴδιους οἴκους, οἱ δὲ τὸ ἄλλοι πόνοι καὶ σπουδαὶ κατὰ σώματα οὐκ ἐλευθέρων»,⁹ καταδεικνύοντας έτσι την σημασία της αθλητικής προετοιμασίας των πολιτών για την υπεράσπιση της πατρίδας τους.

Ο θεσμός των Εφηβείων, ο οποίος καθιερώθηκε στην Αθήνα, μετά τη μάχη της Χαιρώνειας (338 π. Χ.), με κύρια μαθήματα τη στρατιωτική εκπαίδευση και τη γυμναστική, αποτέλεσε θεμελιώδες εκπαιδευτικό πλάνο για την πολεμική προετοιμασία των Αθηναίων νέων.¹⁰ Η ακριβής χρονολογία ίδρυσης του Αττικού εφηβείου είναι αμφιλεγόμενη.¹¹ Αν και έχουν εκφραστεί απόψεις, κατά τις οποίες ο θεσμός αυτός θεωρείται προγενέστερος,¹² η επικρατέστερη άποψη είναι ότι εμφανίστηκε μεταξύ του 337 και 335 π. Χ.¹³ Επρόκειτο για έναν θεσμό (στα πρώτα χρόνια εφαρμογής του) παρόμοιο με την σημερινή στρατιωτική θητεία,¹⁴ του οποίου την εκπαίδευση παρακολουθούσαν οι νέοι, μεταξύ 18 και 20 ετών.¹⁵ Κατά το πρώτο έτος φρουρούσαν τις ακτές, κατά δε το δεύτερο λάμβαναν όπλα και φρουρούσαν τα σύνορα της Αττικής.¹⁶ Η πανοπλία των εφήβων καθώς και όλα τα έξοδα της εκπαίδευσής τους πληρωνόταν από την πόλη,¹⁷ ενώ η απονομή αυτής της πανοπλίας γινόταν σε ειδική δημόσια τελετή, παρουσία των αρχηγών της πόλης,¹⁸ όπου και δινόταν ο σχετικός εφηβικός όρκος.¹⁹

⁸Πλάτων, *Νόμοι*, Ζ', 813, d-e, 814.

⁹Πλάτων, *Νόμοι*, Ζ', 796, d.

¹⁰Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, σελ. 154.

¹¹Μαργου, Henri-Ignée: *Ιστορία της εκπαιδύσεως κατά την αρχαιότητα*, Αθήνα, 1961, σελ. 163.

¹²Γιαννικόπουλος, Ανέστης: «Πότε άρχισε ο θεσμός της εφηβείας», *Αρχαιολογία*, 35, (1990), 64-73.

¹³Μαργου: *Ιστορία*, σελ. 163, 168. Πρβλ. Αλμπανίδης, Ευάγγελος: *Ιστορία της Άθλησης στον αρχαίο ελληνικό κόσμο*, εκδ. SALTO, Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 222.

¹⁴Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 223, Πρβλ. Παυλίνης, Ευάγγελος: *Ιστορία της Γυμναστικής*, Αθήνα, 1927, σελ. 274.

¹⁵Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, σελ. 152.

¹⁶Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, 42. Πρβλ. Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 223.

¹⁷Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, σελ. 154.

¹⁸Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, 42.1.

¹⁹Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, σελ. 154.

Η σωματική αγωγή και οι αθλητικοί αγώνες κατείχαν κυρίαρχη θέση στο πρόγραμμα εκπαίδευσης.²⁰ Δάσκαλοι ή «παιδευτές» των εφηβείων ήταν ο «παιδοτρίβης», ο «οπλομάχος», ο «ακοντιστής» και ο «καταπελταφέτης»,²¹ γεγονός που καταδεικνύει την άμεση σχέση στρατιωτικής εκπαίδευσης και φυσικής αγωγής. Υπάρχουν επιγραφές, όπου γίνεται λόγος για σωματική άσκηση των εφήβων σε διάφορους αγώνες δρόμου,²² λαμπαδηδρομίας,²³ βαριά αγωνίσματα (πάλη, πυγμαχία, παγκράτιο),²⁴ κωπηλασίας²⁵ και ιππασίας.²⁶ Ο στρατιωτικός χαρακτήρας του Αττικού εφηβείου κατά τον 4^ο αιώνα π. Χ. ήταν ο επικρατέστερος, όχι όμως και ο μόνος.²⁷ Το εφηβείο αποτελούσε επίσης και ένα είδος πολιτικής προάσκησης και μιας ηθικής και θρησκευτικής προπαρασκευής.²⁸ Η ιδιαίτερη σημασία που δινόταν στη σωματική άσκηση υποδηλώνεται και από το γεγονός ότι εκτός από τους δασκάλους της οπλασκίας που προαναφέρθηκαν, ο λαός της Αθήνας εξέλεγε για τη σωματική άσκηση των εφήβων και δύο «παιδοτρίβεις».²⁹

Ο θεσμός της εφηβείας έλαβε πανελλήνιες διαστάσεις, καθώς συναντάται και σε άλλες πόλεις του ελληνικού κόσμου.³⁰ Στους Δελφούς,³¹ στο Άργος και στις Μυκήνες,³² στην Επίδαυρο³³ και αλλού. Το σπουδαιότερο εύρημα που σχετίζεται άμεσα με το θεσμό της εφηβείας είναι ο εφηβαρχικός νόμος της Αμφίπολης (23-22 π.Χ.).³⁴ Σύμφωνα με τον νόμο και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την μελέτη του, ο θεσμός της εφηβείας στην Αμφίπολη υπηρετούσε στρατιωτικούς σκοπούς και χρησιμοποιούσε ως μέσο τις σωματικές ασκήσεις.³⁵ Ο παραπάνω θεσμός διατηρήθηκε και στους ελληνιστικούς χρόνους, περίπου μέχρι το 266 μ.Χ.³⁶

Οι Ρωμαίοι, λαμβάνοντας την σκυτάλη της αθλητικής παιδείας από τους Έλληνες, συνέχισαν την σωματική αγωγή για στρατιωτικούς σκοπούς. Από την εποχή της

²⁰ Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 223.

²¹ Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, σελ. 154. Πρβλ. Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 224.

²² IG II2, 1008, 1028, 1030.

²³ IG II2, 1006.

²⁴ IG II2, 956-962, 964.

²⁵ IG II2, 1001.

²⁶ IG II2, 1040, 1042, 1043.

²⁷ Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 223.

²⁸ Μαργου: *Ιστορία*, σελ. 164. Πρβλ. Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 223.

²⁹ Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, 42.3.

³⁰ Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 224-229.

³¹ Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής*, σελ. 158.

³² IG 4.597, 4.606.

³³ IG 4.1432.

³⁴ Λαζαρίδης, Κωνσταντίνος: Το γυμνάσιο της Αμφίπολης, στα: *Πρακτικά Αρχαιολογικού Συνεδρίου- Πόλις και Χώρα στην αρχαία Μακεδονία και Θράκη*, Θεσσαλονίκη, 1990, σελ. 241-259. Πρβλ. Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 228.

³⁵ Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 229.

³⁶ Γιάτσης, Σωτήριος: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων στον ελληνικό κόσμο κατά τους ελληνορωμαϊκούς, τους βυζαντινούς και τους νεότερους χρόνους*, Θεσσαλονίκη, 2000, σελ. 36.

κατάλυσης της βασιλείας, άρχισε και το αιματηρό θέαμα των μονομαχιών, που τους πρώτους αιώνες χρησιμοποιούνταν μόνο για στρατιωτικούς και θρησκευτικούς σκοπούς.³⁷ Είναι σημαντικό να τονισθεί, ότι οι Ρωμαίοι χρησιμοποίησαν την άθληση περισσότερο για στρατιωτική προετοιμασία και για ψυχαγωγία,³⁸ ενώ οι Έλληνες στόχευαν στην εν γένει παιδεία του πολίτη. Η αντίληψη για τον καλό στρατιώτη οδήγησε τη Ρώμη στη διαφορετική οργάνωση των χώρων γύμνασης και στη χρησιμοποίηση ειδικών τέτοιων, προκειμένου να γυμνασθούν σωστά οι νέοι. Έτσι, το κλασικό ελληνικό γυμνάσιο στη Ρώμη ήταν ένα τεράστιο στρατόπεδο (Campus Martius), ενώ ο ποταμός Τίβερης ήταν ένας χώρος άσκησης για κολύμπι, μονομαχίες και άλλα επισημάτα (στρατιωτικών) παιχνιδιών.³⁹ Η ρωμαϊκή παιδεία είχε ως γνώμονα τη χρήση της σωματικής αγωγής και του αθλητισμού στην υπηρεσία της στρατιωτικής προετοιμασίας.

Στην συνέχεια των ρωμαϊκών χρόνων, η βυζαντινή περίοδος, από την εποχή της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, χαρακτηρίζεται από την επιρροή της νέας θρησκείας του Χριστιανισμού στην εκπαίδευση. Παρόλο που το σύστημα εκπαίδευσης στο Βυζάντιο δεν προέβλεπε την σωματική άσκηση,⁴⁰ η στρατιωτική εκπαίδευση περιελάμβανε πολύ καλής ποιότητας στρατιωτική αγωγή και καθαρά γυμναστικές ασκήσεις.⁴¹ Η δημιουργία και διάδοση δε αγωνισμάτων, όπως το τζυκάνιον⁴² και οι κονταρομαχίες (μετά το 1204 μ. Χ.),⁴³ τα οποία ήταν ασχολία και ψυχαγωγία των πολεμιστών - ευγενών του Βυζαντίου, αναδεικνύουν τον συνδυασμό άθλησης και πολεμικής πρακτικής. Ειδικότερα, στα ακριτικά έπη αναφέρονται οι «ακρίτες» να συναγωνίζονται στην πάλη, το «λιθάρισμα» (ρίψη πέτρας), το τρέξιμο και τη μονομαχία με ράβδους.⁴⁴ Ο δε μυθικός ήρωας Βασίλειος Διγενής- Ακρίτας υπερτερούσε των αντιπάλων του σε όλα τα αγωνίσματα.⁴⁵

Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και την σύσταση του ελληνικού κράτους το 1824, παρόλο που η άσκηση και η άθληση ήταν σχεδόν ανύπαρκτες, το αρχαιότερο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα της χώρας, η Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων περιέλαβε ως μάθημα στον πρώτο Οργανισμό της Σχολής το 1829, το μάθημα της «Ρωμασκίας», δηλαδή σειρά μαθημάτων για άσκηση της

³⁷Γιάτσης: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων*, σελ. 47.

³⁸Γιάτσης: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων*, σελ. 49.

³⁹Γιάτσης: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων*, σελ. 50.

⁴⁰Γιάτσης: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων*, σελ. 115.

⁴¹Γιάτσης: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων*, σελ. 115.

⁴²Αλμπανίδης: *Ιστορία της Άθλησης*, σελ. 309.

⁴³Μουρατίδης, Ιωάννης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, μέρος Β΄*, Θεσσαλονίκη, 2009, σελ. 45-46.

⁴⁴Γιάτσης: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων*, σελ. 157.

⁴⁵Κουκουλές, Φώτιος: *Βυζαντινών Βίος και Πολιτισμός*, τομ. III, Αθήνα, 1949-1952, σελ. 114-115.

σωματικής δύναμης.⁴⁶ Οι πρώτοι δε επίσημοι αθλητικοί αγώνες στο νεοσύστατο ελεύθερο ελληνικό κράτος διεξήχθησαν τον Οκτώβριο του 1829 στο στρατόπεδο των Μεγάρων (σημερινή Σχολή Πυροβολικού) υπό την αιγίδα του Ελληνικού Στρατού, περιλαμβάνοντας τρία αγωνίσματα, σκοποβολή, αγώνα δρόμου και άλμα εις μήκος.⁴⁷

Ο οργανωμένος αθλητισμός για τις Ένοπλες Δυνάμεις της Ελλάδος έχει γενέθλια ημερομηνία την 1η Ιουνίου 1948, την ημερομηνία ίδρυσης της Ανωτέρας Συντονιστικής Επιτροπής Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων (Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.),⁴⁸ η οποία ήταν υπεύθυνη για το συντονισμό του αθλητισμού και της φυσικής αγωγής των κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων. Η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. υπήρξε ο επίσημος φορέας των Ενόπλων Δυνάμεων που ασχολήθηκε με την οργάνωση και την διεξαγωγή αθλητικών διοργανώσεων τόσο σε πανελλήνιο, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, προάγοντας κατά τον καλύτερο τρόπο και με τα πενιχρά μέσα εκείνης της πολυτάραχης εποχής τον ελληνικό αθλητισμό. Το 1968, με έγκριση της εισήγησης του Συνταγματάρχη Ματθαίου Κουμαριανού, Γενικού Γραμματέα (Γ.Γ.) της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., δημοσιεύτηκε ο Α.Ν. 349/ 1968 «Περί συστάσεως Ανωτάτου Συμβουλίου Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων»,⁴⁹ σηματοδοτώντας το τέλος της πρώτης εποχής του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού και το ξεκίνημα της δεύτερης (1968-1975).

Σκοπός της εργασίας

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν να διερευνήσει τον οργανωμένο αθλητισμό στις Ένοπλες Δυνάμεις (οργάνωση αγώνων, συμμετοχή Ελλήνων στις αντίστοιχες στρατιωτικές διεθνείς διοργανώσεις, σχεδιασμός της παρεχόμενης Φυσικής Αγωγής στο στράτευμα) της περιόδου 1948- 1968. Επιπρόσθετος σκοπός ήταν η μελέτη της απήχησης που είχαν οι οργανωμένες αθλητικές δραστηριότητες των Ενόπλων Δυνάμεων στην ελληνική κοινωνία, όπως αυτή φαίνεται μέσα από τα δημοσιεύματα πολιτικών και αθλητικών εφημερίδων της εποχής.

Οι πηγές

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν στην εργασία αυτή ήταν τόσο πρωτογενείς όσο και δευτερογενείς. Ως πρωτογενείς πηγές θεωρούνται τα πρωτότυπα αρχεία των Γενικών

⁴⁶ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 45.

⁴⁷ Σαμαράς, Παρασκευάς: *Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα (1797-1859)*. εκδ. Βογιατζή, Αθήνα, 1992, σελ. 14.

⁴⁸ ΦΕΚ 90/ 5 Ιουνίου 1948, τεύχος Β', εκδ. Εθνικών Τυπογραφίων, Αθήνα, 1948, σελ. 490-491.

⁴⁹ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 89.

Γραμματέων του Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., τα επίσημα αρχεία του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης (Γ.Ε.ΕΘ.Α.), που αφορούν και αναφέρονται στις οργανωμένες αθλητικές δραστηριότητες των Ενόπλων Δυνάμεων της υπό μελέτη περιόδου, καθώς και τα αρχεία του Διεθνούς Συμβουλίου Στρατιωτικού Αθλητισμού (C.I.S.M.). Ως δευτερογενείς πηγές θεωρούνται οι διασταυρωμένες μαρτυρίες προσώπων, τα οποία ενεπλάκησαν στα γεγονότα της υπό μελέτη εποχής, όπως επίσης και οι αθλητικές («ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ») και πολιτικές εφημερίδες («ΕΜΠΡΟΣ», «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ») της υπό εξέταση περιόδου, των οποίων τα άρθρα και αναφορές χρησιμοποιήθηκαν για την αντιπαραβολή και τεκμηρίωση τόσο των αθλητικών γεγονότων, όσο και της απήχησης που είχαν αυτά στην κοινή γνώμη της ελληνικής κοινωνίας της εποχής.

Δυσκολίες- Περιορισμοί

Δυσκολίες και περιορισμοί στην παρούσα μελέτη υπάρχουν, όπως υπάρχουν και σε κάθε ερευνητική προσπάθεια. Η καταστροφή από φυσικές αιτίες (πλημμύρες του 1980 στην Αθήνα)⁵⁰ του έντυπου Αρχείου Δραστηριοτήτων της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και μετέπειτα Α.Σ.Α.Ε.Δ. της εν λόγω περιόδου είναι γεγονός, καθώς και η ανυπαρξία ηλεκτρονικής βάσης ιστορικών δεδομένων, που να αναφέρεται στην υπό μελέτη χρονική περίοδο. Οι δυσκολίες και οι περιορισμοί αυτοί ξεπεράστηκαν με την βοήθεια της στρατιωτικής ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων και της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων σε θέματα προσφοράς αρχειακού υλικού, με μαρτυρίες προσώπων τα οποία μετείχαν στα δρώμενα του αθλητισμού των Ε.Δ. της εποχής εκείνης, καθώς και με την τεκμηρίωση των αθλητικών γεγονότων από τις αθλητικές και πολιτικές εφημερίδες της εποχής.

Σύντομη Βιβλιογραφική Ανασκόπηση για τον οργανωμένο αθλητισμό στις Ε.Δ. μέχρι το 1948

Ο οργανωμένος αθλητισμός στις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, από τη δημιουργία του νεότερου ελληνικού κράτους έως σήμερα, δεν έχει ερευνηθεί ειδικά και διεξοδικά, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλο κενό στη βιβλιογραφία. Παρόλα αυτά, υπάρχουν συγγραφείς και ερευνητές, οι οποίοι καταδεικνύουν με αναφορές τους την σημαντικότερη παρουσία των Ενόπλων Δυνάμεων στον ευρύτερο ελληνικό αθλητισμό, από την ίδρυση του ελληνικού κράτους, το 1824 έως και τη σύγχρονη εποχή.

⁵⁰ Ανδρέακος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 89.

Πριν τη απελευθέρωση της Ελλάδος από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ο θεσμός των κλεφταρματολών, με τα πολεμικά αλλά και αθλητικά τους κατορθώματα, κατέστησαν σαφές στον ψυχισμό των Ελλήνων, ότι η στρατιωτική προπαρασκευή και η αθλητική προετοιμασία έχουν κοινό παρονομαστή. Το κυριότερο όπλο που είχαν στην κατοχή τους τα χλιοτραγουδισμένα αυτά ένοπλα τμήματα ήταν η τέλεια φυσική τους κατάσταση, η οποία τους έκανε να υποφέρουν κάθε είδους στερήσεις και να αντέχουν στην καταδίωξη του κατακτητή.⁵¹ Στίχοι όπως «μέρα και νύχτα περπατεί, μέρα και νύχτα τρέχει»⁵² και «τριών μερών περπατησιά να παίρνει σε μια μέρα»,⁵³ καταδεικνύουν ότι οι σωματικές ικανότητες και η ατέρμονη προετοιμασία, κατέστησαν τον Έλληνα κλέφτη, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Αμερική, το σύμβολο του αεικίνητου πολεμιστή.⁵⁴ Έτσι, λοιπόν, οι πολίτες του νεοσύστατου ελληνικού κράτους θεωρούσαν αυτονόητη την γυμναστική στα πλαίσια της στρατιωτικής ζωής. Χαρακτηριστικά, ο Ιωάννης Χρυσάφης αναφέρει, ότι η δημογεροντία των Αθηνών το 1825 διέταξε τους δασκάλους των σχολείων να οδηγήσουν τους μαθητές τους στους πρόποδες της Ακρόπολης, για να δουν το Γάλλο Στρατηγό Charles Nicolas Fabvier (ελληνιστί: Κάρολος Φαβιέρος), οργανωτή του νεοσύστατου τότε τακτικού ελληνικού στρατού, να γυμνάζει τους στρατιώτες.⁵⁵ Ο παράλληλος δρόμος της γυμναστικής και της πρόωρης στρατιωτικής αγωγής αποτέλεσε κυρίαρχη ιδέα στο ελεύθερο κράτος.⁵⁶

Η Στρατιωτική Σχολή των Ευελπίδων. Ο πρώτος κυβερνήτης του ελληνικού κράτους Ιωάννης Καποδίστριας (1828-1832), με την ανάληψη των καθηκόντων του, στράφηκε αμέσως στην πρωτογενή κρατική οργάνωση. Στα πλαίσια των πρώτων οργανωτικών του κινήσεων, ίδρυσε στο Ναύπλιο τον «Λόχο των Προγυμναστών», την πρώτη σχολή Αξιωματικών του Ελληνικού Στρατού. Τους μαθητές αυτού του ιδρύματος ονόμασε ο ίδιος ο Καποδίστριας «Ευέλπιδες», καθόσον αποτελούσαν την καλή ελπίδα της

⁵¹ Μουρατίδης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, μέρος Β΄*, σελ. 94.

⁵² Τσιαντάς, Κων/νος: *Τα αγωνίσματα των Κλεφταρματολών και η Εθνεγερσία*, Ιωάννινα, 1980, σελ. 34.

⁵³ Τσιαντάς: *Τα αγωνίσματα των Κλεφταρματολών*, σελ. 34.

⁵⁴ Γιάτσης: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων*, σελ. 219.

⁵⁵ Χρυσάφης, Ιωάννης: *Η σωματική αγωγή και η στρατιωτική προπαίδευσις της νεότητος και η ενδεικνύομενη οργάνωσις αυτών*, Αθήναι, 1925, σελ. 5. Σημείωση: Στο κείμενο του Χρυσάφη, αναφέρεται ότι η εν λόγω απόφαση της δημογεροντίας λήφθηκε το 1824, το οποίο είναι ασύμβατο με το γεγονός ότι ο Φαβιέρος την περίοδο 1824-1825 ήταν στην Αγγλία, όπου συγκέντρωνε Φιλέλληνες και ανέλαβε τη Διοίκηση του τακτικού στρατού τον Ιούλιο του 1825. Πιθανόν ο Χρυσάφης να αναφέρεται στο έτος 1825. Πρβλ. Γιάτσης: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων*, σελ. 223.

⁵⁶ Γιάτσης: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων*, σελ. 223.

Ελλάδος.⁵⁷ Την 21 Δεκεμβρίου 1828, με το υπ' αριθμ. 8377/ 21 Δεκεμβρίου 1828 ψήφισμα, επισημοποιήθηκε η λειτουργία του «Λόχου Ευελπίδων».⁵⁸

Όπως αναφέρει ο Αντιστράτηγος ε.α. (εν αποστρατεία) Χρήστος Φωτόπουλος, στο τρίτομο έργο του «Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998», η Σωματική Αγωγή, «τελειώς αναγκαία για την ευεξία των Ευελπίδων, είχε καθιερωθεί από τα πρώτα κιόλας χρόνια λειτουργίας της Σχολής».⁵⁹ Υπό τη διοίκηση του Γάλλου Αντισυνταγματάρχη Henri Paugier (ελληνιστί: Ερρίκος Πωζιέ, 1829-1831), η εισαγωγή του μαθήματος της «Ρωμασκίας», περιλήφθηκε στον πρώτο Οργανισμό της Σχολής (1829), με ιδιαίτερο διδάσκαλο (είτε στρατιωτικό είτε ιδιώτη) και, από το 1864 και μετά, απέκτησε δικό του Συντελεστή Αξίας.⁶⁰ Το 1834, ο Βαυαρός Διοικητής της Σχολής, Συνταγματάρχης Εδουάρδος Ράινεκ εισήγαγε τη διδασκαλία των ευρωπαϊκών χορών και της ξιφασκίας.⁶¹ Η παράδοση που δημιουργήθηκε στη Σχολή, ειδικά στα αθλήματα της σκοποβολής και της ξιφασκίας (υπό τον Νικόλαο Πύργο, καθηγητή οπλομαχητικής, 1863-1900),⁶² οδήγησε στην ανάδειξη ολυμπιονικών Αξιωματικών στις δύο πρώτες σύγχρονες Ολυμπιάδες.⁶³

Διάδοση του αθλητισμού στο στράτευμα. Ως πρώτοι επίσημοι αγώνες στη νεώτερη Ελλάδα, αναφέρονται αυτοί της 8^{ης} Οκτωβρίου 1829, στο Στρατόπεδο των Μεγάρων, υπό τον Στρατοπεδάρχη της Πελοποννήσου και Γενικό Διευθυντή του Τακτικού Στρατού, Γάλλο Συνταγματάρχη Camille Alphonse Trézel.⁶⁴ Με την εγκατάσταση των στρατιωτικών τμημάτων στον χώρο όπου έμελλε να θεμελιωθεί η μετέπειτα Σχολή Πυροβολικού, επ' ευκαιρίας του εορτασμού της επετείου για την ναυμαχία του Ναβαρίνου, προκηρύχτηκαν και τελέστηκαν αθλητικοί αγώνες μεταξύ των στρατευσίμων. Ο εορτασμός της επετείου της ναυμαχίας θα συνδυαζόταν με την επίσκεψη του Κυβερνήτη της Ελλάδος, Ιωάννη Καποδίστρια.⁶⁵ Αξίζει να αναφερθεί ότι οι νικητές σε αυτούς τους αγώνες ήταν οι: Εύζωνας Γεώργιος Κόκκινος, από την Κρήτη, στη σκοποβολή, Στρατιώτης Σταύρος Αναγνωστόπουλος, από την Πελοπόννησο, στο δρόμο και ο Ναύτης Κωνσταντίνος Αντωνίου, Ανατολίτης (πιθανόν από τη Μικρά Ασία, η οποία

⁵⁷ Φωτόπουλος, Χρήστος: *1828-1998, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, τόμος Α'*, εκδ. 7^{ου} ΕΓ/ΓΕΣ, 1998, σελ. 5.

⁵⁸ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 169.

⁵⁹ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α'*, σελ. 139.

⁶⁰ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α'*, σελ. 131.

⁶¹ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α'*, σελ. 141-142.

⁶² Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α'*, σελ. 170.

⁶³ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α'*, Πίνακας ΣΤ.

⁶⁴ ΓΕΣ/ ΔΙΣ: *Ιστορία της οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού (1821-1954)*, εκδ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, 2005, σελ.36.

⁶⁵ Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, Εν Αιγίνη, 19 Οκτωβρίου 1829, αρ. φύλλου 72, σελ. 290.

τότε καλούταν Ανατολία) στην καταγωγή, στο άλμα. Τα έπαθλα που δόθηκαν στους νικητές ήταν αργυρός κύλικας για την σκοποβολή, ένα κριάρι για το δρόμο και ένας ασκός κρασιού για το άλμα.⁶⁶ Έπειτα, κατά τη διάρκεια των Ολυμπίων της Αθήνας, στις 15 Νοεμβρίου 1859 («Ζάπεια Ολυμπιάς»), το πλείστο των συμμετεχόντων αθλητών ήταν στρατεύσιμοι (μόνιμοι και κληρωτοί).⁶⁷ Πρώτος νικητής του δολίχου δρόμου ήταν ο Στρατιώτης Πέτρος Βελισσαρίου.⁶⁸ Κατόπιν τούτου, τον Αύγουστο του 1861 εισήχθη η γυμναστική σε όλο τον Ελληνικό Στρατό και ιδρύθηκαν γυμναστήρια στις φρουρές όπου έδρευαν ένα η περισσότερα τάγματα.⁶⁹

Ο Ελληνικός Στρατός στους Α΄ Ολυμπιακούς Αγώνες. Ακολουθώντας η Ελλάδα την πορεία της προς τους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896, ο Ελληνικός Στρατός αποτέλεσε την κινητήρι δύναμη σε όλους τους τομείς της προετοιμασίας τους. Στην επιτυχία των Α΄ Ολυμπιακών Αγώνων συνετέλεσε και η προσφορά των Ε.Δ. Η γενική διεύθυνση του Σταδίου ανατέθηκε στον Διοικητή της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων (Σ.Σ.Ε.), Συνταγματάρχη Νικόλαο Μεταξά, ενώ στο Διοικητή της Στρατιωτικής Αστυνομίας Αθηνών, Συνταγματάρχη Δημήτριο Μπαϊρακτάρη, η επιτήρηση και ασφάλεια του Σταδίου.⁷⁰ Ο Αθανάσιος Ταρασουλέας, στο βιβλίο του για την ιατροφαρμακευτική κάλυψη των Α΄ Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, παρουσιάζει την προσφορά του Υγειονομικού Σώματος του Στρατού και του Ναυτικού, το οποίο είχε την ευθύνη για την υγειονομική κάλυψη των Αγώνων, με 131 στρατιωτικούς ιατρούς και 300 στρατιωτικούς νοσοκόμους.⁷¹ Πλείστοι των αθλητών, που έλαβαν μέρος στους Αγώνες, ήταν Αξιωματικοί, Υπαξιωματικοί και Στρατιώτες των Ε.Δ., και πολλοί από αυτούς αναδείχθηκαν Ολυμπιονίκες.

Στις ελληνικές αγωνιστικές επιτυχίες της Α΄ Ολυμπιάδας του 1896, η παρουσία των ελληνικών Ε.Δ. ήταν καταφανής. Οι Λοχαγοί Ιωάννης Γεωργιάδης και Ιωάννης Φραγκούδης κατέκτησαν πρώτη ολυμπιακή θέση στη ξιφασκία και στη σκοποβολή πιστολίου αντίστοιχα.⁷² Δεύτερη θέση κατέλαβε ο Λοχαγός Ιωάννης Φραγκούδης στη σκοποβολή τυφεκίου, όπως επίσης ο Υπολοχαγός Παναγιώτης Παρασκευόπουλος και ο

⁶⁶ Γενική Εφημερίς της Ελλάδος: Εν Αιγίνη, 19 Οκτωβρίου 1829, αρ. φύλλου 72, σελ. 290.

⁶⁷ Σαμαράς: *Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα (1797-1859)*, σελ. 21.

⁶⁸ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 47.

⁶⁹ ΓΕΣ/ΔΙΣ: *Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, εκδ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1997, σελ. 41.

⁷⁰ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 57..

⁷¹ Ταρασουλέας, Αθανάσιος: *Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στους Α΄ Σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες 1896*, Αθήνα, 2002. Πρβλ. Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 143.

⁷² Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α΄*, Πίνακας ΣΤ.

Ανθυπολοχαγός Τηλέμαχος Καρακάλος στα αγωνίσματα της δισκοβολίας και της σπαθασκίας, αντίστοιχα.⁷³ Ο Ανθυπολοχαγός Νικόλαος Τρικούπης κατέκτησε τη τρίτη θέση στη σκοποβολή τυφεκίου, ενώ ο Υπίλαρχος Πιέρος-Πιεράκος Μαυρομιχάλης έλαβε τη τρίτη θέση στην ξιφασκία.⁷⁴ Σημαντικότερη θεωρείται και η τρίτη ολυμπιακή θέση στη γυμναστική του Εθνικού Γυμναστικού Συλλόγου, στην ομάδα του οποίου άνηκε και ο μετέπειτα Αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού Δημήτριος Λούνδρας, ο οποίος ήταν τότε 10 χρονών και 218 ημερών,⁷⁵ με αποτέλεσμα να είναι ο νεώτερος Ολυμπιονίκης στην ιστορία των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.

Ο στρατιωτικός αθλητισμός στον 20^ο αιώνα. Η εμπλοκή των ελληνικών Ε.Δ. στα αθλητικά δρώμενα του 20^{ου} αιώνα ξεκίνησε από την 2^η Ολυμπιάδα (1900) στο Παρίσι. Παρόλη τη μέτρια προς κακή εμφάνιση της ελληνικής αποστολής, ο Ανθυπολοχαγός Κωνσταντίνος Σκαρλάτος κατέκτησε την πρώτη θέση στη σκοποβολή πιστολίου,⁷⁶ ο οποίος επανέλαβε τον άθλο του και στην Μεσολυμπιάδα του 1906 στην Αθήνα, στο ίδιο αγώνισμα.⁷⁷ Ο Αθανάσιος Ταρασουλέας, στο βιβλίο του για την ελληνική συμμετοχή στις σύγχρονες Ολυμπιάδες, αναφερόμενος στην Μεσολυμπιάδα του 1906, παραθέτει αριθμητικά τους αθλητές που προήλθαν από τις τάξεις των Ενόπλων Δυνάμεων καθώς και την συνδρομή τους στην οργάνωση των Αγώνων.⁷⁸ Ειδικότερα, αναφέρεται ότι στα Ναυτικά Αγωνίσματα έλαβαν μέρος 114 αθλητές, εκ των οποίων οι 56 προερχόντουσαν από το Ναυτικό Προγυμναστήριο Πόρου και τα πληρώματα των θωρηκτών «ΨΑΡΑ», «ΣΠΕΤΣΑΙ» και «ΥΔΡΑ» του Πολεμικού Ναυτικού.⁷⁹ Τέλος, στην μεγάλη επιτυχία της Μεσολυμπιάδας του 1906 συνετέλεσε και η προσφορά των Ε.Δ., λόγω της εμπειρίας που είχαν αποκομίσει από τους Α΄ Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896.⁸⁰ Η συμμετοχή τους δε στην ασφάλεια του γηπέδου⁸¹ και των αγώνων γενικότερα,⁸² ήταν εντυπωσιακή.

⁷³ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α΄*, Πίνακας ΣΤ.

⁷⁴ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α΄*, Πίνακας ΣΤ.

⁷⁵ Sport Reference: <http://www.sports-reference.com/olympics/athletes/lo/dimitrios-loundras-1.html>.

Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή:

http://www.hoc.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=554&catid=49&lang=el.

⁷⁶ Ανδρέακος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 303.

⁷⁷ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α΄*, Πίνακας ΣΤ.

⁷⁸ Ταρασουλέας, Αθανάσιος: *Η ελληνική συμμετοχή στις Σύγχρονες Ολυμπιάδες*, Αθήνα, 1990, σελ. 45.

⁷⁹ Ταρασουλέας, Αθανάσιος: *Η ελληνική συμμετοχή στις Σύγχρονες Ολυμπιάδες*, Αθήνα, 1990, σελ. 45-68.

⁸⁰ Καϊμακάμης, Βασίλειος: *Μεσολυμπιακοί Αγώνες 1906*. Εκδ. Όλυμπος, Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 17.

⁸¹ Sullivan, James: *The Olympic Games at Athens 1906*. Ed. American Sports Publishing Company, New York (U.S.A.), 1906, pp 5, 7, 33, 97.

⁸² Καϊμακάμης: *Μεσολυμπιακοί Αγώνες 1906*, σελ. 68.

«Διασυμμαχικοί Αγώνες ή Ολυμπιάδα Pershing-1919». Μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου οργανώθηκαν και διεξήχθησαν οι πρώτοι διασυμμαχικοί στρατιωτικοί αγώνες, στο Παρίσι, τον Ιούλιο του 1919. Ο Διοικητής της Αμερικανικής Εκστρατευτικής Δύναμης (Allied Expenditure Forces- A.E.F.), Στρατηγός John J. Pershing,⁸³ κατόπιν προτάσεως του Επιτελείου του, ενέκρινε την οργάνωση και τη διεξαγωγή αθλητικών αγώνων μεγάλης κλίμακας στο στάδιο Colombes (στο οποίο διεξήχθησαν τα αγωνίσματα στίβου της Β΄ Ολυμπιάδας το 1900), το οποίο ανακαινίστηκε επί τούτου και παραδόθηκε στη γαλλική κυβέρνηση με την επωνυμία «Στάδιο Pershing».⁸⁴

Ο τότε Αρχίατρος Νικόλαος Παπαρέσκος, στην «Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια του Αθλητισμού», αναφέρει τη συμμετοχή της ελληνικής ομάδας των Ενόπλων Δυνάμεων, η οποία δεν σημείωσε επιτυχίες, λόγω της συνεχούς εμπόλεμης κατάστασης στην οποία βρισκόταν η Ελλάδα.⁸⁵ Πρόθεση των Συμμαχικών Δυνάμεων ήταν η οργάνωση ενός αθλητικού γεγονότος «ολυμπιακών» διαστάσεων, το οποίο θα συγκέντρωνε τους καλύτερους στρατευμένους αθλητές των Συμμαχικών Δυνάμεων σε κάθε άθλημα, με σκοπό να αποτελέσει την μεγαλύτερη συνάθροιση αθλητών υψηλού επιπέδου που έγινε ποτέ.⁸⁶ Κλήθηκαν αρχικά 29 έθνη, και αποδέχθηκαν την πρόσκληση για συμμετοχή τα 18.⁸⁷ Οι στρατιωτικοί-αθλητές έμελε να διαγωνιστούν σε 26 διαφορετικά αθλήματα⁸⁸ μπροστά σε ένα μεγάλο ακροατήριο στο Bois de Vincennes, στα προάστια του Παρισιού.⁸⁹ Η Ελλάδα, με επιστολή του Αρχηγού του Α΄Σ.Σ., Αντιστράτηγου Λεωνίδα Παρασκευόπουλου, χαιρέτισε την πρωτοβουλία του Στρατηγού Pershing και αποδέχτηκε εγκάρδια την πρόσκληση για συμμετοχή προτείνοντας ότι: «θα ήταν μεγάλη τιμή για εμάς,

⁸³John Joseph "Black Jack" Pershing (13 Σεπτεμβρίου 1860 - 15 Ιουλίου 1948), Στρατηγός. Ήταν αξιωματικός του Στρατού των Ηνωμένων Πολιτειών, που οδήγησε τις αμερικανικές δυνάμεις στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Pershing είναι το μόνο πρόσωπο που κατάφερε να προαχθεί εν ζωή, με την υψηλότερη ιεραρχική βαθμίδα που έγινε ποτέ στο Στρατό των Ηνωμένων Πολιτειών, αυτή του Στρατηγού των Στρατιών (General of the Armies). (Πηγή: www.arlingtoncemetery.net/johnjose.htm)

⁸⁴The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. ed. The Games Committee, Paris, 1919. p. 21.

⁸⁵Παπαρέσκος: Στρατιωτικός Αθλητισμός στην: *Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια του Αθλητισμού*, εκδ. Δρακοπούλου, Αθήνα, 1961, 686-689. σελ. 688

⁸⁶The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*, p. 20.

⁸⁷The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 50. Οι συμμετέχουσες ήταν οι Η.Π.Α., Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Πορτογαλία, Ελλάδα, Κίνα, Βραζιλία, Σερβία, Ρουμανία, Τσεχοσλοβακία, Αυστραλία, Καναδάς, Νέα Ζηλανδία, Γουατεμάλα, Πολωνία και Βασίλειο της Χετζάζης.

⁸⁸The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 78-80. Τα αθλήματα ήταν: Μπέιζμπολ, Καλαθοσφαίριση, Πυγμαχία, Ανώμαλος Δρόμος 10.000 μ., Σπαθασκία, Ξιφασκία, Ξιφασκία με ξίφος άσκησης, Ποδόσφαιρο, Αμερικάνικο Ποδόσφαιρο, Ράγκμπι, Γκολφ, Ρίψη Χειροβομβίδας, Ιπασία, Κωπηλασία μονό, Κωπηλασία τετραπλό, Κωπηλασία οκτάκωπος, Σκοποβολή πολεμικού τυφεκίου ομαδικό, Σκοποβολή πολεμικού τυφεκίου ατομικό, Σκοποβολή Περιστρόφου ομαδικό, Σκοποβολή Περιστρόφου ατομικό, Κολύμβηση (100 μ. ελεύθερο, 100 μ. υπτίως, 200 μ. πρόσθιο, 400 μ. ελεύθερο, 800 μ. ελεύθερο, 1.500 μ. ελεύθερο και 800 μ. σκυταλοδρομία 4 χ 200 μ.), Τένις, Στίβος, Διεγκυστίνδα 9 αντρών, Υδατοσφαίριση, Πάλη (Ελευθέρα και Ελληνορωμαϊκή)

⁸⁹The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 113.

τους Έλληνες, εάν αποδεχόσαστε τη δάφνη της Ολυμπίας και έναν κλάδο ελαίας από την ιερή ελιά της Ακροπόλεως, να είναι ανάμεσα στα άλλα βραβεία, τα οποία θα στεφανώνουν τα μέτωπα των νικητών, θεωρώντας τους σύγχρονους αγώνες, οι οποίοι θα λάβουν χώρα υπό την δική σας ευγενή πρωτοβουλία, ως συνέχεια των όμορφων αγώνων της Αρχαίας Ελλάδας».⁹⁰

Έτσι, λοιπόν, οι ελληνικές Ε.Δ., στα πλαίσια της συμμετοχής αλλά και της συμβολής στην οργάνωση των αγώνων, διέθεσαν Αξιωματικούς και Οπλίτες. Με την αποδοχή της πρόσκλησης, δόθηκε η σχετική διαταγή σε όλους τους Σχηματισμούς, προκειμένου να αναφέρουν προτεινόμενους αθλητές κατά άθλημα. Κατόπιν τούτου, λόγω του ότι ο Ελληνικός Στρατός ενεργούσε σε δύο ζώνες, την Ανατολική και τη Δυτική, οι στρατευμένοι-αθλητές της Ανατολικής ζώνης μετέβησαν στην Αθήνα, στο Παναθηναϊκό Στάδιο, ενώ οι αντίστοιχοι της Δυτικής ζώνης μετέβησαν στη Θεσσαλονίκη, όπου έγινε η τελική επιλογή.⁹¹ Τελικά, οι 85 αθλητές που επιλέχτηκαν,⁹² προπονήθηκαν για δέκα μέρες στο Παναθηναϊκό Στάδιο, πριν ξεκινήσουν για το Παρίσι.⁹³

Στη Συμβουλευτική Επιτροπή εκ μέρους της Ελλάδος συμμετείχαν ο Ταγματάρχης Γεώργιος Μπελλίας και ο Υπολοχαγός Ιωάννης Ρόζης.⁹⁴ Έλληνες Αξιωματικοί χρησιμοποιήθηκαν ως κριτές σε διάφορα αθλήματα, όπως ο Ταγματάρχης Νατόρης στην ξιφασκία⁹⁵ και ο Υπολοχαγός Απόστολος Πίκιος στην ελληνορωμαϊκή πάλη⁹⁶ και στην πυγμαχία.⁹⁷ Στον αγωνιστικό τομέα, τα αποτελέσματα της ελληνικής αποστολής ήταν από μέτρια έως κακά, με μοναδική εξαίρεση το χάλκινο μετάλλιο του Υπολοχαγού Ευστάθιου Ζηργάνου στο ακόντιο⁹⁸ και η τέταρτη θέση του ίδιου στη ρίψη χειροβομβίδας.⁹⁹ Άσχετα με την πενιχρή συγκομιδή μεταλλίων, η συμμετοχή των Ελλήνων στο στίβο και στη ξιφασκία σχολιάστηκε ευμενώς και με θαυμασμό από την Οργανωτική Επιτροπή.¹⁰⁰ Τέλος, στην κερκίδα των επισήμων, εκ μέρους της ελληνικής κυβέρνησης, βρισκόταν ο Υπουργός Εξωτερικών Νικόλαος Πολίτης.¹⁰¹

⁹⁰The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 56. (μετάφραση από τα αγγλικά)

⁹¹The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 91-92.

⁹²The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 447- 452. Στις σελίδες αυτές αναφέρονται ονομαστικά όλοι οι Έλληνες αθλητές που συμμετείχαν στους αγώνες, οι βαθμοί τους, οι αριθμοί συμμετοχής και τα αγωνίσματά τους.

⁹³The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 92.

⁹⁴The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 74.

⁹⁵The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 407.

⁹⁶The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 194.

⁹⁷The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 404.

⁹⁸The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 325, 491.

⁹⁹The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 327.

¹⁰⁰The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 230, 310, 328.

¹⁰¹The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. p. 176.

Ο αθλητισμός στις Ε.Δ. από το 1920 έως το 1939. Αξιοσημείωτο είναι, ότι παρόλη την παρατεταμένη εμπλοκή της χώρας σε πολέμους, οι Ένοπλες Δυνάμεις συνέχισαν τον οργανωμένο αθλητισμό με ανεπίσημους αγώνες στα πλαίσια των Σχηματισμών, ακόμη και κατά τη διάρκεια της Μικρασιατικής Εκστρατείας. Ο δημοσιογράφος Πέτρος Λινάρδος, στο βιβλίο του «Η Σμύρνη του Πανιωνίου», σημειώνει ότι, κατά το διάστημα της Μικρασιατικής Εκστρατείας, το αθλητικό πνεύμα επικρατούσε μέσα στο εκστρατευτικό σώμα, ώστε «να διοργανώνονται κατά τις ώρες και τις ημέρες ανάπαυλας αθλητικοί αγώνες από τους Διοικητές των Μονάδων με σκοπό την ευεξία, την αντοχή, την άμιλλα, την ψυχαγωγία και, κυρίως, τη διατήρηση και αύξηση του ηθικού του Στρατού, που θα του έδινε τον αέρα της νίκης».¹⁰² Στο Αρχείο του Πολεμικού Μουσείου Αθηνών υπάρχει συλλογή φωτογραφιών της εποχής με στιγμιότυπα από αθλητικούς αγώνες στο θέατρο επιχειρήσεων της Μικράς Ασίας.

Αξίζει να αναφερθεί ότι από το 1920 έως και το 1939, οι ομάδες ξιφασκίας και σκοποβολής της Σ.Σ.Ε. διακρίθηκαν ιδιαίτερα εκείνη την περίοδο και παρέμειναν ασυναγώνιστες, έχοντας κατακτήσει σειρά πανελληνίων πρωταθλημάτων και έχοντας καταρρίψει πανελλήνιες επιδόσεις.¹⁰³ Ταυτόχρονα, στο εσωτερικό πρόγραμμα εκγύμνασης των Ευελπίδων, τόσο ο κλασικός αθλητισμός (στίβος) όσο και ο ομαδικός (ποδόσφαιρο, καλαθοσφαίριση) αποτελούσαν τις αγαπημένες απασχολήσεις των νεαρών Ευελπίδων. Τέλος, από το 1940, το μάθημα της Σωματικής Αγωγής από μάθημα αρχαιότητας έγινε μάθημα προαγωγής, λαμβάνοντας τον ανώτατο Συντελεστή Αξίας, ο οποίος παραμένει έως και σήμερα.¹⁰⁴

Η Στρατιωτική Σχολή Γυμναστικής. Η στρατιωτική ηγεσία των Ε.Δ., όντας πεπεισμένη όχι μόνο για τη σπουδαιότητα της Σωματικής Αγωγής και του αθλητισμού στο στράτευμα,¹⁰⁵ αλλά και για την επιστημονική δυναμική που λάμβανε παγκοσμίως η επιστήμη της Φυσικής Αγωγής, ίδρυσε τη Στρατιωτική Σχολή Γυμναστικής (Σ.Σ.Γ.) στην Αθήνα, για τη δημιουργία στελεχών εκπαιδευμένων σε βάθος.¹⁰⁶ Το 1929, επί της γωνίας των Λεωφόρων Μεσογείων και Κατεχάκη, στο χώρο που σήμερα στρατοπεδεύει το 401

¹⁰² Λινάρδος, Πέτρος: *Η Σμύρνη του Πανιωνίου*, εκδ. Οι φίλοι της Τέχνης, Αθήνα, 1998, σελ. 279.

¹⁰³ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Β'*, σελ. 419.

¹⁰⁴ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Α'*, σελ. 412.

¹⁰⁵ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 73.

¹⁰⁶ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 72.

Γενικό Στρατιωτικό Νοσοκομείο Αθηνών, λειτούργησε για πρώτη φορά η Σ.Σ.Γ.¹⁰⁷ Η διάρκεια φοίτησης ήταν ένα έτος και οι μαθητές της ήταν μόνιμοι Αξιωματικοί, Υπαξιωματικοί και Έφεδροι Γυμναστές. Η εκπαίδευση ακολουθούσε το εγκεκριμένο από το Υπουργείο Παιδείας σύγγραμμα του «πατέρα της Γυμναστικής», Ιωάννη Χρυσάφη «Η γυμναστική κατά το σουηδικό σύστημα» (1909), τον «ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ» (1914) του Υπουργείου Στρατιωτικών¹⁰⁸ και τις σχετικές διαταγές του Γ.Ε.Σ. Από τη λειτουργία της Σ.Σ.Γ. προέκυψαν νέοι κανονισμοί στρατιωτικής γυμναστικής. Στη βιβλιοθήκη του Πολεμικού Μουσείου Αθηνών υπάρχουν οι κανονισμοί «ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΜΑΧΗΤΟΥ» (1933) και «ΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΣΤΡΑΤΩ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ» (1940). Η Σ.Σ.Γ. λειτούργησε εύρυθμα μέχρι τον Οκτώβριο του 1940 που κηρύχτηκε ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος.¹⁰⁹

Οι ελληνικές Ε.Δ. μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και, με την απελευθέρωσή της, στον Εμφύλιο Πόλεμο, κατέστησε επιτακτική την ανάγκη για αναδιάρθρωση των δομών της και την άμεση επαναφορά του αξιόμαχου των Ενόπλων Δυνάμεών της. Στα πλαίσια της ανασυγκρότησης των Ενόπλων Δυνάμεων, ιδρύθηκε το 1945 η Στρατιωτική Σχολή Φυσικής Αγωγής.¹¹⁰ Το Γενικό Επιτελείο Στρατού (Γ.Ε.Σ.), στην πρώτη του μεταπολεμική οργάνωση, στα τέλη του 1945, πρόβλεψε τη σύσταση της Διευθύνσεως Β4, η οποία χειριζόταν το θέμα της Σωματικής Αγωγής στο Στρατό.¹¹¹

Καταληκτικά, κατόπιν πρότασης του τότε Σμηναγού Νικόλαου Γρηγοριάδη προς τον τότε Βασιλιά Παύλο,¹¹² την 1^η Ιουνίου 1948 ιδρύθηκε η Ανωτέρα Συντονιστική Επιτροπή Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων (Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.), ως οργανωτικός θεσμός για τον αθλητισμό στις Ένοπλες Δυνάμεις.¹¹³

¹⁰⁷ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 73.

¹⁰⁸ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 63.

¹⁰⁹ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 74.

¹¹⁰ ΓΕΣ/ΔΙΣ: *Ιστορία οργάνωσης*, σελ. 412.

¹¹¹ ΓΕΣ/ΔΙΣ: *Ιστορία οργάνωσης*, σελ. 400.

¹¹² Παπαρέσκος, Νικόλαος: Στρατιωτικός Αθλητισμός, στη: Συλλογικό έργο, *Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια του Αθλητισμού*, εκδ. Δρακοπούλου, Αθήνα, 1961, 686-689, σελ. 688. Ο Παπαρέσκος αναφέρει ότι ο Γρηγοριάδης ήταν τότε Επισμηναγός στο βαθμό, πιθανόν εκ παραδρομής. Ο Νικόλαος Γρηγοριάδης έλαβε το βαθμό του Επισμηναγού το 1952. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 4 Ιανουαρίου 1953, αρ. φύλλου 1515, σελ. 1.

¹¹³ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 86.

II. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ (Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.)- ΥΠΟΠΕΡΙΟΔΟΣ 1948 – 1953.

Οι χρονικές περιόδους του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού.

Όπως προαναφέρθηκε, ο οργανωμένος στρατιωτικός αθλητισμός για την Ελλάδα αποτελεί εξ ορισμού το σκοπό ύπαρξης και λειτουργίας της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. (μετέπειτα Α.Σ.Α.Ε.Δ.).

Για λόγους ταξινόμησης και σύμφωνα με τα νομοθετικά διατάγματα που κατά καιρούς κατοχύρωσαν και όρισαν τα περιθώρια δράσης, τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., οι διακριτές χρονικές περιόδους που ορίζονται είναι οι εξής:

α) Πρώτη Περίοδος – 1 Ιουνίου 1948 έως 9 Απριλίου 1968. Η περίοδος αυτή ξεκινά με το ιδρυτικό νομοθέτημα που δημοσιεύτηκε στο Φ.Ε.Κ. 90 της 5 Ιουνίου 1948, τεύχος Β΄, το οποίο ανακοινώνει την ίδρυση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και καταλήγει με τον ΑΝ 349/ 1968, «Περί ιδρύσεως του Ανωτάτου Συμβουλίου Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων».¹¹⁴

β) Δεύτερη Περίοδος - 10 Απριλίου 1968 έως 13 Νοεμβρίου 1975. Αυτή η περίοδος τελειώνει με το Προεδρικό Διάταγμα 771/1975,¹¹⁵ το οποίο τροποποιεί τα ισχύοντα της λειτουργίας του Α.Σ.Α.Ε.Δ. και του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού εν γένει.

γ) Τρίτη Περίοδος - 14 Νοεμβρίου 1975 έως 23 Μαΐου 2001. Σε αυτή την περίοδο εντάσσονται οι δραστηριότητες του Α.Σ.Α.Ε.Δ. μέχρι την έκδοση του Νόμου 2913/ 2001,¹¹⁶ όπου στο 18^ο άρθρο περιγράφονται οι νέες αρμοδιότητες και ευθύνες του Συμβουλίου.

δ) Τέταρτη Περίοδος- 24 Μαΐου 2001 έως και σήμερα.

Η μελέτη που ακολουθεί, αφορά την πρώτη περίοδο του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού και χωρίζεται σε δύο άνισες χρονικά υποπεριόδους. Την υποπερίοδο από την 1 Ιουνίου 1948 (ιδρυτική ημερομηνία της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.) έως την 1

¹¹⁴Φ.Ε.Κ. 75/ 9 Απριλίου 1968 ,τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικόν Τυπογραφείον, Αθήνα, 1968, σελ. 564-565.

¹¹⁵Φ.Ε.Κ. 249/ 13 Νοεμβρίου 1975, τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικόν Τυπογραφείον, 1975, σελ. 1847-1857.

¹¹⁶Φ.Ε.Κ. 102/ 23 Μαΐου 2001, τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικό Τυπογραφείο, 2001, σελ. 1861-1862.

Ιανουαρίου 1953, όπου επιχειρήθηκε η πρώτη αναδιοργάνωση της Επιτροπής, και την υποπερίοδο 2 Ιανουαρίου 1953 έως και 9 Απριλίου 1968.

Επίσης, κρίνεται σκόπιμο να γίνει αρχικά και μία παρουσίαση της κοινωνίας και των κοινωνικών φαινομένων της εποχής. Μιας και ο αθλητισμός εν γένει επηρεάζεται και επηρεάζει την κοινωνία, θα παρουσιαστούν συνοπτικά ιστορικά φαινόμενα που επηρέασαν την ελληνική κοινωνία της εξεταζόμενης περιόδου.

Η ελληνική κοινωνία πριν το 1948

Το έτος 1948, ως χρονική αφετηρία της παρούσας μελέτης και του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού, ήταν για την Ελλάδα ιδιαίτερα ταραχώδες, λόγω του ότι η πρόσφατα απελευθερωμένη χώρα είχε εμπλακεί σε Εμφύλιο Πόλεμο, ενώ προσπαθούσε να ανασυσταθεί και να στηριχτεί ισότιμη μεταξύ των νικητριών δυνάμεων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Είναι, λοιπόν, εύλογο να γίνει μία σύντομη αναφορά στα κυριότερα γεγονότα του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου μέχρι την 1 Ιουνίου του 1948, προκειμένου να παρουσιαστεί η γενικότερη κατάσταση της ελληνικής κοινωνίας, αλλά και των Ενόπλων Δυνάμεων εκείνη την εποχή.

Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949. Η χρονική περίοδος αυτή, ακριβώς μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από την τριπλή κατοχή, περιλαμβάνει το σύνολο των ενόπλων συγκρούσεων που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα μεταξύ του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (Δ.Σ.Ε., ο οποίος τελούσε υπό τον έλεγχο του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας) και του Ελληνικού Στρατού. Διήρκεσε από τις 31 Μαρτίου του 1946¹¹⁷ έως τον Αύγουστο του 1949 και είχε ως αποτέλεσμα την ήττα των κομμουνιστών ανταρτών. Ο Ελληνικός Εμφύλιος θεωρείται διεθνώς ως η πρώτη πράξη του ψυχρού πόλεμου στην μεταπολεμική ιστορία και ήταν η πολεμική σύγκρουση με τις μεγαλύτερες απώλειες που γνώρισε η χώρα από το 1830 έως σήμερα.¹¹⁸ Στις αρχές του 1947, οι συγκρούσεις ανάμεσα στις αντίπαλες πλευρές βρίσκονταν σε πλήρη εξέλιξη. Ο αιφνίδιος θάνατος του βασιλιά Γεωργίου Β΄ τον Απρίλιο, οδήγησε στην διαδοχή του από τον μικρότερο αδερφό του Παύλο. Τον ίδιο μήνα τέθηκε σε εφαρμογή από την κυβέρνηση το σχέδιο «Τέρμινους»¹¹⁹ με σκοπό την εκμηδένιση των αντάρτικων ομάδων που δρούσαν

¹¹⁷Γεροζήσης, Τριαντάφυλλος: *Το Σώμα των Αξιοματικών και η θέση του στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία 1821-1975 τόμος Β΄*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1996, σελ. 822.

¹¹⁸Μαργαρίτης, Γιώργος: *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος Α΄*, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2000, σελ. 51.

¹¹⁹Γρηγοριάδης, Σόλων: *Τα φοβερά ντοκουμέντα: Ο εμφύλιος 1946-1949*, εκδ. Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα, 2010.

στην κεντρική και βόρεια Ελλάδα. Η αποτυχία αυτών των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων του κυβερνητικού στρατού, είχαν ως συνέπεια να αλλάξει ο αρχηγός του Γ.Ε.Σ. τρεις φορές¹²⁰ και προκάλεσε κυβερνητική κρίση που οδήγησε σε πτώση της κυβέρνησης στις 23 Αυγούστου 1947. Μετά από μία βραχύβια κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, σχηματίστηκε στις 7 Σεπτεμβρίου 1947 κυβέρνηση συνεργασίας Λαϊκού Κόμματος - Φιλελευθέρων, Πρωθυπουργός της οποίας ανέλαβε ο Θεμιστοκλής Σοφούλης.¹²¹ Η κυβέρνηση Σοφούλη ψήφισε στις 11 Σεπτεμβρίου 1947 τη χορήγηση αμνηστίας σε όσους αντάρτες παρέδιδαν τα όπλα τους σε διάστημα ενός μήνα. Η προσπάθεια αυτή δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα λόγω της έντονης δυσπιστίας προς την κυβέρνηση. Το σχέδιο κατευνασμού εγκαταλείφθηκε τελικά στα μέσα Οκτωβρίου με νέες διώξεις και με την απαγόρευση κυκλοφορίας της εφημερίδας «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» (18 Οκτωβρίου 1947).¹²²

Για το έτος 1948, όσον αφορά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, βασικό τους στοιχείο υπήρξε η γενίκευση των συγκρούσεων και η επέκτασή τους σε ολόκληρη σχεδόν την ηπειρωτική Ελλάδα. Ωστόσο, φαίνεται πως καμία από τις δύο πλευρές, ούτε καν ο Εθνικός Στρατός, δεν διέθετε το στρατηγικό πλεονέκτημα έναντι του αντιπάλου, γεγονός που τους υποχρέωνε σε καταδρομικές, κατά βάση, ενέργειες.¹²³ Έτσι, οι δύο πλευρές σημείωναν επιτυχίες και αποτυχίες, ενώ οι απώλειες σε νεκρούς και τραυματίες αυξάνονταν με γεωμετρική πρόοδο. Πάντως, η άφιξη των Αμερικανών και το σχέδιο αναδιοργάνωσης του Εθνικού Στρατού, υπό την ηγεσία του Αμερικανού Στρατηγού James van Fleet,¹²⁴ διοικητή της Αμερικανικής Στρατιωτικής Συμβουλευτικής και Προγραμματικής Ομάδας, άρχισε σταδιακά να αποδίδει καρπούς, με αιχμή του δόρατος τις νεοσυσταθείσες Μοίρες Ορεινών Καταδρομών αλλά και την ενίσχυση των δυνάμεων της Εθνοφρουράς.¹²⁵ Από τις ένοπλες συγκρούσεις αξίζει κανείς να αναφερθεί στον βομβαρδισμό της Θεσσαλονίκης από τους αντάρτες στις 10 Φεβρουαρίου 1948, που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο ενός Βρετανού στρατιώτη, αλλά ελάχιστες υλικές ζημιές και στην αποτυχημένη επιχείρηση του Εθνικού Στρατού στο όρος Μουργκάνα λίγο αργότερα. Την άνοιξη του 1948, στο πλαίσιο της επιχείρησης «Χαραυγή», ξεκίνησαν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του Εθνικού Στρατού στην περιοχή της Ρούμελης, ωστόσο οι αντάρτες διέφυγαν προς την περιοχή των

¹²⁰Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιωματικών, τόμος Β΄*, σελ. 853.

¹²¹Γρηγοριάδης: *Τα φοβερά ντοκουμέντα: Ο εμφύλιος, τομος Β΄*, σελ 312.

¹²²Καινούργιος, Χρήστος: *Η Ελλάδα στις Φλόγες του Εμφυλίου*, εκδ. Σοφοκλής, Αθήνα, 1984, σελ. 104-108.

¹²³Μιχαηλίδης, Ιάκωβος: «Το αιματοβαμμένο 1948», ηλεκτρονική δημοσίευση: 28 Φεβρουαρίου 2012, εφ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ». www.portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathextra_1_28/02/2012_430190

¹²⁴Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιωματικών, τόμος Β΄*, σελ. 869.

¹²⁵Μιχαηλίδης: *όπως παραπάνω*.

Αγράφων. Το καλοκαίρι του ίδιου έτους το σκηνικό μεταφέρθηκε στον Γράμμο (σχέδιο «Κορωνίς»), όπου αρχικά οι δυνάμεις του Δημοκρατικού Στρατού εγκλωβίστηκαν, αλλά τελικά διέφυγαν περνώντας παράτολμα προς το Βίτσι, ενώ λίγο αργότερα ανακατέλαβαν τις αρχικές τους θέσεις. Ήταν μια επιτελική αποτυχία του Εθνικού Στρατού, που οδήγησε σε αλλαγές στα ανώτατα κλιμάκια της στρατιωτικής ηγεσίας και την τοποθέτηση του Αλέξανδρου Παπάγου στη θέση του Αρχηγού του Γ.Ε.Σ., στις αρχές του επομένου έτους.¹²⁶ Τέλος, στο πολιτικό επίπεδο πρέπει να αναφερθεί η δολοφονία, την 1η Μαΐου 1948, στο κέντρο της Αθήνας του υπουργού Δικαιοσύνης Χρήστου Λαδά.¹²⁷ Στις κοινωνικές εξελίξεις δεσπόζουσα θέση κατέχει η μεταφορά, ξεκινώντας από τον Μάρτιο του 1948, από το ΚΚΕ περισσότερων από 20.000 παιδιών που προέρχονταν κατά κύριο λόγο από την ελληνική Μακεδονία, τη Δυτική Θράκη, την Ήπειρο και τη Θεσσαλία, προς τις Ανατολικές Χώρες με το αιτιολογικό τη σωτηρία τους από τον «μοναρχοφασιστικό τρόπο».¹²⁸ Η είδηση της μετακίνησης των παιδιών προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων στην Αθήνα, καταγγελίες στον ΟΗΕ και σύγκριση με το «παιδομάζωμα» που αιώνες πριν είχαν εφαρμόσει οι οθωμανικές αρχές. Το ακανθώδες ζήτημα του «παιδομαζώματος» εξακολουθεί να διχάζει ακόμη την ελληνική κοινωνία, ενώ οι επιπτώσεις του στο Μακεδονικό Ζήτημα¹²⁹ τροφοδοτούν έως και σήμερα πικρίες, εντάσεις και υπερβολές. Σε απάντηση της πρωτοβουλίας των ανταρτών, η επίσημη κυβέρνηση προχώρησε στη μεταφορά χιλιάδων παιδιών από τις περιοχές που βρίσκονταν στα μέτωπα του πολέμου σε παιδουπόλεις που συστάθηκαν στο εσωτερικό της χώρας και το χειρότερο, την έκδοση «πιστοποιητικών πατριωτισμού» στους δοσίλογους και τους προδότες όλων των κατηγοριών, που στη διάρκεια της κατοχής υπηρέτησαν τις τρεις δυνάμεις κατοχής,¹³⁰ γεγονός που αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα τριβών στα θεμέλια της ελληνικής κοινωνίας της εποχής.

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με τους Βερέμη και Κολιόπουλο (2006), η ελληνική πραγματικότητα της εποχής ήταν ένας «συνδυασμός οικονομικής καχεξίας, ασθενούς κοινωνίας των πολιτών και κακής εκπαίδευσης, ως προς το σημείο της διάπλασης υπεύθυνων πολιτών με φιλελεύθερη δημοκρατική νοοτροπία. Πράγματι, η ευημερία που άργησε να έλθει στον ελληνικό χώρο, είναι κυρίως προϊόν του μεταπολεμικού κόσμου. Η

¹²⁶Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιοματικών, τόμος Β΄*, σελ. 875.

¹²⁷Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιοματικών, τόμος Β΄*, σελ. 872.

¹²⁸Μιχαηλίδης, Ιάκωβος: «Το αιματοβαμμένο 1948», ηλεκτρονική δημοσίευση: 28 Φεβρουαρίου 2012, εφ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ». www.portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathextra_1_28/02/2012_430190

¹²⁹Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιοματικών, τόμος Β΄*, σελ. 873. Αναφέρεται ότι «...η ηγεσία του ΚΚΕ διακήρυξε ότι «... ο μακεδονικός (σημ. συγγ. σλαβομακεδονικός) λαός θα βρει την εθνική του αποκατάσταση» με την οριστική νίκη του Δ.Σ.Ε. (Σύντομη Ιστορία ΚΚΕ. Σχέδιο, Αθήνα, 1988, σελ. 280)»

¹³⁰Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιοματικών, τόμος Β΄*, σελ. 879.

κοινωνία των πολιτών, με την έννοια ενός δικτύου ανεξάρτητων από το κράτος ομάδων και θεσμών ποικίλων συμφερόντων και ενδιαφερόντων, ήταν αδύνατη, συνέπεια της κληρονομημένης από την τουρκοκρατία πολιτικής κουλτούρας, συνυφασμένης με ένα δεσποτικό σύστημα διακυβέρνησης. Η εκπαίδευση, τέλος, έδινε έμφαση σε διάφορους στόχους, την ανασύνδεση με το κλασικό παρελθόν, τη μεγάλη ιδέα, τον αντικομμουνισμό ή την παροχή διοικητικών δεξιοτήτων αναγκαίων σε ένα νεωτερικό κράτος αλλά όχι στη διαμόρφωση πολιτών φιλελεύθερης νοοτροπίας». ¹³¹ Η ελλιπής βασική εκπαίδευση όπως και η οικονομική καχεξία, ήταν σημαντικοί παράγοντες σε ό,τι αφορούσε τη λειτουργία του στρατού κατά την περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου. Όπως έχουν δείξει τα διαθέσιμα στοιχεία και σχετικές εργασίες, «κρίσιμο ζήτημα ήταν, εκτός από τις αντιλήψεις των στρατιωτικών, και η εισοδηματική τους κατάσταση και οι προοπτικές τους στον επαγγελματικό τομέα. Με άλλα λόγια, όποτε δεν υπήρχε προοπτική ανοδικής κινητικότητας και τα εισοδήματα παρέμεναν στάσιμα, όταν, ακόμα, οι επιλογές με βάση τις διασυνδέσεις, προσωπικές, κοινωνικές ή πολιτικές δεν ήταν δικαιολογημένες, υπήρχε κινητικότητα εκτός του πλαισίου των στρατιωτικών καθηκόντων». ¹³²

Η πορεία προς τον οργανωμένο στρατιωτικό αθλητισμό

Από το 1945 ακόμη, απασχόλησε σοβαρά την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων το θέμα της εκπαίδευσης των στελεχών. Η αναδιοργάνωση των Ενόπλων Δυνάμεων του πρόσφατα απελεύθερου ελληνικού κράτους κατέστησε επιτακτική την συγκρότηση του Γενικού Κέντρου Εκπαιδύσεως Αξιωματικών, τον Μάιο του 1945, στην Αθήνα. ¹³³ Το κέντρο αυτό περιελάμβανε διάφορες σχολές εκπαίδευσεως, μεταξύ των οποίων και η Σχολή Φυσικής Αγωγής. ¹³⁴ Η Σχολή αυτή εγκαταστάθηκε στο χώρο της προπολεμικής Σ.Σ.Γ. με Άγγλους εκπαιδευτές και είχε ως αντικειμενικό στόχο να επαναφέρει τους Αξιωματικούς και του Υπαξιωματικούς το ταχύτερο δυνατό σε φυσική κατάσταση μάχης. Η δε λειτουργία της διήρκεσε μόλις 4 χρόνια. ¹³⁵ Περισσότερα στοιχεία για τη λειτουργία και το περιεχόμενο σπουδών της σχολής αυτής δεν έχουν ακόμη ανασυρθεί.

Στα πλαίσια των δράσεων της η Σχολή Φυσικής Αγωγής, με υπεύθυνο επί των αθλητικών θεμάτων τον τότε Λοχαγό Χαρίλαο Τσεπαλαδάκη, ο οποίος υπηρετούσε στη

¹³¹ Ριζάς, Σ. (2007): «Βιβλιοκρισίες. Θάναος Βερέμης - Ιωάννης Κολιόπουλος, *Ελλάς. Η σύγχρονη συνέχεια. Από το 1821 μέχρι σήμερα*, Καστανιώτης, Αθήνα 2006, σελ. 653.», στο: *Μακεδονικά*, 37 (2007), σελ. 257.

¹³² Ριζάς, Σ.: «Βιβλιοκρισίες», σελ. 257.

¹³³ ΓΕΣ/ΔΙΣ: *Ιστορία οργάνωσης*, σελ. 174.

¹³⁴ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 78.

¹³⁵ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 85.

Σχολή ως εκπαιδευτής,¹³⁶ οργάνωσε στρατιωτικό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου μεταξύ των Σχηματισμών του Στρατού Ξηράς, για την επιλογή των στρατευμένων αθλητών, οι οποίοι θα απάρτιζαν την αντιπροσωπευτική ομάδα των ελληνικών Ε.Δ. στον Διασυμμαχικούς Αγώνες της «Βρετανικής Ασπίδας», στο Λονδίνο το 1946.¹³⁷ Τελικά, η αποστολή της ελληνικής αντιπροσωπευτικής ομάδας ματαιώθηκε για οικονομικούς λόγους.¹³⁸ Την ίδια τύχη είχε και η απόπειρα αποστολής αντιπροσωπευτικής ομάδας στίβου στους Διασυμμαχικούς του Βερολίνου, για τους ίδιους λόγους.¹³⁹

Από την πλευρά του, το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού οργάνωσε από στις 18 Αυγούστου 1946 Πανναυτικό Πρωτάθλημα με αγώνες κολύμβησης (100 μ. ελεύθερο, 100 μ. πρόσθιο, 200 μ. ελεύθερο, 400 μ. ελεύθερο, 800 μ. ελεύθερο, καταδύσεις 3 και 5 μ., 50 μ. ενδεδυμένων, σκυταλοδρομία 4 X 50 μ. και 4 X 100 μ.) και αγώνα υδατοσφαίρισης.¹⁴⁰

Το έτος 1947, αποτέλεσε το ορόσημο για το στρατιωτικό αθλητισμό της Ελλάδας. Οι ελληνικές Ε.Δ. συγκρότησαν 45μελή αντιπροσωπεία στρατευμένων αθλητών, οι οποίοι μετέβηκαν στις 11 Σεπτεμβρίου 1947 στο Λονδίνο,¹⁴¹ προκειμένου να εκπροσωπήσουν την Ελλάδα στους Διασυμμαχικούς Αγώνες του Λονδίνου.¹⁴² Πριν την αναχώρηση της αντιπροσωπευτικής ομάδας, σε ειδική τελετή στο Υπουργείο Αεροπορίας, ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας, Αντιπτέραρχος Μυτιληναίος, παρέδωσε στον αρχηγό της ελληνικής αποστολής, Σμηναγό Νικόλαο Γρηγοριάδη, τη σημαία των ελληνικών Ε.Δ. και ειδικό διακριτικό σήμα για όλους τους συμμετέχοντες αθλητές.¹⁴³ Τα αποτελέσματα των Αγώνων μπορεί να μην ήταν θετικά για την ελληνική αποστολή (5^η θέση στο ομαδικό της σκοποβολής, σε όλα τα άλλα αθλήματα τελευταία),¹⁴⁴ αλλά αποτέλεσε την πρώτη μεταπολεμική προσπάθεια των ελληνικών Ε.Δ. για συμμετοχή σε διεθνή αθλητικά δρώμενα.

Κατόπιν τούτου, ο Σμηναγός Γρηγοριάδης έθεσε στον βασιλιά Παύλο την ιδέα της ίδρυσης ενός θεσμικού οργάνου για την ανάπτυξη και την προώθηση της σωματικής αγωγής και του αθλητισμού στις ήδη εντεταγμένες στον Εμφύλιο Πόλεμο ελληνικές

¹³⁶ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 54, 11 Απριλίου 1946, σελ. 1.

¹³⁷ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 53, 8 Απριλίου 1946, σελ. 1. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 54, 11 Απριλίου 1946, σελ. 1 και 2. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 56, 18 Απριλίου 1946, σελ. 1 και 2. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 60, 25 Απριλίου 1946, σελ. 2.

¹³⁸ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 124, 4 Νοεμβρίου 1946, σελ. 4.

¹³⁹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 124, 4 Νοεμβρίου 1946, σελ. 4.

¹⁴⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 101, 19 Αυγούστου 1946, σελ. 2.

¹⁴¹ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 779, 10 Σεπτεμβρίου 1947, σελ. 2.

¹⁴² Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 546, 17 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 1. Οι Διασυμμαχικοί Αγώνες του Λονδίνου, οι επονομαζόμενοι αγώνες της «Βρετανική Ασπίδας (British Shied)», από το 1946 και κάθε έτος λάμβαναν χώρα στο Λονδίνο, προς τιμή της Royal Air Force (R.A.F.) της Μεγάλης Βρετανίας.

¹⁴³ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 779, 10 Σεπτεμβρίου 1947, σελ. 2.

¹⁴⁴ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 787, 20 Σεπτεμβρίου 1947, σελ. 2.

Ένοπλες Δυνάμεις. Η ιδέα αυτή εισακούστηκε και με την κοινή υπουργική απόφαση υπ' αριθμό 33206, της 1 Ιουνίου 1948, οι υπουργοί των Στρατιωτικών Γεώργιος Στράτος, Ναυτικών Αλέξανδρος Σακελαρίου, Αεροπορίας Αναστάσιος Μπακαλμπάσης και Δημοσίας Τάξεως Κωνσταντίνος Ρέντης, προχώρησαν στην ίδρυση της Ανωτέρας Συντονιστικής Επιτροπής Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων (Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.), για το συντονισμό του αθλητισμού και της φυσικής αγωγής των κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων.¹⁴⁵

Από την μελέτη των στρατιωτικών κανονισμών και των νομοθετημάτων που αφορούν την λειτουργία και της αρμοδιότητες της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και Α.Σ.Α.Ε.Δ., καθίσταται σαφές, ότι με τον όρο «οργανωμένος στρατιωτικός αθλητισμός» ορίζεται η αθλητική δραστηριότητα ή σύνολο αθλητικών δράσεων των Ενόπλων Δυνάμεων μιας χώρας, υπό τον κεντρικό έλεγχο, επίβλεψη και συντονισμό μίας διακλαδικής αρχής, τόσο σε οργανωτικό όσο και σε εκτελεστικό επίπεδο.

Σκοποί – Επιδιώξεις Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

Στην ιδρυτική απόφαση γίνεται λόγος για «ανάγκη βελτιώσεως, προωθήσεως και αναπτύξεως του αθλητισμού» στις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις.¹⁴⁶ Συνεπώς, ως στόχοι και επιδιώξεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., βάση της Υπουργικής Απόφασης υπ' αριθμό 33206, ορίστηκαν οι κάτωθι:

α) Συντονισμός των προσπαθειών των τριών Γενικών Επιτελείων (Στρατού, Ναυτικού και Αεροπορίας) και του Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως (στο οποίο ανήκαν τότε η Βασιλική Χωροφυλακή και η Αστυνομία Πόλεων) για την προώθηση και ανάπτυξη του αθλητισμού μεταξύ των Ενόπλων Δυνάμεων. Εκείνη την εποχή δεν ορίζονται ως Σώματα Ασφαλείας η Πυροσβεστική Υπηρεσία, η οποία ανήκε στο Υπουργείο Εσωτερικών,¹⁴⁷ και το Λιμενικό Σώμα, το οποίο ανήκε στο Υφυπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας.¹⁴⁸ Το παραπάνω είχε ως συνέπεια την μη συμμετοχή τους, αρχικά, στην Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και στις δραστηριότητές της.

β) Παροχή ενίσχυσης εκ μέρους των Ενόπλων Δυνάμεων και τη συμμετοχή τους στις αθλητικές και αγωνιστικές εκδηλώσεις των αναγνωρισμένων φιλάθλων ελληνικών ομοσπονδιών και των σωματείων τους. Τέτοιες αναγνωρισμένες φίλαθλες ομοσπονδίες για τα διάφορα αθλήματα ήταν, ως γνωστόν, η Ε.Π.Ο., ο Σ.Ε.Γ.Α.Σ., ο Ε.Κ.Ο.Φ.Ν.Σ. κ.α.

¹⁴⁵ Φ.Ε.Κ. 90/ 5 Ιουνίου 1948, τεύχος Β', εκδ. Εθνικών Τυπογραφίων, Αθήνα, 1948, σελ. 490-491.

¹⁴⁶ Φ.Ε.Κ. 90/ 5 Ιουνίου 1948, τεύχος Β', 1948, σελ. 490.

¹⁴⁷ Φ.Ε.Κ. 153/ 12 Μαΐου 1930, τεύχος Α', Νόμος 4661, εκδ. Εθνικών Τυπογραφίων, 1930, σελ. 1273- 1277.

¹⁴⁸ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 166.

γ) Συστηματοποίηση της αναπτυσσόμενης αγωνιστικής και αθλητικής αγωγής και ψυχαγωγίας των Ενόπλων Δυνάμεων, σε συνδυασμό προς τη σωματική αγωγή και άθληση των μαθητών των σχολείων και των σπουδαστών των ανωτάτων σχολών, καθώς και των προσπαθειών που καταβαλλόταν από τις προαναφερθείσες φίλαθλες αναγνωρισμένες αθλητικές ομοσπονδίες. Με αυτό το στόχο, η λειτουργία της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. θα αποτελούσε λογική συνέχεια της σχολικής αλλά και της εξωσχολικής φυσικής αγωγής.

δ) Οι αγωνιστικές διατάξεις και πρακτικές των Ενόπλων Δυνάμεων έπρεπε να διέπονται από τα προβλεπόμενα στους διεθνείς κανονισμούς και τις εναγώνιες διατάξεις.

ε) Τέλος, το οποίο αποτελεί συνέπεια του προηγούμενου στόχου, εκπροσώπηση και συμμετοχή των Ενόπλων Δυνάμεων στους καθιερωμένους τότε Διασυμμαχικούς και πάσης φύσεως διεθνείς Στρατιωτικούς και μη αγώνες. Ήδη, είχαν λάβει χώρα οι Διασυμμαχικοί Αγώνες στο Βερολίνο (1946)¹⁴⁹ και οι Διασυμμαχικοί του Λονδίνου του 1946, χωρίς τη συμμετοχή της Ελλάδος, για το έτος 1947 η Ελλάδα συμμετείχε, όπως προαναφέρθηκε για πρώτη φορά, ενώ για το έτος 1948 ήταν σε εξέλιξη η διοργάνωση των XIV Ολυμπιακών Αγώνων του Λονδίνου¹⁵⁰ και είχαν προκηρυχτεί οι Διασυμμαχικοί του 1948, επίσης στο Λονδίνο.¹⁵¹ Συνεπώς, αποτελούσε βλέψη των εμπόλεμων Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων η συμμετοχή τους σε παγκοσμίου κλίμακας αθλητικές διοργανώσεις.

Οργάνωση- Δομή Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

Για να εκπληρώσει την αποστολή της, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. διοικούταν από 8μελές συμβούλιο το οποίο το κατήρτιζαν δύο Αξιωματικοί αντιπρόσωποι των Γενικών Επιτελείων κάθε κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων (Στρατός, Βασιλικό Ναυτικό, Ελληνική Βασιλική Αεροπορία και Σώματα Ασφαλείας). Με τη σύστασή του σε σώμα, το συμβούλιο εξέλεγε Πρόεδρο, δύο Αντιπροέδρους, Γενικό Γραμματέα, Ταμιά και τρία μέλη. Συνεπώς, κύριο διοικητικό όργανο ήταν η ολομέλεια της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Βασικός συντονιστής ήταν ο Γενικός Γραμματέας (Γ.Γ.), ο οποίος, εκ των καθηκόντων του ως

¹⁴⁹National Army Museum (UK). Sporting Soldiers Exhibition. Ημερομηνία ανάκτησης: 31 Μαρτίου 2013. <http://www.nam.ac.uk/exhibitions/online-exhibitions/sporting-soldiers/morale>. Η Ελλάδα προσκλήθηκε για συμμετοχή, αλλά δεν συμμετείχε, πιθανόν, όπως προαναφέρθηκε, για οικονομικούς λόγους. (Πηγή: <http://www.funtrivia.com/en/subtopics/Like-a-Bat-Outta-Helsinki-357089.html>). Σε ιστορικό οπτικό ντοκουμέντο των αγώνων φαίνεται η επηρμένη ελληνική σημαία, ως χώρα- μέλος των Συμμαχικών Δυνάμεων που πολέμησαν τον Άξονα, αλλά δεν φαίνονται ούτε αθλητές ούτε αντιπροσωπεία της Ελλάδος. (Πηγή: <http://www.britishpathe.com/video/international-athletics-berlin/query/Olympics>). Για τη μη συμμετοχή της Ελλάδος στους Διασυμμαχικούς του Βερολίνου του 1946 δεν έχει, μέχρι στιγμής, ανασυρθεί κάποιο επίσημο έγγραφο.

¹⁵⁰Organizing Committee for the XIV Olympiad London 1948: *The Official Report of the Organizing Committee for the XIV Olympiad London 1948.*, London, 1951. p. 221

¹⁵¹Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.*, (αδημοσίευτο), 4 Σεπτεμβρίου 1948, σελ. 2.

Διευθυντής Φυσικής Αγωγής του Γ.Ε.Ε.Θ.Α. είχε υπό τον άμεσο έλεγχο κι επίβλεψη του τις Τεχνικές και Ειδικές Υποεπιτροπές Αθλητισμού και την Διαχείριση. Έδρα της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ήταν η έδρα του εκάστοτε Γενικού Γραμματέα.¹⁵² Αν και δεν αναφέρεται στη σχετική κοινή υπουργική απόφαση, η υψηλή εποπτεία και επίτιμη προεδρία της Επιτροπής άνηκε στον τότε Βασιλιά Παύλο.¹⁵³

Ενδιαφέρον είναι, ότι σε συνεδριάσεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., προβλέπεται από την ιδρυτική της πράξη, η συμμετοχή ως Προέδρων και άνευ ψήφου μελών ενός εκπροσώπου της Διευθύνσεως Σωματικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας, ενός εκπροσώπου της Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων και τριών εκπροσώπων των φιλάθλων ελληνικών ομοσπονδιών. Αντίστοιχα, δύο μέλη της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., ορισμένα από αυτή, θα μετείχαν ως πάρεδρα άνευ ψήφου μέλη του Συμβουλίου Ομοσπονδιών Σωματικής Αγωγής.¹⁵⁴ Εκτιμάται, ότι με αυτό τον τρόπο θα επιτυγχανόταν η σύζευξη του στρατιωτικού με τον σχολικό και τον εξωσχολικό αθλητισμό. Επίσης, αναγνωριζόταν η αυθεντία συγκεκριμένων ιδιωτών, οι οποίοι θα προέδρευαν στα συμβούλια της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. σε θέματα σωματικής αγωγής και αθλητισμού, επί των οποίων κατείχαν εμπειριστατωμένη άποψη και γνώση. Μπορεί, βέβαια, να μην τους δινόταν δικαίωμα ψήφου, αλλά, όπως θα παρουσιαστεί παρακάτω, η γνώμη τους θα διαμόρφωνε τις αποφάσεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

Καταληκτικά, για την τεχνική διοργάνωση των αγωνισμάτων και των αθλημάτων, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. θα κατήρτιζε τεχνικές και άλλες ειδικές υποεπιτροπές, αποτελούμενες από Αξιωματικούς, γυμναστές, ειδικούς φιλάθλους ή τεχνικούς, στις οποίες θα ανέθετε την επεξεργασία θεμάτων διοργάνωσης στρατιωτικών αγώνων και επιδείξεων.

Λειτουργία Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

Η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. συγκαλούταν για συμβούλιο με πρόσκληση του εκάστοτε Προέδρου της για λήψη αποφάσεων και παροχή οδηγιών στα Γενικά Επιτελεία και στο Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως. Το συμβούλιο θεωρείτο εν απαρτία παρόντων τουλάχιστο πέντε από τα μέλη του και οι αποφάσεις του ήταν πάντοτε αποτέλεσμα ψηφοφορίας. Σε περίπτωση ισοψηφίας, η ψήφος του Προέδρου υπερίσχυε. Από τα παραπάνω συνάγεται ότι Πρόεδρος του συμβουλίου της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. μπορούσε να είναι κάποιος ιδιώτης, από αυτούς που είχαν οριστεί να μετέχουν της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Πιθανόν να του ανατίθετο από το Αρχηγείο Ε.Δ. (όπως λεγόταν το Γ.Ε.Ε.Θ.Α. τότε) ή από κάποιο πολιτικό φορέα της

¹⁵²Φ.Ε.Κ. 90/ 5 Ιουνίου 1948, τεύχος Β', σελ. 490-491.

¹⁵³Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, 3 Ιανουαρίου, σελ. 45.

¹⁵⁴Φ.Ε.Κ. 90/ 5 Ιουνίου 1948, τεύχος Β', σελ. 491.

πολιτικής ηγεσίας των Ενόπλων Δυνάμεων η προεδρία του συμβουλίου, με γνώμονα την εμπειρία του στο υπό συζήτηση αντικείμενο. Παρόλο που μέχρι σήμερα δεν έχουν βρεθεί πρακτικά αυτών των συνεδριάσεων, μέσω του Αρχείου Δραστηριοτήτων Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. καθίσταται φανερό ότι ο Πρόεδρος της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ήταν διαφορετικός σε κάθε συνεδρίαση, ενώ τον κυρίαρχο ρόλο τον διαδραμάτιζε ο Γενικός της Γραμματέας, ο οποίος ήταν σταθερός και εκλεγόταν από την ίδια την ολομέλεια. Η μελέτη του Αρχείου Δραστηριοτήτων αποδεικνύει αυτή τη θεώρηση. Εξάλλου, τόσο στις κτιριακές εγκαταστάσεις του Α.Σ.Α.Ε.Δ., όσο και στο βιβλίο του Ανδρεάκου (2009),¹⁵⁵ μνημονεύονται αποκλειστικά οι διατελέσαντες Γενικοί Γραμματείς της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και του Α.Σ.Α.Ε.Δ. από το 1948 έως σήμερα, το οποίο είναι λογικό, μιας και αυτοί είχαν την πλήρη ευθύνη για την εύρυθμη λειτουργία της Επιτροπής και στο διοικητικό και το οργανωτικό της μέρος.¹⁵⁶

Σε κάθε συνεδρίαση θα καταρτιζόταν πρακτικά από τον Γ.Γ., στα οποία θα κυρωνόταν από όλα τα μέλη του συμβουλίου οι αποφάσεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Ως πόροι της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. καθορίστηκαν οι διάφορες εισφορές των Γενικών Επιτελείων ως έκτακτες δωρεές, τα απορρέοντα έσοδα των διαφόρων αθλητικών συναντήσεων μεταξύ των Ενόπλων Δυνάμεων, των Ενόπλων Δυνάμεων με άλλους φορείς (Ε.Π.Ο., Σ.Ε.Γ.Α.Σ., κτλ) και τα έσοδα από τις αθλητικές στρατιωτικές επιδείξεις.¹⁵⁷

Οι πρώτες προσπάθειες για την οργάνωση της Φυσικής Αγωγής και του οργανωμένου αθλητισμού των Ε.Δ.

Η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., κατά την εκτέλεση της αποστολής της, στήριξε το έργο της σε τέσσερις πυλώνες. Τη «Διοίκηση», τη «Φυσική Αγωγή του Στρατεύματος», τον «Εθνικό Αθλητισμό» και το «Διεθνή Αθλητισμό». Άλλωστε, τα πρώτα τμήματα που οργάνωσε ήταν αυτό της «Διοικήσεως», το οποίο είχε την ευθύνη και της σύνταξης μελετών και προτάσεων για την εφαρμογή των προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής στις Ε.Δ., του «Εθνικού Αθλητισμού», το οποίο ασχολείτο με τα πρωταθλήματα Ε.Δ. και τους φιλικούς αγώνες εσωτερικού, και το τμήμα «Διεθνούς Αθλητισμού», το οποίο παρακολουθούσε και συμμετείχε στις δραστηριότητες εξωτερικού με αντίστοιχα αντιπροσωπευτικά τμήματα της αλλοδαπής. Έτσι λοιπόν, η περεταίρω παράθεση των γεγονότων θα τηρεί αυτή την τετραδιάστατη μορφή.

¹⁵⁵ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 99.

¹⁵⁶ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 95.

¹⁵⁷ Φ.Ε.Κ. 90/ 5 Ιουνίου 1948, τεύχος Β', σελ. 491.

Η Διοίκηση 1948-1953

Κατά τη διάρκεια της υπό μελέτης περιόδου, Γ.Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. είχε οριστεί ο Σμηναγός Νικόλαος Γρηγοριάδης. Ο Γρηγοριάδης, ως Διευθυντής Φυσικής Αγωγής του Αρχηγείου Ε.Δ.¹⁵⁸ ανέλαβε και την φιλοξενία της έδρας της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στο Αρχηγείο.¹⁵⁹ Για την παρακολούθηση των διαφόρων αθλημάτων, μετείχαν οι Διευθυντές Σωματικής Αγωγής των Γενικών Επιτελείων και των Αρχηγείων καθώς και Αξιωματικοί, οι οποίοι ήταν είτε Αξιωματικοί διακεκριμένοι αθλητές είτε κατ' απονομή Αξιωματικοί καθηγητές Φυσικής Αγωγής, απόφοιτοι της Εθνικής Ακαδημίας Σωματικής Αγωγής (Ε.Α.Σ.Α.).¹⁶⁰

Με την αναδιοργάνωση των Ε.Δ. το 1950, το Αρχηγείο Ε.Δ. μετονομάστηκε «Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (Γ.Ε.ΕΘ.Α.)»¹⁶¹, στο οποίο, στα πλαίσια της αρχικής του δομής, για την διευκόλυνση του έργου του Αρχηγού Γ.Ε.ΕΘ.Α., υπαγόταν η Μικτή Επιτελική Ομάδα Εθνικής Αμύνης, κομμάτι της οποίας ήταν και η Διεύθυνση Σωματικής Αγωγής Γ.Ε.ΕΘ.Α.¹⁶² Συνεπώς, ο Γρηγοριάδης ως Γ.Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και ως Διευθυντής Σωματικής Αγωγής Γ.Ε.ΕΘ.Α. είχε άμεση πρόσβαση στην ανώτατη στρατιωτική ιεραρχία, με αποτέλεσμα να γίνονται γρήγορα ακουστές οι εισηγήσεις που αφορούσαν τον οργανωμένο στρατιωτικό αθλητισμό. Η θητεία του ως Γενικού Γραμματέα έληξε τον Ιούλιο του 1953.

Η ανασυγκρότηση του 1953. Από το Αρχείο Δραστηριοτήτων της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., στην καταγραφή με ημερομηνία 3 Ιανουαρίου 1953, γίνεται γνωστή η προσπάθεια ανασυγκρότησης της Επιτροπής. Συγκεκριμένα, καταγράφεται: «*Κατόπιν έντολης τοῦ Βασιλέως, ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Στρατάρχης Α. Παπάγος ἀνεσυγκρότησε τὴν Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ἐπιδιώκων τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ Στρατιωτικοῦ Ἀθλητισμοῦ μὲ τὴν προσήκουσαν σοβαρότητα. Ἡ προσπάθεια ἢ ὁποία ἀναλαμβάνεται εἶναι πελώρια. Ἐπικεφαλῆς θὰ εἶναι καὶ πάλιν ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεύς.*»¹⁶³

¹⁵⁸ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 87.

¹⁵⁹ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 94.

¹⁶⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 30.

¹⁶¹ ΓΕΣ/ΔΙΣ: *Ιστορία της Οργανώσεως*, σελ. 414.

¹⁶² Γ.Ε.Σ./Δ.Ι.Σ.: *Ιστορία της Οργανώσεως*, σελ. 415.

¹⁶³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 45. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1515, 4 Ιανουαρίου 1953, σελ. 1.

Το εκτενές πρωτοσέλιδο άρθρο της αθλητικής εφημερίδας «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ»¹⁶⁴ συνέχαιρε την προσπάθεια αυτή, αναφέροντας λεπτομερώς και τα διατάγματα που αφορούσαν το θέμα και τα ονόματα των αξιωματικών που απάρτισαν την Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

Πρόεδρος της Επιτροπής ανέλαβε ο τότε Βασιλιάς Παύλος. Ο Αρχηγός Γ.Ε.ΕΘ.Α., Αντιστράτηγος Κιτριλάκης Σ. ορίστηκε Α΄ Αντιπρόεδρος και ο Αρχηγός Γ.Ε.Ν., Αντιναύαρχος Λάμπας Π., Β΄ Εκτελεστικός Αντιπρόεδρος. Μέλη του Συμβουλίου της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ορίστηκαν ο Αρχηγός Γ.Ε.Σ., Αντιστράτηγος Τσιγκούνης Α., ο Αρχηγός Γ.Ε.Α., Αντιπτεράρχος Κελαϊδής Εμμανουήλ, ο Αρχηγός Βασιλικής Χωροφυλακής, Αντιστράτηγος Πατέρης Α., ο Αρχηγός Λιμενικού Σώματος, Υποναύαρχος Τσεμπερόπουλος Αθανάσιος, και ο Αρχηγός Αστυνομίας Πόλεων, Έβερτ Άγγελος. Έτσι, διατηρήθηκε το οκταμελές σχήμα της Α.Σ.Α.Ε.Δ. Οι Τεχνικές Επιτροπές εξακολούθησαν να αποτελούν ευθύνη των Γενικών Επιτελείων και των Αρχηγείων, υπό το συντονισμό του Γενικού Γραμματέα.

Ταυτόχρονα, ο τότε Υπουργός Εθνικής Άμυνας Παναγιώτης Κανελλόπουλος εξέδωσε Εγκύκλιο Διαταγή «περί της Οργανώσεως του Αθλητισμού των Ενόπλων Δυνάμεων», η οποία αναφέρεται στο ίδιο άρθρο.¹⁶⁵ Στην Εγκύκλιο Διαταγή αυτή, ως έργο της ανάπτυξης του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού θεωρήθηκε η βελτίωση και η άρτια εκπαίδευση των στρατευμένων, το οποίο αποτελεί «*ἔργον μεγάλης καὶ κοινωνικῆς σπουδαιότητος καὶ στοιχεῖον ἀποτελεσματικὸν συναδελφώσεως τῶν Λαῶν*». Κατέληγε, δε, με την έκφραση, αφενός, της ευαρέσκειας του Υπουργού για το μέχρι τότε συντελεσθέν έργο της Επιτροπής, αφετέρου της επιθυμίας της πολιτικής ηγεσίας να κατανοηθεί από όλους ο σκοπός της προσπάθειας αυτής και με ενδιαφέρον να επιληφθούν άπαντες οι εμπλεκόμενοι στην ολοκλήρωση του έργου της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.¹⁶⁶

Η Φυσική Αγωγή των Ε.Δ. 1948-1953

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο σημείο, κατά την εξεταζόμενη υποπερίοδο, λειτουργούσε από το 1945 έως το 1949, η Σχολή Φυσικής Αγωγής, η οποία υπαγόταν στο Γενικό Κέντρο Εκπαιδεύσεως Αξιωματικών.¹⁶⁷ Μέχρι το 1953, ουδεμία προσπάθεια συστάσεως στρατιωτικής σχολής για την εκμάθηση σωματικής αγωγής καρποφόρησε.

Το 1950, μετατέθηκε από την Σ.Σ.Ε. στη Διεύθυνση Σωματικής Αγωγής του Γ.Ε.Σ., ο Αντισυνταγματάρχης Ιωάννης Παπαδημητρόπουλος. Ο Παπαδημητρόπουλος

¹⁶⁴ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1515, 4 Ιανουαρίου 1953, σελ. 1, 4.

¹⁶⁵ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1515, 4 Ιανουαρίου 1953, σελ. 4.

¹⁶⁶ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1515, 4 Ιανουαρίου 1953, σελ. 4.

¹⁶⁷ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 85.

ήταν εξ απονομής Αξιωματικός,¹⁶⁸ απόφοιτος της Ε.Α.Σ.Α. και της προπολεμικής Σ.Σ.Γ. Με την ανάληψη των καθηκόντων του, του ανατέθηκε σε συνεργασία με την Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ο σχεδιασμός της Σωματικής Αγωγής στις Ε.Δ. επί νέων βάσεων.¹⁶⁹ Αποτέλεσμα ήταν να εκδοθεί ο κανονισμός υπ' αριθ. 204, με τίτλο «Πίνακες Ημερησίων Γυμνασίων Φυσικής Αγωγής».¹⁷⁰ Αυτός ο κανονισμός περιείχε ασκήσεις σωματικής αγωγής για το στράτευμα, έχοντας στοιχεία από κανονισμούς Σχολών Φυσικής Αγωγής των αμερικανικών, αγγλικών και γαλλικών Ε.Δ., χωρίς να πάψει να αποτελεί την βάση του το Σουηδικό Σύστημα.¹⁷¹ Κατά το έτος 1953 ανέλαβε πρόεδρος της Τεχνικής Επιτροπής Αθλητισμού Ε.Δ., της οποίας μέλη ήταν οι Διευθυντές Φυσικής Αγωγής των Επιτελείων και των Αρχηγείων των Ε.Δ.¹⁷²

Η Φυσική Αγωγή και ο Αθλητισμός στην Σ.Σ.Ε. Η ταραγμένη περίοδος από το 1945 έως το 1950, δεν επέτρεψε την καλλιέργεια της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού στην Σ.Σ.Ε. Οι έκτακτες καταστάσεις και συνθήκες, καθώς και ο περιορισμένος χρόνος φοίτησης (δύο έτη) δεν επέτρεψαν την άθληση και την ενεργό συμμετοχή των Ευελπίδων σε αθλητικές δραστηριότητες, όπως κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου.¹⁷³ Από την επαναφορά της τριετούς φοιτήσεως το 1949 και μετά, η Σωματική Αγωγή και ο Αθλητισμός στη Σ.Σ.Ε., σύμφωνα με την άποψη του Φωτόπουλου, «άρχισαν να παρουσιάζουν μια αλματώδη πρόοδο, με τους Ευέλπιδες να πετυχαίνουν εντυπωσιακές επιδόσεις και αποτελέσματα σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο».¹⁷⁴

Ο Εθνικός Αθλητισμός 1948-1953

Μελετώντας το Αρχείο Δραστηριοτήτων Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι η πρώτη καταχώρηση αγώνων έχει ημερομηνία την 21^η Μαρτίου 1948, περίπου τρεις μήνες πριν ιδρυθεί επίσημα η Επιτροπή.¹⁷⁵ Αναφέρεται στη διοργάνωση πρωταθλήματος ποδοσφαίρου Ε.Δ. μεταξύ των ομάδων Στρατού Βορείου Ελλάδος, Ελληνικής Βασιλικής Αεροπορίας (Ε.Β.Α.) και Βασιλικού Ναυτικού (Β.Ν.). Το πρωτάθλημα αυτό διεξήχθη στο

¹⁶⁸Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιωματικών, τόμος Α και Β*, σελ. 480-481, 502-508. Εκτός από του Μόνιμους Αξιωματικούς, απόφοιτους της Σ.Σ.Ε. και της Προπαρασκευαστικής Σχολής Υπαξιωματικών, υπήρχαν και οι «εξ εθελοντών» Αξιωματικοί, συχνά πτυχιούχοι πανεπιστημίων, οι οποίοι κατατάσσονταν εθελοντικά στις τάξεις του Στρατού ως Αξιωματικοί και οι «εξ εφέδρων» Αξιωματικοί, που μονιμοποιούνταν και κατατάσσονταν κατ' απονομή ή κατ' εκλογή, οι οποίοι, λόγω των διαδοχικών πολέμων, κάλυπταν κενές θέσεις ανωτέρων Αξιωματικών.

¹⁶⁹Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 98.

¹⁷⁰ΓΕΣ/Α5: *Κανονισμός 204. «Πίνακες Ημερησίων Γυμνασίων Φυσικής Αγωγής»*. εκδ. ΓΕΣ/Α5/ΠΙ. 1950.

¹⁷¹Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 118.

¹⁷²Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1542, 5 Φεβρουαρίου 1953, σελ. 1.

¹⁷³Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Γ'*, σελ. 722.

¹⁷⁴Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Γ'*, σελ. 722.

¹⁷⁵Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 1.

γήπεδο του Ηρακλή Θεσσαλονίκης και είχε σημαντική απήχηση στους Θεσσαλονικείς, οι οποίοι προσήλθαν στο γήπεδο ως θεατές, αλλά και στους υπόλοιπους Έλληνες, όπως φαίνεται από τα δημοσιεύματα της αθλητικής εφημερίδας «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ»¹⁷⁶ και της πολιτικής εφημερίδας «ΕΜΠΡΟΣ».¹⁷⁷ Χαρακτηριστικά αναφέρεται: «Οι αγώνες αυτοί προκαλούν τὸ πανελλήνιον ἐνδιαφέρον διότι μὲ τὰς ομάδας τῶν τριῶν ὄπλων ἀγωνίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γνωστοὶ ἄσσοι τοῦ ποδοσφαίρου μας ὅπως οἱ Δελαβίνιας, Κυριακόπουλος, Πεντζαρόπουλος, Σίμος κλπ.»¹⁷⁸ Για την ιστορία, το πρώτο πρωτάθλημα Ε.Δ. το κατέκτησε η ομάδα του Β.Ν. με σκορ 1- 0 επί του Στρατού Βορείου Ελλάδος, με σκόρερ τον Ναύτη Μαρτίνη, στο 6'. Ο τελικός πραγματοποιήθηκε στις 24 Μαρτίου 1948, στο γήπεδο του Ηρακλή και τον παρακολούθησαν 4.000 φίλαθλοι.¹⁷⁹

Στο πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου Ε.Δ. ήταν αφιερωμένο ὄλο το επίμηκες πρωτοσέλιδο άρθρο της αθλητικής εφημερίδας «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ» στις 20 Μαρτίου 1948,¹⁸⁰ με διεξοδική αναφορά των συνθέσεων των ομάδων και την απήχηση των αγώνων στην τοπική αλλά και στην ευρύτερη φίλαθλη κοινωνία. Παρατηρώντας τις συνθέσεις της ομάδος του Στρατού Βορείου Ελλάδος, διαπιστώνεται ότι υπάρχει διαφορά στη σύνθεση της ομάδας που έπαιξε στον ημιτελικό με την ομάδα που εμφανίστηκε στον τελικό. Εύλογα, λοιπόν, δημιουργείται το ερώτημα, για ποιο λόγο διαφορετικοί παίκτες αγωνίζονται σε δύο διαφορετικούς αγώνες του ίδιου πρωταθλήματος. Η απάντηση έρχεται από την ίδια εφημερίδα, η οποία σε άλλο πρωτοσέλιδο άρθρο καταγράφει: «Στὸ γήπεδον τῆς Λεωφόρου Ἀλεξάνδρας. Ο ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟΣ ΣΗΜΕΡΟΝ ΤΙΘΕΤΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΟΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΡΑΣ ΟΜΑΔΟΣ ΤΟΥ Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ. Τῆς στρατιωτικῆς ομάδος μετέχουν οἱ Δελαβίνιας, Ξένος, Τζαβάρας, Πήλιουρης, Τσολιάς, Ξύδης, κλπ.» Έτσι, λοιπόν, διαπιστώνεται ότι, πιθανόν για λόγους σκοπιμότητας, η ομάδα του Στρατού Βορείου Ελλάδος άλλαξε σύνθεση, προκειμένου οι ποδοσφαιριστές της, οι οποίοι κατά κύριο λόγο ήταν γνωστοί στρατευμένοι ποδοσφαιριστές μεγάλων ομάδων της εποχής, να συμμετάσχουν στον φιλικό αγώνα, που διεξήχθη στο γήπεδο της Λεωφόρου Αλεξάνδρας, επ' ευκαιρίας της εθνικής εορτής της 25^{ης} Μαρτίου. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στο ίδιο άρθρο: «Σήμερον τὸ ἀπόγευμα ἐπὶ τῇ Ἐθνικῇ Ἐπετείῳ θὰ τελεσθῇ εἰς τὸ γήπεδον τοῦ Παναθηναϊκοῦ ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος ποδοσφαιρικὸς ἄγων, μεταξύ τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς ομάδος τοῦ Α' Σώματος Στράτου καὶ τοῦ Παναθηναϊκοῦ. Ὁ ἀγὼν παρουσιάζει ἰδιαίτερον

¹⁷⁶ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 294, 25 Μαρτίου 1948, , σελ 1,

¹⁷⁷ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», 23 Μαρτίου 1948, αρ. φύλλου 942, σελ. 2.

¹⁷⁸ Εφ. ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ, 20 Μαρτίου 1948, αρ. φύλλου 292, σελ 1.

¹⁷⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 1. Πρβλ. . Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 294, 25 Μαρτίου 1948, σελ 1,

¹⁸⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 294, 25 Μαρτίου 1948, σελ 1,

*ένδιαφέρον, διότι ἡ ὁμάς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ κατέρχεται ὡς ἰσχυρότατον συγκρότημα ἀποτελούμενη ἀπὸ ἐπίλεκτους τοῦ Ἀθηναϊκοῦ καὶ Πειραιϊκοῦ Ποδοσφαίρου, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἐν στρατεύσει...».*¹⁸¹

Ἡ πρώτη επίσημη οργανωτική προσπάθεια τῆς Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. πανελληνίας εμβέλειας, ἐγένετο τὴν 1^η Αυγούστου 1948, μετὰ τὴν διοργάνωση τοῦ 1ου Πανελληνίου Πρωταθλήματος Ε.Δ.¹⁸² Στὸ γήπεδο τῆς Λεωφόρου Ἀλεξάνδρας (Π.Α.Ο.), στὶς 8.30 μ. μ. «ὑπὸ τὸ φῶς τῶν προβολέων»,¹⁸³ ὁ τότε Βασιλιάς Παῦλος κήρυξε τὴν ἐναρξὴ τῶν πρώτων ἀθλητικῶν ἀγῶνων Ε.Δ. Τὸ πρόγραμμα τῶν ἀγῶνων περιλάμβανε ποδοσφαιρικούς, πυγμαχικούς, κολυμβητικούς ἀγῶνες, καθὼς καὶ ἀγῶνα ἀνωμάλου δρόμου 8.000 μ.¹⁸⁴ Οἱ ἀγῶνες διήρκησαν ἀπὸ τὴν 1^η ἕως τὴν 11^η Αυγούστου. Στὴν ὅλη διοργάνωση δόθηκε πανηγυρικός χαρακτήρας, τὸ ὁποῖο φαίνεται ἀπὸ τὰ υψηλά πρόσωπα ποῦ προσήλθαν ὡς ἐπίσημοι, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ τελετουργικὸ ἐναρξῆς καὶ λήξης τῶν ἀγῶνων, μετὰ παρελάσεις τῶν ομάδων, κατάθεση στεφάνου στὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη καὶ, τέλος, ἀπὸ τὰ ἀρθρα ποῦ δημοσιεύτηκαν ἐκεῖνο χρονικὸ διάστημα.¹⁸⁵

Παράλληλα, κατὰ τὸ πρῶτο ἐξάμηνο τοῦ 1948 ἐμφανίστηκε μίᾳ ἐντονῆ στρατιωτικῆ ἀθλητικῆ δραστηριότητα σὲ ὅλη τὴν Ελλάδα. Ἡ μοναδικῆ ἀθλητικῆ εφημερίδα τῆς ἐποχῆς, ἡ «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», σὲ κάθε τῆς φύλλο περιεῖχε μίᾳ ἢ καὶ περισσότερες ἀναφορὲς φιλικῶν ποδοσφαιρικῶν ἀγῶνων ποῦ λάμβαναν χώρα σὲ ὅλη τὴν επικράτεια, ἀπὸ ομάδες τῶν Μονάδων καὶ τῶν Σχηματισμῶν τοῦ Στρατοῦ Ξηράς (Σ.Ξ.), τοῦ Β.Ν. καὶ τῆς Ε.Β.Α. μετὰ ἀντιπάλους τοπικὲς ἐπαρχιακὲς ομάδες, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ομάδων στρατιωτικῶν Μονάδων καὶ Σχηματισμῶν. Αὐτὴ ἡ ἀθλητικῆ δραστηριότητα συνεχίστηκε καὶ κατὰ τὸ δεύτερο ἐξάμηνο, ὅπου ἐμφανίζονται οἱ ποδοσφαιρικὲς ομάδες Στρατοῦ, Β.Ν. καὶ Ε.Β.Α. νὰ ἀγωνίζονται ὡς ἀντιπροσωπευτικὰ συγκροτήματα τῶν τριῶν Κλάδων τῶν Ε.Δ., μετὰ ὁργάνωση τῶν ἀθλητικῶν συναντήσεων ἀπὸ τὴν Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.¹⁸⁶

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ποδοσφαιρικοῦ πρωταθλήματος, ποῦ ἔλαβε χώρα τὸ 1948 στὴ Θεσσαλονίκη, οδήγησε στὴν ἰδέα νὰ καθιερωθεῖ ὡς θεσμὸς ἀπὸ τὴν Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. μετὰ τὴν ἐπωνυμία «Κύπελλο τῆς 25^{ης} Μαρτίου».¹⁸⁷ ΓΙΑ τὸν λόγο αὐτό, ἀθλοθετήθηκε καὶ ἐιδικό

¹⁸¹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», ἀρ. φύλλου 294, 25 Μαρτίου 1948, σελ. 1,

¹⁸² Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Ἀρχεῖο*, σελ. 1. Πρβλ. Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», 1 Αυγούστου 1948, ἀρ. φύλλου 1055, σελ. 2. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», 1 Αυγούστου 1948, σελ. 5.

¹⁸³ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», 1 Αυγούστου 1948, ἀρ. φύλλου 1055, σελ. 2.

¹⁸⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Ἀρχεῖο*, σελ. 1.

¹⁸⁵ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Ἀρχεῖο*, σελ. 1.

¹⁸⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Ἀρχεῖο*, σελ. 2-3.

¹⁸⁷ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Ἀρχεῖο*, σελ. 4-5. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», ἀρ. φύλλου 464, 28 Μαρτίου 1949, σελ. 1.

τρόπαιο για τη νικήτρια ομάδα με την αυτή ονομασία.¹⁸⁸ Η ομάδα της Ε.Β.Α., η οποία το κατέκτησε, έμελλε να είναι και η τελευταία, καθότι το τουρνουά αυτό δεν έλαβε ξανά χώρα έκτοτε με αυτήν την επωνυμία.

Ο θεσμός, που αποτέλεσε το ετήσιο κάλεσμα όλων των στρατευμένων αθλητών, ήταν αυτός του Πανελληνίου Πρωταθλήματος των Ε.Δ. Το 2^ο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Ε.Δ. (3 – 21 Αυγούστου 1949) είχε περισσότερα αθλήματα από το 1^ο, λόγω του ότι προστέθηκαν η καλαθοσφαίριση, η πετοσφαίριση, η οπλομαχητική (ξιφασκία) και οι σκοπευτικοί αγώνες.¹⁸⁹ Επίσης, από την μελέτη του αρχείου της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., αναφορικά με το συγκεκριμένο Πρωτάθλημα, φαίνεται η συνεργασία της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. με ιδιωτικούς αθλητικούς φορείς, όπως ο Π.Α.Ο., ο Πανελλήνιος Γ.Σ., ο Όμιλος Αντισφαιρίσεως Αθηνών και ο Τρίτων, οι οποίοι διέθεσαν τις εγκαταστάσεις τους προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι αγώνες.¹⁹⁰ Διαιτητές και κριτές των αγωνισμάτων ήταν κατά κύριο λόγο ιδιώτες διαιτητές, κριτές ή και προπονητές, οι οποίοι προθυμοποιήθηκαν να βοηθήσουν στην άριστη διεξαγωγή των αγώνων.¹⁹¹

Το 3^ο, 4^ο και 5^ο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Ε.Δ. (1950, 1951 και 1952 αντίστοιχα) αποτέλεσαν τις διοργανώσεις που παγιοποίησαν τον αριθμό των αγωνισμάτων. Τα πρωταθλήματα ποδοσφαίρου, μπάσκετ, βόλεϊ, πυγμαχίας, ξιφασκίας, σκοποβολής και κολύμβησης εξακολούθησαν κανονικά, όπως στα έτη 1948 και 1949, ενώ το 1950 εισήχθη στην αγωνιστική και ο στίβος.¹⁹² Είναι χαρακτηριστικό ότι η έναρξη των πρωταθλημάτων με σύσσωμη την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία των Ε.Δ. γινόταν την ημέρα των αγωνισμάτων του στίβου.¹⁹³ Η επιλογή των αγωνισμάτων του στίβου γινόταν σε σχέση με τα συμπεφωνημένα μεταξύ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και του C.I.S.M..¹⁹⁴ Έτσι, από το 1952 και στο εξής δεν εμφανίστηκε ξανά η λιθοβολία¹⁹⁵ και η σουηδική σκυταλοδρομία,¹⁹⁶ τα οποία αποτελούσαν κάποια από τα αρχικά αγωνίσματα στίβου των

¹⁸⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 5. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 464, 28 Μαρτίου 1949, σελ. 1.

¹⁸⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 6-11. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 535, 22 Αυγούστου 1949, σελ. 1.

¹⁹⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 6-11.

¹⁹¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 6-11.

¹⁹² Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 21, 31-32, 39-40.

¹⁹³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 21, 31-32, 39-40.

¹⁹⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 39.

¹⁹⁵ Λιθοβολία: Αγώνισμα ρίψεων. Ο λίθος είχε βάρος 7 κιλά και 250 γραμμάρια κι έπρεπε να ρίχνεται με το ένα χέρι. Οι κανονισμοί ήταν οι ίδιοι με της δισκοβολίας. Η πρώτη διεθνής παρουσία της λιθοβολίας ήταν το 1906 στους Ολυμπιακούς αγώνες. Προηγουμένως, το αγώνισμα διεξαγόταν στα πανελλήνια πρωταθλήματα καθώς και σε τοπικούς αγώνες, όπως στους Πανιώνιους Αγώνες της Σμύρνης. (Πηγή: www.wikipedia.org)

¹⁹⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 17. Η «Σουηδική Σκυταλοδρομία» ήταν αγώνισμα του στίβου, στο οποίο συμμετείχαν τέσσερις δρομείς. Η διαφορά της από την σκυταλοδρομία 4x100μ. και 4x400 μ. ήταν ότι κάθε

Πρωταθλημάτων Ε.Δ. του 1950 και 1951, ενώ το ίδιο έτος εισήχθησαν ο δρόμος 110 μ. μετ' εμποδίων, η σφυροβολία, τα άλματα μήκους και τριπλούν, τα οποία μέχρι τότε δεν υπήρχαν στην αγωνιστική διαδικασία των Ε.Δ..¹⁹⁷

Το «Κύπελλο της 25^{ης} Μαρτίου» που θα λάμβανε χώρα ετησίως στη Θεσσαλονίκη, το 1950, άλλαξε επωνυμία σε «Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου Ε.Δ.» με αθλοθετημένο τρόποιο από την Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.¹⁹⁸ Η οργανωτική επιτυχία των προηγούμενων ετών συνεχίστηκε στα γήπεδα της Θεσσαλονίκης με αθρόα προσέλευση φιλάθλων.¹⁹⁹

Το ίδιο έτος, το Γ.Ε.Σ., υπό την επίβλεψη της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., διοργάνωσε για πρώτη φορά πανελλήνιο πρωτάθλημα στίβου στο Καλλιμάρμαρο Στάδιο, περιλαμβάνοντας αγωνίσματα, όπως σκοποβολή, δρόμο 8.000 μ. (ανώμαλος), 5.000 μ., 1.500 μ., 800 μ., 400 μ., 200 μ., 100 μ., 400 μ. οπλίτου, άλματα εις μήκος, τριπλούν, επί κοντώ και εις ύψος, ρίψεις λίθου, σφαίρας, δίσκου, ακοντίου και χειροβομβίδας, καθώς και σουηδική σκυταλοδρομία.²⁰⁰ Το ενδιαφέρον που προκάλεσαν οι αγώνες αυτοί, φαίνεται από την παρουσία της πολιτικής ηγεσίας σε αυτούς (Νικόλαος Πλαστήρας, ως Πρόεδρος Κυβερνήσεως, Λέων Μακκάς, υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου ασκούντος καθήκοντα υφυπουργού Ναυτικών, Φίλιππος Μανουηλίδης, υπουργός Εθνικής Αμύνης και Λεωνίδα Σπαής, υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου ασκών καθήκοντα υφυπουργού Στρατιωτικών)²⁰¹ και από την πολυπληθή προσέλευση φιλάθλων (περί τους 30.000).²⁰² Η επιτυχία των αγώνων στίβου του Γ.Ε.Σ. επαναλήφθηκε και το 1951,²⁰³ ενώ το 1952 δεν πραγματοποιήθηκαν.

Η προσέγγιση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στην ιδιωτική αθλητική δραστηριότητα. Το έτος 1949 τελειώνει με την εισήγηση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. προς τον Αρχιστράτηγο Παπάγο, για την δωρεά των στρατιωτικών εγκαταστάσεων της περιοχής Νέων Σφαγείων στον Αθλητικό Σύλλογο του Φωστήρα, με σκοπό να γίνει αθλητικό και ποδοσφαιρικό κέντρο.²⁰⁴ Η κίνηση αυτή εκ μέρους των Ε.Δ. έγινε δεκτή με ευμενή σχόλια.²⁰⁵

δρομέας έτρεχε διαφορετική απόσταση, δηλ. ο πρώτος 400 μ., ο δεύτερος 300 μ., ο τρίτος 200 μ. και ο τέταρτος 100 μ.

¹⁹⁷ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 39

¹⁹⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 14-15.

¹⁹⁹ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1564, 19 Απριλίου 1950, σελ. 2.

²⁰⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 17-20.

²⁰¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ.18. Πρβλ. Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1635, 11 Ιουλίου 1950, σελ. 2.

²⁰² Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ.18. Πρβλ. Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1635, 11 Ιουλίου 1950, σελ. 2.

²⁰³ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1937, 3 Ιουλίου 1951, σελ. 2.

²⁰⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 13.

²⁰⁵ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1473, 9 Δεκεμβρίου 1949, σελ. 2.

Τα έτη που ακολούθησαν, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., σύμφωνα με το Αρχείο Δραστηριοτήτων και τις εφημερίδες της εποχής, οργάνωσε πολλούς φιλικούς αγώνες με επαρχιακές ομάδες για την τόνωση του τοπικού αθλητισμού. Διάφορες αντιπροσωπευτικές ποδοσφαιρικές ομάδες αγωνίστηκαν στην Κρήτη,²⁰⁶ στο Αγρίνιο υπέρ της οικονομικής ενίσχυσης των νυκτερινών σχολών,²⁰⁷ στη Ρόδο,²⁰⁸ στη Σύρο,²⁰⁹ κ.α.

Ο Διεθνής Αθλητισμός 1948-1953

Στόχος της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ήταν και η διεθνής παρουσία των Ε.Δ. σε μεγάλες διοργανώσεις. Αυτή η επιθυμία των στρατιωτικών να αναμετρηθούν στις αθλητικές αρένες αντί στα πεδία μάχης δεν ήταν κάτι νέο το 1948. Πράγματι, αμέσως μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι πρώτοι Διασυμμαχικοί Αγώνες διοργανώθηκαν με πρωτοβουλία του Στρατηγού Pershing, το 1919.

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, αναβίωσε η ιδέα ενός διασυμμαχικού αθλητικού συμβουλίου. Οι δεύτεροι Διασυμμαχικοί Αγώνες που πραγματοποιήθηκαν στο Βερολίνο, το 1946, περιείχαν μόνο αγώνες στίβου. Το Μάιο του 1946 συστάθηκε το Αθλητικό Συμβούλιο Συμμαχικών Δυνάμεων (Allied Forces Sports Council ή A.F.S.C.), με μέλη το Συνταγματάρχη Debus και Ταγματάρχη Mollet, που θα ήταν ανάμεσα στους ιδρυτές του C.I.S.M. δύο χρόνια αργότερα. Δυστυχώς, λόγω των πολιτικών διαφωνιών, το A.F.S.C. έσβησε το 1947. Ωστόσο, το ιδανικό αναζωπυρώθηκε το επόμενο έτος με την ίδρυση του C.I.S.M. και την άνοδο του στρατιωτικού αθλητισμού σε ένα παγκόσμιο όραμα.²¹⁰

Οι προηγηθείσες διεθνείς στρατιωτικές συναντήσεις του 1919 («Ολυμπιάδα Pershing») και οι Διασυμμαχικοί του Βερολίνου το 1946, αποτελούσαν ισχυρές ενδείξεις μίας τάσης των παγκόσμιων Ε.Δ. για αθλητικές συναντήσεις διεθνούς εμβέλειας. Είχαν ήδη προηγηθεί οι διοργανώσεις των Διασυμμαχικών αγώνων στο Λονδίνο για τα έτη 1946-1947 με την Ελλάδα προσκεκλημένη χώρα και τα αποτελέσματα από την τέλεση του 1^{ου} Πρωταθλήματος Ε.Δ. κατέδειξαν μία ικανοποιητική προσπάθεια οργάνωσης του αθλητισμού στις τάξεις του στρατεύματος. Ο ενθουσιασμός, που προκλήθηκε από τα παραπάνω έβρισκε ως σημαντικό εμπόδιο την κατακερματισμένη οικονομία της Ελλάδος,

²⁰⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 14, 15. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου , 11 Απριλίου 1950, σελ. 1. Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1592, 21 Μαΐου 1950, σελ. 2.

²⁰⁷ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 16. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου , 30 Μαΐου 1950, σελ. 1.

²⁰⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 28. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 996, 29 Απριλίου 1951, σελ.

1.

²⁰⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 29.

²¹⁰ <http://www.cismmilsport.org/portfolio/history/> (Ανακτήθηκε στις 13 Απριλίου 2013)

η οποία πρόσφατα απελευθερώθηκε από την τριπλή κατοχή και βρισκόταν στη δίνη του εμφύλιου αλληλοσπαραγμού. Όπως χαρακτηριστικά καταγράφει ο πρώτος Γ.Γ, της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., Σμηναγός Νικόλαος Γρηγοριάδης, στις 4 Σεπτεμβρίου 1948: «*Κινδυνεύει να ματαιωθεί ή μετάβαση τής Έλληνικής αποστολής εις τὸ Λονδίνον διὰ τὴν μετάσχει τῶν διασυμμαχικῶν ἀγώνων, ὅπου μετέχουν ἡ Ἀμερική, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ὀλλανδία, τὸ Βέλγιον, ἡ Τσεχοσλοβακία καὶ ἡ Γαλλία. Οἱ λόγοι εἶναι οἰκονομικοί*». ²¹¹

Αυτή η καταγραφή καταμαρτυρεί, αφενός τους φιλόδοξους στόχους του θεμελιωτή του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού στην Ελλάδα, αλλά αφετέρου, τα αντικειμενικά προβλήματα που αντιμετώπιζε στα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του. Τελικά, η Ελλάδα για καθαρά οικονομικούς λόγους δεν εκπροσωπήθηκε το 1948 στο Λονδίνο, ²¹² προς απογοήτευση των φιλοδοξιών του νεοσύστατου οργάνου.

Παρόλα αυτά, στις 28 Ιανουαρίου 1949, η αντιπροσωπευτική ομάδα του Α΄ Σώματος Στρατού (Α΄ Σ.Σ.) υποδέχτηκε την αυστριακή ποδοσφαιρική ομάδα της Βίνερ στο γήπεδο της Λεωφόρου Αλεξάνδρας. ²¹³ Με την ισοπαλία που απέσπασε η ομάδα του Α΄ Σ. Σ. υπό αντίξοες καιρικές συνθήκες, απέδειξε την ποιότητα των ποδοσφαιριστών που υπηρετούσαν στο στράτευμα. Με αυτό τον τρόπο, έγινε το πρώτο βήμα για τη διεθνή πορεία του στρατιωτικού αθλητισμού και εκτός συνόρων, μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ποιότητα των παικτών της ομάδας του Α΄ Σ.Σ φαίνεται και από την φιλική αναμέτρησή της με την Προεθνική ποδοσφαιρική ομάδα της Ελλάδος, την οποία νίκησε με 1-0, στις 13 Μαρτίου 1949. ²¹⁴

Το έτος 1949 σημαδέυτηκε από δύο μεγάλα αθλητικά γεγονότα, τόσο για τον οργανωμένο στρατιωτικό αθλητισμό των ελληνικών Ε.Δ., όσο και για τη διεθνή απήχηση της χώρας στα αθλητικά δρώμενα.

Οι Διασυμμαχικοί Αγώνες στο Λονδίνο – 16 Σεπτεμβρίου 1949. Η Ελλάδα προσκλήθηκε και συμμετείχε σε αυτούς τους αγώνες, μεταξύ των Ε.Δ. της Μ. Βρετανίας (R.A.F.), Νορβηγίας, Γαλλίας, Βελγίου και Ολλανδίας. Οι ελληνικές Ε.Δ. συμμετείχαν στη σκοποβολή (6^η θέση), κολύμβηση (6^η θέση στις 200 υάρδες ελεύθερο, 5^η θέση στις 200 υάρδες πρόσθιο, 4^η στις 100 υάρδες ύπτιο, 6^η θέση στις 100 υάρδες ελεύθερο, 6^η θέση στις 100 υάρδες πρόσθιο και 6^η θέση στο ομαδικό μικτό στυλ), στη σκυταλοδρομία (5^η θέση)

²¹¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 2.

²¹² Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1088, 9 Σεπτεμβρίου 1948, σελ. 2.

²¹³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 3.

²¹⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 3-4.

και στην οπλομαχία (4^η θέση).²¹⁵ Παρόλη την μέτρια απόδοση των Ελλήνων αθλητών, η συμμετοχή των Ε.Δ. της χώρας, υπό τον έλεγχο και την καθοδήγηση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. σε μία διακεκριμένη διεθνή διοργάνωση είχε θετική και σημαντική απήχηση στον Τύπο της εποχής.

Ο Ταγματάρχης (ΠΒ) Ιάσων Ζηργάνος. Το δεύτερο και, ίσως, σημαντικότερο αθλητικό γεγονός του 1949, το οποίο είχε σημαντική απήχηση, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό της χώρας, ήταν ο διάπλους του στενού της Μάγχης από τον Ταγματάρχη Πυροβολικού Ιάσωνα Ζηργάνο, την Κυριακή 18 Σεπτεμβρίου 1949.

Ο βραχύσωμος Αξιωματικός του Πυροβολικού γεννήθηκε το 1909 στο Βόλο και αποφοίτησε από τη Σ.Σ.Ε. το 1933.²¹⁶ Από πολύ μικρή ηλικία ασχολήθηκε με τον αθλητισμό και ιδιαίτερα με την κολύμβηση.²¹⁷ Την περίοδο, κατά την οποία έμελλε να επιτύχει το ιστορικό του κατόρθωμα, υπηρετούσε στην Μοίρα Πυροβολικού της 75^{ης} Ταξιαρχίας, συμμετέχοντας στις επιχειρήσεις στο Γράμμο.²¹⁸ Έμαθε για την αποστολή της ομάδας των Ε.Δ. στο Λονδίνο και, κατόπιν προσωπικής του αναφοράς, έλαβε τη σχετική άδεια και συμμετείχε στην αποστολή της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.²¹⁹ Ο ίδιος, μάλιστα, για να μην επιβαρύνει επιπλέον οικονομικά τις Ε.Δ. , πλήρωσε μέρος της συμμετοχής του εξ ιδίων πόρων.²²⁰ Η προετοιμασία του ξεκίνησε από το μέτωπο, όπου, όπως ανέφεραν οι πολεμικοί ανταποκριτές της Εφημερίδας «ΕΜΠΡΟΣ», έσπαζε τον πάγο των λιμνών της Β. Ελλάδος, προκειμένου να προπονηθεί.²²¹

Όταν αφίχθηκε με την ελληνική αποστολή των Ε.Δ. στην Αγγλία, μετέβηκε στο Ντόβερ, όπου αναζήτησε τον Άγγλο Έντουαρντ Τέμε, ο οποίος στο παρελθόν είχε διαπλεύσει και αυτός την Μάγχη,²²² προκειμένου να τον αναλάβει σε ρόλο προπονητή. Παρά τις αρχικές αντιρρήσεις του Τέμε, λόγω της μη επαρκούς προετοιμασίας του Ζηργάνου, τελικά συμφώνησε, έχοντας αμφιβολίες για το αν ο Έλληνας Αξιωματικός κατάφερε να πραγματοποιήσει τον διάπλου.²²³

Τα χαράματα της Κυριακής 18 Σεπτεμβρίου 1949, ο Ζηργάνος βούτηξε στις γαλλικές ακτές και 18 ώρες και 30 λεπτά μετά, μέσα από θαλασσοταραχή, βγήκε γυμνός²²⁴

²¹⁵ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 13-14. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 546 , 17 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 1.

²¹⁶ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1406, 23 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 2.

²¹⁷ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 1550, 20 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 2.

²¹⁸ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 1550, 20 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 2.

²¹⁹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 546 , 17 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 1.

²²⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 546 , 17 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 1.

²²¹ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1406, 23 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 2.

²²² Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 1550, 20 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 2.

²²³ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 1554, 24 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 3

²²⁴ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 1550 , 20 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 3.

στις ακτές του Ντόβερ και συγκεκριμένα στην παραλία του Eastcliff,²²⁵ διανύοντας απόσταση 4-5 ναυτικών μιλίων μεγαλύτερης της προβλεπομένης.²²⁶ Η Ελλάδα ενημερώθηκε από τηλεγράφημα της ελληνικής πρεσβείας στο Λονδίνο²²⁷ και από δημοσίευμα του πρακτορείου ειδήσεων «Associated Press», την επομένη ακριβώς του κατορθώματός του.²²⁸ Την ίδια μέρα διέπλευσαν την Μάγχη ο Αιγύπτιος Υπολοχαγός Αμπιτέλ Ρεχίμ και ο Λοχίας Χασάν Χαμάου. Ο Άγγλος γιατρός Μπρούστερ εγκατέλειψε.²²⁹

Ο ελληνικός τύπος της εποχής του αφιέρωσε σειρά άρθρων με διθυραμβικά σχόλια.²³⁰ Ο βρετανικός ραδιοσταθμός B.B.C. ήταν ο πρώτος δημοσιογραφικός φορέας που εξασφάλισε αποκλειστική συνέντευξη με τον Ζηργάνο, ο οποίος στην ερώτηση του δημοσιογράφου που αφορούσε το λόγο που τον ώθησε να επιχειρήσει τον απαιτητικό αυτό διάπλου, απάντησε ότι το έπραξε: *«διότι ήθελα να αποδείξω, ότι παρόλον τόν καταστρεπτικόν πόλεμον και τὰς πληγὰς τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνες θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ διεκδικοῦν τὴν πρωτοπορία εἰς τὰ ἀθλητικὰ ἰδεώδη.»*²³¹

Η δημοσιότητα που δόθηκε στην επιτυχία του Ζηργάνου από το διεθνή και τον εγχώριο τύπο οφειλόταν στο ότι, πρώτον, ο Ζηργάνος δεν ήταν επαρκώς προετοιμασμένος, λόγω της συμμετοχής του σε πολεμικές επιχειρήσεις, δεύτερον, η σωματική του κατασκευή δεν θύμιζε αθλητή υψηλού επιπέδου και, τέλος, ότι πέτυχε τον διάπλου της Μάγξης με την πρώτη του προσπάθεια. Στις 17 Νοεμβρίου 1949, ο τότε Βασιλιάς της Ελλάδος Παύλος, στα γραφεία της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής (Ε.Ο.Ε.) του απένειμε το διακριτικό σήμα της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ως επιβράβευση της επιτυχίας του.²³²

Ο Ιάσωνας Ζηργάνος αποτέλεσε σημαντική αθλητική προσωπικότητα για την εποχή του και το 1950 αφηγήθηκε στον συγγραφέα με τα αρχικά Σ.Ζ. (πιθανόν τον αδερφό του, Ευστάθιο Ζηργάνο) τις λεπτομέρειες και όλα τα γεγονότα που οδήγησαν στο επίτευγμά του, για το βιβλίο «Πως πέρασα την Μάγχη».²³³ Ο θρυλικός κολυμβητής έμελλε να διαπλεύσει τέσσερις ακόμη φορές την Μάγχη (δύο από τις αγγλικές ακτές και δύο από τις γαλλικές) και τον βρήκε ο θάνατος στις 28 Σεπτεμβρίου 1959 στις παγωμένες ακτές τις

²²⁵ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1404, 21 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 2.

²²⁶ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 546, 17 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 1.

²²⁷ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 1550, 20 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 3.

²²⁸ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1404, 21 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 2.

²²⁹ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 1550, 20 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 3.

²³⁰ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1554, 24 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 2. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 1406, 24 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 3.

²³¹ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1404, 24 Σεπτεμβρίου 1949, σελ. 3.

²³² Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 583, 19 Νοεμβρίου 1949, σελ. 4. Πρβλ. Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ». Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ».

²³³ Σ.Ζ.: *Πως πέρασα την Μάγχη, Αφηγείται ο Ιάσων Ζηργάνος*, εκδ. Λαγούση-Χρυσόχου, Αθήνα, 1950.

Σκωτίας, κατά τη διάρκεια της προσπάθειάς του να κολυμπήσει από την Ιρλανδία στη Σκωτία.²³⁴

Η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στην Κύπρο. Στις 15 Ιανουαρίου 1950 διεξήχθη δημοψήφισμα στην αγγλοκρατούμενη τότε Κύπρο, υπέρ της ενώσεώς της με την Ελλάδα.²³⁵ Οι ελληνικές Ε.Δ. άδραξαν την ευκαιρία και με οργανωτικό φορέα την Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. συντόνισαν τις ποδοσφαιρικές συναντήσεις της ομάδας της Ε.Β.Α. με αντίστοιχες ομάδες της Κύπρου, τον Απρίλιο 1950.²³⁶ Τους αγώνες αυτούς παρακολούθησαν πλήθος Κυπρίων, οι οποίοι υποδέχτηκαν την ομάδα της Ε.Β.Α., υπό την προπονητική ηγεσία του Κώστα Νεγρεπόντη, με επευφημίες, αναφωνώντας συνθήματα υπέρ της ενώσεως με την Ελλάδα.²³⁷

Η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις. Στα πλαίσια της ενίσχυσης της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος για προσέγγιση της Τουρκίας, η Επιτροπή δέχθηκε πρόταση από το Αρχηγείο Ε.Δ. της Τουρκίας για φιλική ποδοσφαιρική συνάντηση στις 30 Δεκεμβρίου 1950 στην Άγκυρα και 1 Ιανουαρίου 1951 στην Κωνσταντινούπολη.²³⁸ Επ' ευκαιρίας αυτών των αγώνων, καταρτίστηκε για πρώτη φορά ποδοσφαιρική ομάδα Ε.Δ. με την επωνυμία «Εθνική Ενόπλων Δυνάμεων».²³⁹ Προπονητής της ομάδας ορίστηκε ο παλαίμαχος ποδοσφαιριστής της Α.Ε.Κ. Κώστας Μάγειρας.²⁴⁰ Η πρώτη της εμφάνιση ήταν εντυπωσιακή, νικώντας την Α.Ε. Χαλανδρίου με 6-2.²⁴¹

Η ελληνική ομάδα έδωσε τον πρώτο της αγώνα στις 30 Δεκεμβρίου 1950, στην Άγκυρα, στο στάδιο της «19^{ης} Μαΐου»,²⁴² δεχόμενη θερμότατη υποδοχή από τους Τούρκους φιλάθλους.²⁴³ Ο αγώνας έληξε με το βαρύτατο σκορ 7-0 υπέρ της τούρκικης ομάδας.²⁴⁴ Στον επαναληπτικό αγώνα στην Κωνσταντινούπολη, οι δύο στρατιωτικές ομάδες αγωνίστηκαν με τις επωνυμίες «Μικτή Αθηνών και Μικτή Άγκυρας», με την δεύτερη να κερδίζει με σκορ 4-1.²⁴⁵

²³⁴ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4623, 29 Σεπτεμβρίου 1959, σελ. 3.

²³⁵ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1506, 17 Ιανουαρίου 1950, σελ. 1.

²³⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 14. Πρβλ. Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1553, 6 Απριλίου 1950, σελ. 2.

²³⁷ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1557, 11 Απριλίου 1950, σελ. 2.

²³⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 24.

²³⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 24.

²⁴⁰ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1774, 21 δεκεμβρίου 1950, σελ. 2.

²⁴¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 24. Πρβλ. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 1921, 27 Δεκεμβρίου 1950, σελ. 4.

²⁴² Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 24. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 892, 29 Δεκεμβρίου 1950, σελ. 1.

²⁴³ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 897, 4 Ιανουαρίου 1951, σελ. 1.

²⁴⁴ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 897, 4 Ιανουαρίου 1951, σελ. 1.

²⁴⁵ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 896, 3 Ιανουαρίου 1951, σελ. 1.

Γενικά, η προσπάθεια αντιπροσώπευσης των ελληνικών Ε.Δ. στην Τουρκία, αν και είχε βαριές ήττες στο αγωνιστικό κομμάτι, εντούτοις αποτέλεσε μία σημαντική φιλική κίνηση στην προσπάθεια προσέγγισης των δύο λαών μέσω του αθλητισμού των Ε.Δ. των δύο χωρών.

Τον επόμενο χρόνο, η Ελλάδα φιλοξένησε την ποδοσφαιρική ομάδα των τουρκικών Ε.Δ. σε δύο φιλικούς αγώνες που έλαβαν χώρα στο γήπεδο του Παναθηναϊκού Α.Ο.²⁴⁶ Οι συναντήσεις αυτές, που αρχικά είχαν προγραμματιστεί για τον Μάρτιο του 1951,²⁴⁷ έλαβαν χώρα τελικά στις 21²⁴⁸ και 23 Δεκεμβρίου 1951.²⁴⁹ Οι Έλληνες φίλαθλοι επεφύλαξαν εγκάρδια υποδοχή στους Τούρκους στρατιωτικούς αθλητές, οι οποίοι με την σειρά τους εισήλθαν στον αγωνιστικό χώρο έχοντας στα χέρια τους μία τεράστια ελληνική σημαία, ως ένδειξη σεβασμού και φιλίας των δύο χωρών.²⁵⁰ Στο αγωνιστικό μέρος, η ελληνική ομάδα έδειξε σαφή υπεροχή και παρά την ήττα με 1-2 στον πρώτο αγώνα, επιβλήθηκε με 2-0 στο δεύτερο.²⁵¹ Η οργανωτική προσπάθεια εκ μέρους των ελληνικών Ε.Δ. στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία, ενώ η ελληνική φίλαθλη κοινωνία επέδειξε τον καλύτερο εαυτό της απέναντι στην ομάδα της γειτονικής χώρας.

Το Διεθνές Συμβούλιο Στρατιωτικού Αθλητισμού (C.I.S.M.). Στις 18 Φεβρουαρίου 1948, στη Νίκαια της Γαλλίας, κατά τη διάρκεια μίας φιλικής διοργάνωσης αγώνων ξιφασκίας, η Γαλλία, η Δανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η Ολλανδία, αποφάσισαν την ίδρυση του Διεθνούς Συμβουλίου Στρατιωτικού Αθλητισμού (Conseil International du Sport Militaire), με σκοπό την προώθηση της φιλίας των Ε.Δ. όλων των χωρών δια του αθλητισμού.²⁵² Στις 29 Αυγούστου 1949, κατά τη διάρκεια των εργασιών της 3^{ης} Γενικής Συνέλευσης του C.I.S.M., προτάθηκε επίσημα η συμμετοχή της Ελλάδας ως χώρα-μέλος στο Συμβούλιο.²⁵³ Χώρες – μέλη μέχρι εκείνη την περίοδο ήταν οι πέντε ιδρυτικές χώρες, καθώς επίσης η Ιταλία, η Σουηδία, η Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο.²⁵⁴ Στην υπόψη

²⁴⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 33-34.

²⁴⁷ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 962, 21 Μαρτίου 1951, σελ. 4.

²⁴⁸ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1198, 22 Δεκεμβρίου 1951, σελ. 1.

²⁴⁹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1199, 23 Δεκεμβρίου 1951, σελ. 1.

²⁵⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1198, 22 Δεκεμβρίου 1951, σελ. 1.

²⁵¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 34.

²⁵² <http://www.cismmilsport.org/portfolio/about-cism>, Ανακτήθηκε 27 Μαρτίου 2013.

²⁵³ C.I.S.M.: *Actes de la 3ème Assemblée Générale du 29 Août 1949 à Vichy*. C.I.S.M. 1949, p. 1-11. (Πηγή: C.I.S.M., General Secretariat)

²⁵⁴ C.I.S.M.: *Actes de la 3ème Assemblée Générale du 29 Août 1949 à Vichy*. C.I.S.M. 1949, p. 1-2. (Πηγή: C.I.S.M., General Secretariat)

Συνέλευση συζητήθηκε η είσοδος της Ελλάδας, των Η.Π.Α., της Φινλανδίας και της Αιγύπτου.²⁵⁵

Τον Μάρτιο του 1950, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. έγινε το δέκατο μέλος του C.I.S.M., κατόπιν προσκλήσεως του Προέδρου Συνταγματάρχη Henri Debrus.²⁵⁶ Τον Ιούνιο του ίδιου έτους, στη Χάγη, κυρώθηκε διά της 4^{ης} Γενικής Συνέλευσης του C.I.S.M. τόσο η συμμετοχή της Ελλάδας, όσο και της Αιγύπτου.²⁵⁷ Άμεσα η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. δέχτηκε προσκλήσεις για εκπροσώπηση της Ελλάδας σε διεθνή αθλητικά δρώμενα.²⁵⁸ Κρίνεται σημαντικό να αναφερθεί ότι οι ελληνικές Ε.Δ., πλην των συμμετοχών στην Ολυμπιάδα Pershing το 1919 και τους Διασυμμαχικούς του Λονδίνου το 1947 και 1949, δεν βρέθηκε να έχει συμμετάσχει σε άλλη αθλητική αγωνιστική δραστηριότητα, σύμφωνα με τη δήλωση του Βραζιλιανού Αντισυνταγματάρχη Andre Siqueira, ο οποίος είναι ο Επικεφαλής του Τομέα Αθλητικής Επιστήμης και Ανάπτυξης του C.I.S.M.

Στα τέλη του 1950, καταρτίστηκε η πρώτη αντιπροσωπευτική ομάδα καλαθοσφαίρισης των Ε.Δ., προκειμένου να συμμετάσχει, μετά από πρόσκληση του C.I.S.M., στους διεθνείς αγώνες καλαθοσφαίρισης C.I.S.M. του 1951, στο Κάιρο της Αιγύπτου.²⁵⁹ Στους αγώνες αυτούς, η ελληνική ομάδα ηττήθηκε από την αιγυπτιακή και τη βέλγικη ομάδα, ενώ νίκησε την τουρκική, με αποτέλεσμα να τερματίσει τρίτη στην τελική κατάταξη.²⁶⁰ Επί της ουσίας, ήταν η πρώτη διεθνής διάκριση του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού της Ελλάδας.

Κατά τη διάρκεια των αγώνων καλαθοσφαίρισης στο Κάιρο, συνήλθε το C.I.S.M., το οποίο αποφάσισε να αναθέσει την διοργάνωση των διεθνών αγώνων ποδοσφαίρου C.I.S.M., για το έτος 1952, στην Ελλάδα.²⁶¹ Η ανακοίνωση στον τύπο της εποχής αυτού του σημαντικού για την χώρα αθλητικού γεγονότος, έγινε την 15 Μαρτίου 1951, μία μέρα μετά από την ισοπαλία της ποδοσφαιρικής ομάδας των ελληνικών Ε.Δ. με την πρωταθλήτρια C.I.S.M. για το έτος 1951, Ιταλία.²⁶² Η εμφάνιση και το αποτέλεσμα του

²⁵⁵ C.I.S.M.: *Actes de la 3ème Assemblée Générale du 29 Août 1949 à Vichy*. C.I.S.M. 1949, p. 2-3. (Πηγή: C.I.S.M., General Secretariat)

²⁵⁶ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1535, 16 Μαρτίου 1950, σελ. 2. Στο υπόψη φύλλο αναγράφεται ως Πρόεδρος του C.I.S.M. κάποιος Πτέραρχος Βερνού, πιθανόν εκ παραδρομής.

²⁵⁷ CISM: *Actes de la 4e Assemblée générale des 14 et 15 Juin 1950 à La Haye*. ed. CISM. 1950. pp. 1-20. (Πηγή: CISM, General Secretariat)

²⁵⁸ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 1535, 16 Μαρτίου 1950, σελ. 2.

²⁵⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 24. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 891, 28 Δεκεμβρίου 1950, σελ. 4.

²⁶⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 26. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 909, 17 Ιανουαρίου 1951, σελ. 3.

²⁶¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 34. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 957, 15 Μαρτίου 1951, σελ. 1.

²⁶² Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 957, 15 Μαρτίου 1951, σελ. 1-4.

φιλικού αυτού αγώνα, έδωσε στην ελληνική ομάδα το δικαίωμα να συμμετάσχει άμεσα στην ημιτελική φάση των επερχόμενων αγώνων.²⁶³ Το 0-0 μετά από έναν θεαματικό αγώνα, όπως καταγράφηκε από τον τύπο της εποχής, καθώς και η άριστη αν και άκαρπη προσπάθεια της ελληνικής ομάδας, είχαν μεγάλο αντίκτυπο στον ελληνικό φίλαθλο κόσμο, ο οποίος μπόρεσε να ελπίζει σε μελλοντικές διεθνείς επιτυχίες του ελληνικού αθλητισμού.²⁶⁴ Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι η αθλητική εφημερίδα «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ» αφιέρωσε δύο ολόκληρα φύλλα (αρ. φύλλων 956 και 957) στην αθλητική αυτή συνάντηση.

Στις 16 Μαρτίου 1952, ξεκίνησε η τελική φάση του διεθνούς πρωταθλήματος ποδοσφαίρου Ε.Δ. C.I.S.M. στην Αθήνα.²⁶⁵ Διεξήχθη ο πρώτος ημιτελικός μεταξύ Βελγίου και Τουρκίας, με σκορ 4-2, παρουσία 10.000 φιλάθλων.²⁶⁶ Την επομένη μέρα, ο τότε Βασιλιάς Παύλος, ως επίτιμος Πρόεδρος της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. κήρυξε την έναρξη των εργασιών του 6^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Στρατιωτικού Αθλητισμού, του οποίου μετείχαν ο Πρόεδρος του C.I.S.M., Γάλλος Συνταγματάρχης Henri Debrus και οι αντιπρόσωποι των δεκαέξι χωρών-μελών του C.I.S.M. (Αγγλία, Αίγυπτος, Αργεντινή, Βέλγιο, Γαλλία, Δανία, Ελλάδα, Η.Π.Α., Ιταλία, Ισπανία, Λίβανος, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πακιστάν, Σουηδία, Τουρκία).²⁶⁷ Ο Γ.Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. αναφέρει στις 28 Μαρτίου 1952, ότι: «τὸ συνελθὸν ἀπὸ 20 ἕως 23/3/52 βον Διεθνὲς Στρατιωτικὸν Ἀθλητικὸν Συνέδριον ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ ὀλοκλήρωσις τοῦ Στρατιωτικοῦ Πρωταθλήματος 1952 συμπληρωθῆ διὰ τῆς τελέσεως τῶν ἐξῆς ἀγωνισμάτων: 23 Αὐγούστου στὸ Βέλγιον- Στρατιωτικὸν Πένταθλον, ἀπὸ 10 ἕως 18 Αὐγούστου στὴν Ὀλλανδίαν- Ἀεροναυτικὸν Πένταθλον, ἀπὸ 26 Αὐγούστου ἕως 2 Σεπτεμβρίου στὴν Ἰταλίαν- Ναυτικὸν Πένταθλον καὶ ἀπὸ 13 ἕως 14 Σεπτεμβρίου στὴν Δανίαν- ἀγῶνες στίβου».²⁶⁸ Στο ίδιο Συνέδριο, ο Βασιλιάς Παύλος ανακηρύχθηκε παμψηφεί, μετά από πρόταση της Τουρκίας, πρώτο επίτιμο μέλος του Συνεδρίου.²⁶⁹ Με πρόταση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., εγκρίθηκε η ένταξη στο C.I.S.M. των χωρών Βραζιλία, Χιλή, Ινδία, Ιράν, Γιουγκοσλαβία, Καναδάς, Μεξικό, Φιλανδία, Νορβηγία, Λιβύη, Υπεριορδανία και Αιθιοπία.²⁷⁰ Έτσι, ο αριθμός των χωρών- μελών του Διεθνούς Συμβουλίου έφτασε τις 28.

²⁶³ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 962, 21 Μαρτίου 1951, σελ. 1.

²⁶⁴ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 957, 15 Μαρτίου 1951, σελ. 4.

²⁶⁵ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 36.

²⁶⁶ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1269, 17 Μαρτίου 1952, σελ. 1.

²⁶⁷ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1270, 18 Μαρτίου 1952, σελ. 4.

²⁶⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 37.

²⁶⁹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1278, 28 Μαρτίου 1952, σελ. 4.

²⁷⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1278, 28 Μαρτίου 1952, σελ. 4.

Ο δεύτερος αγώνας (ημιτελικός) διεξήχθη στις 19 Μαρτίου 1952, μεταξύ Ελλάδας και Ολλανδίας με σκορ 6-1, υπέρ της Ελλάδας.²⁷¹ Ακολούθησε ο τελικός την 25^η Μαρτίου 1952, όπου η ελληνική ομάδα επεκράτησε της αντίστοιχης βελγικής με σκορ 3-2 στην παράταση.²⁷² Οι ελληνικές Ε.Δ., στην πρώτη μεταπολεμικά μεγάλη διεθνή διοργάνωση κατέκτησαν την πρώτη θέση, επέδειξαν σε κάθε επίπεδο την άριστη οργανωτική τους ικανότητα²⁷³ και το υψηλό αγωνιστικό επίπεδο των στρατευόμενων αθλητών.²⁷⁴ Σε ένδειξη τιμής, στις 31 Μαρτίου 1952, στην αίθουσα τιμών του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας, απενεμήθησαν μετάλλια στους στρατευμένους ποδοσφαιριστές, επ' ευκαιρία της κατακτήσεως του διεθνούς τροπαίου.²⁷⁵

Στις 10 Μαρτίου του 1952, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. συμμετείχε και στους διεθνείς αγώνες χιονοδρομιών C.I.S.M. στην Ζυρίχη, με ομάδα αποτελούμενη από 4 Αξιωματικούς και 5 στρατιώτες των Δυνάμεων Καταδρομών, με επικεφαλής τον Ταγματάρχη Ζερβογιάννη.²⁷⁶ Οι Έλληνες Καταδρομείς τερμάτισαν δωδέκατοι σε σύνολο 14 ομάδων, λόγω του ότι στο 5^ο χιλιόμετρο της διαδρομής του ανωμάλου δρόμου ασθένησε ξαφνικά ένα μέλος της ομάδας. Για τα υπόλοιπα 26 χιλιόμετρα του αγώνα, η ελληνική αντιπροσωπευτική ομάδα τον μετέφερε στα χέρια, αποκομίζοντας τα ευμενή σχόλια, τόσο του ελληνικού, όσο και του ξένου τύπου, για την αποφασιστικότητα και το ομαδικό τους πνεύμα.²⁷⁷

Στα πλαίσια της προσεγγίσεως της ελληνικής κυβέρνησης προς την Αιθιοπία, οργανώθηκε φιλικός αγώνας ποδοσφαίρου μεταξύ της πρωταθλήτριας C.I.S.M. Ελλάδας και του νέου μέλους του Συμβουλίου Αιθιοπίας, στις 7 Μαΐου 1952, στο γήπεδο της Λεωφόρου Αλεξάνδρας.²⁷⁸ Η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. οργάνωσε μέχρι την παραμικρή λεπτομέρεια την τέλεση του αγώνα αυτού, λόγω της ιδιαίτερης διπλωματικής σημασίας που είχε, κοινοποιώντας στο φίλαθλο ελληνικό κοινό τις συνθήκες διεξαγωγής.²⁷⁹ Σημαντικό σημείο του αγώνα ήταν η παρουσία του ίδιου του Βασιλιά Παύλου, ο οποίος για πρώτη φορά στη διάρκεια της θητείας του, παρέστη σε ποδοσφαιρικό αγώνα, γεγονός που αναφέρεται στο σχετικό άρθρο της αθλητικής εφημερίδας «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ».²⁸⁰ Η διάρκεια του αγώνα τροποποιήθηκε, σύμφωνα με επιθυμία του Παύλου, από 90' σε 60' (δύο ημίχρονα των

²⁷¹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1271, 20 Μαρτίου 1952, σελ. 1.

²⁷² Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1276, 26 Μαρτίου 1952, σελ. 1, 3, 4.

²⁷³ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1271, 20 Μαρτίου 1952, σελ. 3.

²⁷⁴ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 2164, 26 Μαρτίου 1952, σελ. 1, 4.

²⁷⁵ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 37-38.

²⁷⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 35.

²⁷⁷ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1264, 12 Μαρτίου 1952, σελ. 1 και 4.

²⁷⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 38.

²⁷⁹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1307, 3 Μαΐου 1952, σελ. 1 και 4, και αρ. φύλλου 1310, 7 Μαΐου 1952, σελ. 1 και 4.

²⁸⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1311, 8 Μαΐου 1952, σελ. 1 και 4.

30'), προκειμένου αφενός, να επιδώσει αναμνηστικά μετάλλια στους αθλητές και των δύο χωρών προσωπικά²⁸¹ και, αφετέρου, να καταφέρει να υποδεχθεί και τον Στρατάρχη Μοντγκόμερυ, το οποίο περιέμενε στις 6 μ. μ.²⁸² Στο αγωνιστικό μέρος, η σαφώς ανώτερη ελληνική ομάδα κέρδισε με σκορ 3-0.²⁸³

Στις 12 Αυγούστου 1952, ο Επισμηναγός πλέον Νικόλαος Γρηγοριάδης, Γ.Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., γνωρίζοντας το ενδιαφέρον της φίλαθλης ελληνικής κοινωνίας για τον οργανωμένο στρατιωτικό αθλητισμό,²⁸⁴ έδωσε συνέντευξη τύπου και παρουσίασε την 17μελή αντιπροσωπία των ελληνικών Ε.Δ. στο πρωτάθλημα στίβου C.I.S.M., το οποίο θα διεξαγόταν στην Κοπεγχάγη από 13 έως 15 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους.²⁸⁵ Το συγκεκριμένο πρωτάθλημα στίβου ενδιέφερε και τον τύπο, ο οποίος σε μακροσκελή του άρθρα ανέλυε την σύνθεση του αντιπροσωπευτικού τμήματος των Ε.Δ.²⁸⁶ Η έναρξη των αγώνων σηματοδοτήθηκε με την πρωτιά του Λιμενοφύλακα Ρήγα Ευσταθιάδη, στο άλμα επί κοντώ.²⁸⁷ Στη διάρκεια των αγώνων καταρρίφθηκε το πανελλήνιο ρεκόρ στο δρόμο 400 μ. από τον Αστυφύλακα Βασίλειο Σίλλη και του άλματος επί κοντώ (ρεκόρ C.I.S.M.),²⁸⁸ προκαλώντας ενθουσιασμό στην Ελλάδα. Η τελική κατάταξη των χωρών βρήκε τις ελληνικές Ε.Δ. στην τρίτη θέση, μετά τις Η.Π.Α. και την Γαλλία.²⁸⁹ Με αυτήν τη διοργάνωση και τις επιτυχίες της, έκλεισε το έτος 1952 για τις διεθνείς εμφανίσεις των αθλητών των ελληνικών Ε.Δ.

²⁸¹ Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 2200, 8 Μαΐου 1952, σελ. 3.

²⁸² Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1311, 8 Μαΐου 1952, σελ. 3.

²⁸³ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1311, 8 Μαΐου 1952, σελ. 1.

²⁸⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 42.

²⁸⁵ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1394, 13 Αυγούστου 1952, σελ. 4.

²⁸⁶ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1413, 5 Σεπτεμβρίου 1952, σελ. 3. Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 47 (Γ'), 6 Σεπτεμβρίου 1952, σελ. 3. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 2449, 6 Σεπτεμβρίου 1952, σελ. 3.

²⁸⁷ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1421, 14 Σεπτεμβρίου 1952, σελ. 4.

²⁸⁸ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1423, 17 Σεπτεμβρίου 1952, σελ. 1 και 4.

²⁸⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 44. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1424, 18 Σεπτεμβρίου 1952, σελ. 3.

II. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ (1953 – 1968).

Η ελληνική κοινωνία της υποπεριόδου 1953-1968. Σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα

Το χρονικό διάστημα από το 1953 έως το 1968 σηματοδεύτηκε από σημαντικά γεγονότα, τα οποία είχαν άμεση απήχηση στην ελληνική κοινωνία και σημάδεψαν και τα χρόνια που ακολούθησαν.

Τα έτη 1953 και 1954 χαρακτηρίστηκαν από τη σοβαρή οικονομική αστάθεια της χώρας. Η μεγάλη υποτίμηση της δραχμής κατά 50% έναντι των υπολοίπων νομισμάτων στις 9 Απριλίου 1953 ήταν ένα γεγονός τεράστιας σημασίας για την ελληνική οικονομία, που είχε ως εμπνευστή τον Υπουργό Συντονισμού της κυβέρνησης Παπάγου, Σπύρο Μαρκεζίνη.²⁹⁰ Η ισοτιμία της δραχμής άλλαξε από 1:15.000 σε 1:30.000 έναντι του δολαρίου των Η.Π.Α., με άμεση επίδραση στο βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων.²⁹¹ Η κυβέρνηση επικρίθηκε για το ότι είχε μεθοδεύσει με τέτοιο τρόπο την υποτίμηση, με αποτέλεσμα κάποιοι, αποθησαυρίζοντας δολάρια, να δουν την περιουσία τους να διπλασιάζεται σε μια νύχτα.²⁹² Με τον Ν.2824/20 Ιουνίου 1954 (ΦΕΚ 79, τεύχος Α') ορίστηκε η ισοτιμία της νέας δραχμής με 1.000 παλαιές και περικόπηκαν τρία μηδενικά από την ονομαστική αξία των τραπεζογραμματίων.

Το σημαντικότερο γεγονός του 1955, το οποίο επηρέασε άμεσα και την ελληνική κοινωνία, ήταν η αρχή του ένοπλου απελευθερωτικού αγώνα των Κυπρίων, από την Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών (Ε.Ο.Κ.Α.), με αρχηγό τον Έλληνα Αντισυνταγματάρχη Γεώργιο Γρίβα.²⁹³ Η στάση της Κυβέρνησης Παπάγου απέναντι στην Ε.Ο.Κ.Α. θεωρούνταν από τους Άγγλους και τους Τούρκους φιλική και υποστηρικτική. Όμως αρχικά ο Αλέξανδρος Παπάγος, ενήμερος για τις προθέσεις του Γρίβα, προσπάθησε

²⁹⁰ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 2653, 10 Απριλίου 1953, σελ. 1.

²⁹¹ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 2653, 10 Απριλίου 1953, σελ. 1.

²⁹² Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 2654, 11 Απριλίου 1953, σελ. 1.

²⁹³ Χατζηβασιλείου, Ευάνθης: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*. «Η περίοδος του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, 1955-1959. Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ)», τομ. ΙΣΤ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000, σελ. 441.

να τον αποθαρρύνει. Μάλιστα «φαίνεται να είχε διατάξει τη σύλληψή του όσο ήταν στη Ρόδο»,²⁹⁴ όμως η διαταγή είχε φτάσει καθυστερημένα αφού ο Γρίβας είχε φύγει για την Κύπρο. Από τον Οκτώβριο του 1953, μετά την προσβλητική στάση απέναντι στον Παπάγο του Υπουργού Εξωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου Ήντεν²⁹⁵, και την λαϊκή πίεση που ολοένα αύξανε για το κυπριακό θέμα,²⁹⁶ η ελληνική κυβέρνηση προσέφυγε στον Ο.Η.Ε. για το υπόψη ζήτημα, τον Αύγουστο του 1954.²⁹⁷ Μετά την απόρριψη της ελληνικής προσφυγής στον Ο.Η.Ε. το 1954 αλλά και το 1955,²⁹⁸ αποδέχθηκε ο Παπάγος το ενδεχόμενο της ένοπλης δράσης. Αυτό που είναι σίγουρο όμως, είναι ότι «Ελλαδίτες ιθύνοντες, ακόμα και άνθρωποι γύρω από τον Παπάγο, βοηθούσαν στο πρώτο αυτό στάδιο την Ε.Ο.Κ.Α.».²⁹⁹ Η ελληνική κοινή γνώμη, από την έναρξη του αγώνα, ήταν με το πλευρό των Κυπρίων αγωνιστών.³⁰⁰ Ως αντίδραση στον ένοπλο απελευθερωτικό αγώνα της Κύπρου, το απόγευμα της 6^{ης} Σεπτεμβρίου 1955 διαδραματίστηκαν βίαια επεισόδια του τούρκικου όχλου της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης εναντίον των ελληνικής καταγωγής κατοίκων αυτών των πόλεων. Αφορμή στάθηκε δημοσίευμα της τουρκικής εφημερίδας *İstanbul Ekspres*, η οποία κυκλοφόρησε σε έκτακτη έκδοση και δημοσίευσε τις φωτογραφίες της συζύγου του Τούρκου Προξένου φρικτά παραποιημένες, εις τρόπον ώστε να δίδεται η εντύπωση ότι στο σπίτι του πατέρα των Τούρκων, το τουρκικό προξενείο της Θεσσαλονίκης,³⁰¹ είχε σημειωθεί μια τεράστια έκρηξη από βόμβα που είχαν τοποθετήσει οι Έλληνες.³⁰² Μόλις δόθηκε το σύνθημα, ο μαινόμενος τουρκικός όχλος ξεχύθηκε στους δρόμους της Πόλης και άρχισε να λεηλατεί κάθε τι το ελληνικό.³⁰³ Εκτιμάται, όμως, ότι οι «αγανακτισμένοι» Τούρκοι πολίτες δεν έδρασαν αυθόρμητα. Το σχέδιο είχε σχεδιαστεί προσεκτικότερα και με απόλυτη μυστικότητα. Είναι χαρακτηριστικό το ότι, ενώ πολλοί απλοί Τούρκοι δεν ενέκριναν τα όσα διεπράχθησαν εναντίον των Ελλήνων, εν τούτοις, ουδείς Τούρκος πρόδωσε λεπτομέρειες του σχεδίου σε Ρωμίο φίλο του, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, όπου γενικώς και αορίστως ανέφεραν για

²⁹⁴ Χατζηβασιλείου: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σελ. 442.

²⁹⁵ Θεοδωρόπουλος, Σπυρίδων: *Από το Δόγμα Τρούμαν στο Δόγμα Χούντα*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα, 1976, σελ. 181.

²⁹⁶ Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιοματικών, τόμος Γ΄*, σελ. 955.

²⁹⁷ Μαθιόπουλος, Βασίλειος: *Θα χάσουμε την Κύπρο; (Η συρρίκνωση του Ελληνισμού)*, εκδ. «Νέα Σύνορα». Αθήνα, 1984, σελ. 95.

²⁹⁸ Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιοματικών, τόμος Γ΄*, σελ. 958.

²⁹⁹ Χατζηβασιλείου: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σελ. 442.

³⁰⁰ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 3242, 2 Απριλίου 1955, σελ. 1.

³⁰¹ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 3375, 7 Σεπτεμβρίου 1955, σελ. 1.

³⁰² Βρυώνης, Σπυρίδων: *Ο μηχανισμός της καταστροφής*, εκδ. Εστία, Αθήνα, 2007, σελ. 15.

³⁰³ Βρυώνης: *Ο μηχανισμός της καταστροφής*, σελ. 17.

«κάτι άσχημο που επρόκειτο να συμβεί εκείνες τις ημέρες».³⁰⁴ Ο θάνατος του Στρατάρχη και Πρωθυπουργού Αλέξανδρου Παπάγου στις 4 Οκτωβρίου 1955, σε συνδυασμό με την ρήξη με την Τουρκία και τις απελάσεις των Ελλήνων από αυτή, οδήγησε την Ελλάδα σε μία παρατεταμένη πολιτική αστάθεια, τόσο στα εσωτερικά, όσο και στα εξωτερικά ζητήματα.³⁰⁵ Οι ανακλήσεις Αξιωματικών, οι οποίοι άνηκαν στον Ιερό Δεσμό Ελλήνων Αξιωματικών (Ι.Δ.Ε.Α.),³⁰⁶ επί κυβέρνησης Παπάγου και η τοποθέτησή τους σε κύρια πόστα ελέγχου και εξουσίας, τόσο των Ε.Δ. όσο και της πολιτικής ζωής, δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για την οργάνωση του αντιβασιλικού κινήματος.³⁰⁷ Το 1956 εμφανίστηκε η Ένωση Ελλήνων Νέων Αξιωματικών (Ε.Ε.Ν.Α.), η οποία συνασπισμένη με τον Ι.Δ.Ε.Α. πέτυχε απευθείας επαφή με το Παλάτι, με αποτέλεσμα την υποστήριξη του Ι.Δ.Ε.Α.-Ε.Ε.Ν.Α. από το βασιλικό περιβάλλον και την «ανοχή» της κυβερνήσεως Καραμανλή στο νέο φαινόμενο εσωτερικού διαχωρισμού των Αξιωματικών των ελληνικών Ε.Δ.³⁰⁸ Από τις εκλογές του 1958 κι έπειτα, ξεκίνησε μία εποχή άμεσης επέμβασης του στρατού στις πολιτικές υποθέσεις της χώρας, με τους ηγέτες της Ε.Ε.Ν.Α. να μην αποκαλύπτουν στους προστάτες τους τον πραγματικό σκοπό τους, δηλαδή την επιβολή στρατιωτικής δικτατορίας.³⁰⁹

Η ανεξαρτησία της Κύπρου στις 16 Αυγούστου 1960,³¹⁰ μετά από τη Συνθήκη της Ζυρίχης στις 11 Φεβρουαρίου 1959,³¹¹ αποτέλεσε ένα ευχάριστο γεγονός για την ελληνική κοινωνία της εποχής, η οποία βρισκόταν ακόμη υπό το καθεστώς πολιτικής αστάθειας και συνομοσίων μέχρι και το 1964.

Η τελευταία απέλαση των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου το 1964,³¹² οδήγησε σε ακόμη μεγαλύτερη κοινωνική προβληματική, καθότι οι Τούρκοι δεν επέτρεπαν στους απελαυομένους να πάρουν μαζί τους τίποτε πλην του ατομικού τους ιματισμού, οι οποίοι ήρθαν στην Ελλάδα πτωχοί. Κατά την πρώτη δε περίοδο των απελάσεων υπήρξαν 60 αυτοκτονίες, καρδιακές προσβολές και άλλα δεινά.

³⁰⁴ Βρυώνης: *Ο μηχανισμός της καταστροφής*, σελ. 23.

³⁰⁵ Δεπάστας, Νικόλαος: *Αλέξανδρος Παπάγος, 1883-1955: Ο στρατιώτης, ο πολιτικός, ο άνθρωπος*, Εκδ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα 1980, σελ. 101.

³⁰⁶ Περί του Ι.Δ.Ε.Α. και της δράσης του, χρήσιμα στοιχεία αντλούνται από: Παραλίκας Δημήτριος: *Οι συνομοσίες του ΙΔΕΑ και του ΑΣΠΙΔΑ, 1944-1974*, εκδ. Βασδέκης, Αθήνα, 1982. Γρηγοριάδης Σόλων: *Ιστορία της Δικτατορίας (21 Απρίλη 1967)*, τομ. 1-3, εκδ. Καπόπουλος, Αθήνα, 1975.

³⁰⁷ Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιωματικών, τόμος Γ΄*, σελ. 972.

³⁰⁸ Παραλίκας: *Οι συνομοσίες*, σελ. 65-66.

³⁰⁹ Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιωματικών, τόμος Γ΄*, σελ. 977.

³¹⁰ Υπουργείο Παιδείας Κύπρου: *Εκπαιδευτικό υλικό «Ιστορία της Κύπρου – Μεσαιωνική και Νεώτερη»*, εκδ. Υπουργείο Παιδείας Κύπρου, Λευκωσία, 2007. σελ. 2.

³¹¹ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4431, 12 Φεβρουαρίου 1959, σελ. 1.

³¹² Αλεξιάδης, Αλέξης: *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις: 1923-1987*, εκδ. Ελληνικό Ίδρυμα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής, Αθήνα, 1988, σελ. 510-512.

Είναι άγνωστος ο αριθμός όσων ασθένησαν και πέθαναν από την δυστυχία που τους έπληξε.³¹³ Το ίδιο έτος, στις 16 Φεβρουαρίου, διεξήχθησαν οι τελευταίες βουλευτικές εκλογές πριν τη δικτατορία, όπου η κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου έλαβε το χρίσμα με συντριπτικό πλειοψηφικό ποσοστό.³¹⁴ Στις 6 Μαρτίου, ο Βασιλεύς Παύλος πέθανε στο Τατόι από καρκίνο και ανακηρύχθηκε νέος Βασιλιάς, ο Κωνσταντίνος Β΄, σε ηλικία 24 χρονών.³¹⁵

Ήδη από το 1965 δημιουργήθηκε μία κατάσταση σύγχυσης και αδιεξόδου.³¹⁶ Η υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ,³¹⁷ η παραίτηση του Γ. Παπανδρέου στις 15 Ιουλίου 1965³¹⁸ που οφειλόταν στις βαθιές διαφορές που τον χώριζαν με το Παλάτι,³¹⁹ η δολοφονία του βουλευτή Γρηγορίου Λαμπράκη,³²⁰ η επί της ουσίας κατάργηση του Συντάγματος με τους αυθαίρετους διορισμούς κυβερνήσεων,³²¹ και τα «Ιουλιανά» που ακολούθησαν, ήταν αιτίες που οδήγησαν την Ελλάδα σε μία παρατεταμένη περίοδο έντονης πολιτικής κρίσης, με τον ελληνικό λαό να είναι έτοιμος για εξέγερση και τον κίνδυνο εμφύλιας σύρραξης ορατό.³²² Υπό αυτές τις συνθήκες ευνοήθηκε η επιρροή και ευοδώθηκαν τα σχέδια του ΙΔΕΑ και του ΕΕΝΑ για επιβολή στρατιωτικού νόμου την 21 Απριλίου 1967.³²³ Η αποτυχία του λεγόμενου «Αντικινήματος» της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1967,³²⁴ δεν άλλαξε το πολιτικό τοπίο της χώρας, η οποία το 1968 βρισκόταν ακόμη σε καθεστώς δικτατορίας.

Ο οργανωμένος στρατιωτικός αθλητισμός 1953-1968

Η δυναμική που είχε αποκτήσει η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. από τις επιτυχίες των πρώτων χρόνων λειτουργίας της, την κατέστησε σημαντικό φορέα στην πανελλήνια και παγκόσμια

³¹³ Φερεκίδου, Ελίζα: «Το Ιστορικό, Πολιτικό και Νομικό Πλαίσιο και οι Συνέπειες των Απελάσεων της περιόδου 1964-65», *Πρακτικά της ημερίδας στην 55η Επέτειο των Σεπτεμβριανών 6-7/9/1955, με θέμα: "Οι απελάσεις των Ελλήνων υπηκόων 1964-65: Πράξη εκπατρισμού του Ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης από το τουρκικό κράτος"*. Αθήνα, 2010, σελ. 6-11.

³¹⁴ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 5960, 17 Φεβρουαρίου 1964, σελ. 1.

³¹⁵ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 5977, 7 Μαρτίου 1964, σελ. 1.

³¹⁶ Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιωματικών, τόμος Γ΄*, σελ. 1056.

³¹⁷ Θεοδωρόπουλος, Σπυρίδων: *Από το Δόγμα Τρούμαν στο Δόγμα Χούντα*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα, 1976, σελ. 258-263.

³¹⁸ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6392, 16 Ιουλίου 1965, σελ. 1.

³¹⁹ Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιωματικών, τόμος Γ΄*, σελ. 1059.

³²⁰ Θεοδωρόπουλος: *Από το Δόγμα Τρούμαν*, σελ. 268.

³²¹ Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιωματικών, τόμος Γ΄*, σελ. 1077.

³²² Γεροζήσης: *Το Σώμα των Αξιωματικών, τόμος Γ΄*, σελ. 1081.

³²³ Εφ. «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ», αρ. φύλλου 17.816, 22 Απριλίου 1967, σελ. 1. Περισσότερα για την οργάνωση, το σχεδιασμό και τους πρωταγωνιστές της 21^{ης} Απριλίου 1967, Παραλίκας Δημήτριος: *Οι συνομοσίες του ΙΔΕΑ και του ΑΣΠΙΔΑ, 1944-1974*, εκδ. Βασδέκης, Αθήνα, 1982. Γρηγοριάδης Σόλων: *Ιστορία της Δικτατορίας (21 Απρίλη 1967)*, τομ. 1-3, εκδ. Καπόπουλος, Αθήνα, 1975. Θεοδωρόπουλος Σπυρίδων: *Από το Δόγμα Τρούμαν στο Δόγμα Χούντα*. Εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα, 1976.

³²⁴ Εφ. «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ», αρ. φύλλου 18.014, 14 Δεκεμβρίου 1967, σελ. 1.

αθλητική δραστηριότητα. Τα γεγονότα της υποπεριόδου 1953-1968 επηρέασαν άμεσα και τη δράση της.

Η Διοίκηση 1953-1968

Με την έξοδο του Επισμηναγού Νικόλαου Γρηγοριάδη από τις τάξεις των Ε.Δ. τον Ιούλιο του 1953,³²⁵ στις 7 Αυγούστου του 1953 ως Γ.Γ. της επιτροπής παρουσιάστηκε επίσημα ο Αρχίατρος Νικόλαος Παπαρέσκος,³²⁶ ο οποίος ανέλαβε τα ηνία του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού έως τον Οκτώβριο του 1956.³²⁷ Ενδιάμεσα των ετών 1956 έως και 1959, ο Συνταγματάρχης πλέον Τσεπαπαδάκης, λόγω του ότι ο Παπαρέσκος είχε εκλεγεί αντιπρόεδρος του C.I.S.M. για τρία συνεχόμενα έτη και απαιτούταν η παρουσία του στις Βρυξέλλες,³²⁸ τον αντικαθιστούσε στα καθήκοντά του ως Γ.Γ της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.³²⁹ Το 1959, επέστρεψε ο Παπαρέσκος αποκλειστικά στα καθήκοντά του ως Γ.Γ και το 1963 αποστρατεύτηκε, διαδεχόμενος από τον Αντισυνταγματάρχη Ιωάννη Βάρσο.³³⁰ Οι επόμενοι Γ.Γ. που ακολούθησαν ήταν ο Αντισυνταγματάρχης Μαρκόπουλος (1965-1966), Αντισυνταγματάρχης Ιωάννης Πύρος (1966-1967) και Συνταγματάρχης Ματθαίος Κουμαριανός (1967-1969),³³¹ ο οποίος κατέθεσε την Εισηγητική Έκθεση περί συστάσεως του Α.Σ.Α.Ε.Δ.³³²

Τα έτη 1953 και 1954 είναι σημαντικά για την οργανωτική δομή της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., με τη θεσμοθέτηση των δύο Επιτροπών: της Εκτελεστικής Επιτροπής³³³ και της Τεχνικής Επιτροπής Αθλητισμού Ε.Δ.³³⁴ Η Τεχνική Επιτροπή Αθλητισμού υπό την Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. κατέστη ο αρμόδιος φορέας που εισηγείτο θέματα α) συγκροτήσεως αντιπροσωπευτικών ομάδων των Ε.Δ., β) καταρτισμού προγραμμάτων αγώνων εθνικού και διεθνούς επιπέδου, γ) οργανώσεως αγώνων Ε.Δ. και C.I.S.M., δ) συμμετοχών στους αγώνες C.I.S.M., ε) συντονισμού των πάσης φύσεως αθλητικών εκδηλώσεων των Ε.Δ. και των Παραγωγικών Σχολών, στ) σχεδίασης και παροχής γενικών κατευθυντήριων γραμμών καθολικής άθλησης σε όλες τις Ε.Δ., ζ) συνεργασίας του στρατιωτικού με το σχολικό και εξωσχολικό

³²⁵ Ανδρεάκος: *Φυσική αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες δυνάμεις*, σελ. 99.

³²⁶ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1697, 8 Αυγούστου 1953, σελ. 1.

³²⁷ Ανδρεάκος: *Φυσική αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες δυνάμεις*, σελ. 101.

³²⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 103. Πρβλ. Ανδρεάκος: *Φυσική αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες δυνάμεις*, σελ. 101.

³²⁹ Ανδρεάκος: *Φυσική αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες δυνάμεις*, σελ. 101.

³³⁰ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 99.

³³¹ Ανδρεάκος: ο. π.

³³² Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Έγγραφο με ταυτότητα Φ. 2049/00/168/ 21 Ιουλ 1967/ ΥΠΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ/ Β' ΜΕΟ/6.

³³³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 65. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2021, 25 Αυγούστου 1954, σελ. 4.

³³⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 45.

αθλητισμό, η) οργάνωσης και διατήρησης εθνικών ομάδων Ε.Δ. από αθλητές που υπηρετούν σε αυτές και θ) κατασκευής σταδίων, γηπέδων και γυμναστηρίων κοινής χρήσης σε όλες τις ελληνικές Ε.Δ.³³⁵ Πρώτος πρόεδρος αυτής της επιτροπής ήταν ο Αντισυνταγματάρχης Ιωάννης Παπαδημητρόπουλος και μέλη της οι Διευθυντές Φυσικής Αγωγής Στρατού, Ναυτικού, Αεροπορίας, Χωροφυλακής, Αστυνομίας Πόλεων και Λιμενικού Σώματος.³³⁶ Η Εκτελεστική Επιτροπή, από την άλλη, ασχολούταν με τα οργανωτικά της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού στο στράτευμα, καθώς και με τη διεκπεραιωτική διαδικασία των αγώνων και των αθλητικών δράσεων, εισηγήσεις και μελέτες για την προώθηση του Αθλητισμού στις Ε.Δ.³³⁷ Το κυρίαρχο όργανο των αποφάσεων ήταν πάντα η Ολομέλεια Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. της οποία προήδρευε κατά περίπτωση ο Βασιλιάς³³⁸ ή ο Πρωθυπουργός³³⁹ ή, συνηθέστερα, ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας.³⁴⁰

Στα πλαίσια της εσωτερικής οργάνωσης της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., στις 11 Ιανουαρίου του 1954 συγκροτήθηκε από τον τότε Υπουργό Εθνικής Άμυνας Παναγιώτη Κανελλόπουλο, η Αθλιατρική Επιτροπή της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.³⁴¹ Αποστολή της Αθλιατρικής Επιτροπής ήταν η παρακολούθηση της υγείας των αθλουμένων των Ε.Δ., η θεραπεία των αθλητικών ατυχημάτων, η μελέτη επί της νοσολογίας της αθλήσεως και η διατύπωση προτάσεων σχετικά με την εφαρμογή προγραμμάτων αγωνιστικής.³⁴² Η Επιτροπή αποτελούταν από τους κάτωθι: Πρόεδρος ο Αρχίατρος Νικόλαος Παπαρέσκος (Γενικός Παθολόγος) και μέλη τους Αρχίατρο Αθανάσιο Δούση (Φυματιολόγος), Επισμηναγό Νικηφοράκη (Χειρουργός), Αντιπλοίαρχο Β.Ν. Δημήτριο Λεμπέση (Καρδιολόγος), Επισμηναγό Χρήστο Ζαχαριουδάκη (Ωτορινολαρυγγολόγος) και τον Επίατρο Ιωάννη Παπαδάκη (Ακτινολόγος).³⁴³ Έκτοτε, όπως προκύπτει από την μελέτη του Αρχείου της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. η Επιτροπή αυτή ανανέωνε τα μέλη της κατ' έτος.

Καταληκτικά και σύμφωνα με την μελέτη του Αρχείου,³⁴⁴ η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., μέχρι και το τέλος του 1967, είχε την εξής εσωτερική διοικητική- οργανωτική δομή:

- 1) Ολομέλεια Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.
- 2) Εκτελεστική Επιτροπή Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

³³⁵ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ.2049/00/114/29 Ιουν 67/ ΓΕΕΘΑ/Β'ΜΕΟ/6.

³³⁶ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1542, 5 Φεβρουαρίου 1953, σελ. 1.

³³⁷ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 64-65.

³³⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 176, 178.

³³⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 179.

³⁴⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 54, 57, 65, 68, 75, 90-91, 141, 155, 177.

³⁴¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 57.

³⁴² Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1829, 12 Ιανουαρίου 1954, σελ. 4.

³⁴³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: ο. π. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ»: ο.π.

³⁴⁴ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 5731/00/5/19 Οκτ 62/ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Β7

3) Τεχνική Επιτροπή Αθλητισμού Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

4) Αθλιατρική Επιτροπή Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

5) Οικονομική Επιτροπή Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.³⁴⁵

6) Τεχνικές Επιτροπές Αθλημάτων (Στίβου- Ανωμάλου Δρόμου, Ποδοσφαίρου, Αθλοπαιδιών, Πυγμαχίας- Άρσης Βαρών- Πάλης,³⁴⁶ Σκοποβολής και Κολύμβησης- Υδατοσφαίρισης).

Στις συνελεύσεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., ανάλογα τις περιστάσεως συμμετείχαν και οι προπονητές των ομάδων Ε.Δ. των αθλημάτων, ως σύμβουλοι.³⁴⁷

Η Φυσική Αγωγή στις Ε.Δ. 1953-1968

Η Φυσική Αγωγή και ο Αθλητισμός στο Στράτευμα Όπως προαναφέρθηκε, από το 1950 ήδη ήταν σε εφαρμογή ο Κανονισμός 204: «*Πίνακες Ημερησίων Γυμνασίων Φυσικής Αγωγής*», που συνέταξε ο Αντισυνταγματάρχης Ιωάννης Παπαδημητρόπουλος. Με την ανάρρηση του Αντισυνταγματάρχη Χαρίλαου Τσεπαπαδάκη στο θώκο του Διευθυντή Σωματικής Αγωγής του 3^{ου} Επιτελικού Γραφείου του Γ.Ε.Σ. και με την ταυτόχρονη εμπλοκή του με τα θέματα της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. έγινε η πρόταση περί της επανίδρυσης μίας Σχολής Σωματικής Αγωγής, αντίστοιχης με την προπολεμική Στρατιωτική Σχολή Γυμναστικής.³⁴⁸ Στα Πρακτικά της Ολομέλειας της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. της 24^{ης} Αυγούστου 1954³⁴⁹ αναφέρεται η έγκριση της πρότασης του Τσεπαπαδάκη με τη συγκρότηση επιτροπής για την μελέτη ίδρυσης Σχολής Στρατιωτικής Φυσικής Αγωγής.³⁵⁰

Ο Τσεπαπαδάκης, απόφοιτος της προπολεμικής Σ.Σ.Γ. και πρωταθλητής του Παναθηναϊκού Α.Ο. στη σκοποβολή, είχε μετεκπαιδευτεί στην Αγγλία στο εκεί ειδικό Σχολείο Στρατιωτικής Σωματικής Αγωγής.³⁵¹ Οι εκπαιδευτές της Στρατιωτικής Σχολής Σωματικής Αγωγής, κ.κ. Καμίτσης Χαράλαμπος και Παλαμάς Δημήτριος, οι οποίοι συνεργάστηκαν μαζί του μέχρι την αποστρατεία του το 1960 τον χαρακτηρίζουν ως «συνεχιστή του Χρυσάφη» και «πατριάρχη της στρατιωτικής Φυσικής Αγωγής». Ήταν λάτρης του Σουηδικού Συστήματος, το οποίο όπως αναφέρει στο πρώτο του πόνημα, τον Κανονισμό 520 «*Προσωρινές Οδηγίες Βασικής Σωματικής Αγωγής και Φυσικής Αγωγής*

³⁴⁵ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/05/1305/13 Αυγ 58/ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Β7 και Φ. 5800/00/2/31 Μαΐ 63/ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Γ'ΜΕΟ/3

³⁴⁶ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/00/138/ 20 Ιουλ 67/ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Β6

³⁴⁷ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/00/30/16 Φεβ 67/Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Β6

³⁴⁸ Ανδρεάκος; *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 104.

³⁴⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 65.

³⁵⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2021, 25 Αυγούστου 1954, σελ. 4.

³⁵¹ Ανδρεάκος; *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 104.

Μάχης», θεωρούσε ως «το ενδεικνυόμενον δια το στράτευμα».³⁵² Στον υπόψη Κανονισμό πρωτοπαρουσιάστηκαν Σχέδια Μαθήματος (Πλάνα Μαθήματος) για τον εκπαιδευτή Αξιωματικό, τα οποία θα τα χρησιμοποιούσε ανάλογα με το στάδιο εκπαίδευσης των στρατιωτών (α', β' και γ' στάδιο εκπαίδευσης), τον καιρό και τη διατιθέμενη υλικο-τεχνική υποδομή της Μονάδας του.³⁵³ Συνολικά, περιείχε 18 Σχέδια Μαθήματος. Δύο Σχέδια Μαθήματος ανά στάδιο εκπαίδευσης (σύνολο 6), με εναλλακτικά Σχέδια Μαθήματος ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες (ξηρός έδαφος, υγρό έδαφος) και αντίστοιχα εναλλακτικά με την υλικο-τεχνική υποδομή (ύπαρξη γυμναστικών οργάνων, καθόλου όργανα). Πιο συγκεκριμένα, το κάθε Σχέδιο Μαθήματος ονομάζεται «Γύμνασις» και έχει στοιχεία από τους Πίνακες Βασικής Σωματικής Αγωγής του Αγγλικού Στρατιωτικού Γυμναστικού συστήματος.³⁵⁴ Οι «Γυμνάσεις» αριθμούνται από το 1 έως το 6, αλλά σε κάθε αριθμό περιλαμβάνονται τρεις εναλλακτικές «Γυμνάσεις» υπό στοιχεία «Α», «Β» και «Γ». Με στοιχείο «Α» χαρακτηρίζονται οι «Γυμνάσεις» άνευ οργάνων και το έδαφος είναι υγρό (όρθια στάση). Με στοιχείο «Β» χαρακτηρίζονται οι «Γυμνάσεις» άνευ οργάνων σε ξηρό έδαφος (εδραία και κατακεκλιμμένη θέση). Με στοιχείο «Γ» χαρακτηρίζονται οι «Γυμνάσεις» με τη χρήση οργάνων γυμναστικής ανεξαρτήτως εδάφους.³⁵⁵ Κάθε «Γύμναση» εφαρμοζόταν για μία έως δύο εβδομάδες³⁵⁶ και η αύξηση της εντάσεως επιτυγχανόταν: α) με αύξηση των επαναλήψεων, β) με προσθήκη βάρους (όπλο, ράβδος), γ) με ελάττωση της βάσης στηρίξεως του σώματος ή του ασκούμενου μέλους, δ) με την αύξηση της ταχύτητας του ρυθμού εκτελέσεως της άσκησης, και ε) με συνδυασμό των προαναφερθέντων τρόπων.³⁵⁷

Παρόλη την αναφορά στο Αγγλικό Στρατιωτικό Γυμναστικό Σύστημα, ο Τσεπαπαδάκης στην γραφική παράσταση των «Γυμνάσεων» παραθέτει το καταγραφικό σύστημα του Σουηδικού συστήματος του Χρυσάφη,³⁵⁸ χρησιμοποιώντας αυτολεξεί την προτεινόμενη ορολογία των θέσεων και των κινήσεων. Επίσης, είχε εισάγει την έννοια των παιδιών, σύμφωνα με τις αντιλήψεις του Χρυσάφη, για την «αναψυχή των εκπαιδευομένων, την ανάπτυξη ομαδικότητας και συναγωνισμού και την ανάπτυξη της

³⁵² ΓΕΣ/3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, «Προσωρινά Οδηγία. Δια την Εκπαίδευσιν εις την Σωματικήν Αγωγήν», εκδ. ΓΕΣ. 1956, σελ. 6.

³⁵³ ΓΕΣ/ 3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, σελ. 2.

³⁵⁴ ΓΕΣ/ 3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, σελ. 2.

³⁵⁵ ΓΕΣ/ 3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, σελ. 2.

³⁵⁶ ΓΕΣ/ 3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, σελ. 5.

³⁵⁷ ΓΕΣ/ 3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, σελ. 4.

³⁵⁸ Χρυσάφης Ιωάννης: *Η σωματική αγωγή και η στρατιωτική προπαίδευσις των μαθητών των σχολείων της Μέσης Εκπαίδευσης. Οδηγός του Διδασκάλου*. Αθήνα, 1924, σελ. 57-66.

ετοιμότητάς τους με παιδιές ταχείας αντίδρασης».³⁵⁹ Οι πέντε κύκλοι τις ημερήσιας «Γύμνασης»,³⁶⁰ είναι ίδιοι με τους πέντε κύκλους, όπως ακριβώς τους είχε αναπτύξει ο Χρυσάφης στις αρχές του αιώνα.³⁶¹ Το πλεονέκτημα που είχε ο συγκεκριμένος Κανονισμός ήταν να παρέχει στους Διοικητές κάθε τμήματος το γνωστικό υλικό, προκειμένου να εκπαιδεύσουν κατά το δυνατό καλύτερα, ανεξαρτήτως καιρού και υλικής υποδομής, τους στρατιώτες τους, καθιστώντας τους ικανούς μαχητές.³⁶² Το περιεχόμενο, γενικότερα, ήταν περιληπτικό, με αρκετές εικόνες των ασκήσεων και των γυμναστικών οργάνων και αναφερόταν μόνο στα ουσιώδη σημεία. Πάντως, κρίθηκε «έπαρκές διὰ τὸ δυνηθῆ οἰοσδήποτε ἐκπαιδευτὴς μὲ στοιχειώδη πείραν, νὰ βοηθηθῆ εἰς τὸ νὰ ἀσκήσῃ τὸ τμήμα του».³⁶³

Ο Κανονισμός 520, μαζί με τον Κανονισμό 714 «*Οδηγίες Οργανώσεως Αθλητικῶν Αγώνων*» του ιδίου,³⁶⁴ αποτέλεσαν το βασικά εγχειρίδια της νεοσύστατης Στρατιωτικής Σχολῆς Σωματικής Αγωγῆς (Σ.Σ.Σ.Α.), η οποία ιδρύθηκε το 1955 και υποδέχθηκε την πρώτη σειρά εκπαιδευομένων τον Ιανουάριο του 1956.³⁶⁵ Το έργο του Τσεπαπαδάκη ολοκληρώθηκε με τη συγγραφή του Εγχειρίδιου Εκστρατείας (Ε.Ε.) 175-1 «*Στρατιωτική Φυσική Αγωγή*», το οποίο το παρέδωσε αποστρατευόμενος για κρίση στην στρατιωτική ιεραρχία το 1961.³⁶⁶ Το Ε.Ε. 175-1 εκδόθηκε τον Νοέμβριο του 1962, αφού πέρασε την προβλεπόμενη επεξεργασία από τις αντίστοιχες Υπηρεσίες, λόγω του μεγάλου όγκου του (794 σελίδες)³⁶⁷ και αφού διανεμήθηκε δοκιμαστικά στις Μονάδες για προτάσεις συμπληρώσεως ή τροποποιήσεως.³⁶⁸

Το Εγχειρίδιο Εκστρατείας 175-1. Το Ε.Ε. 175-1, το οποίο είναι μέχρι και σήμερα σε εφαρμογή από τον Ε.Σ., θεωρείται από πολλούς εκπληκτικό βοήθημα μελέτης.³⁶⁹ Ο Τσεπαπαδάκης στις 52 πρώτες σελίδες του πονήματός του αναπτύσσει σε απλή, σαφή και κατανοητή γλώσσα τη θέση της Φυσικής Αγωγῆς στο Στρατό και τη θέση που πρέπει να τηρεί ο Αξιωματικός απέναντι στη Φυσική Αγωγή, το έργο, τον σκοπό και τις υποδιαιρέσεις της Στρατιωτικής Φυσικής Αγωγῆς, στοιχεία ανατομίας, φυσιολογίας και

³⁵⁹ ΓΕΣ/ 3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, σελ. 8.

³⁶⁰ ΓΕΣ/ 3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, σελ. 2.

³⁶¹ Χρυσάφης Ιωάννης: *Η σωματική αγωγή και η στρατιωτική προπαίδευσις*, σελ. 46.

³⁶² ΓΕΣ/ 3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, σελ. 1.

³⁶³ ΓΕΣ/ 3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520*, σελ. 1.

³⁶⁴ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 104.

³⁶⁵ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 103.

³⁶⁶ Φ. 073.1/30/393515/ 19 Ιουν 61/ ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI. (Πηγή: Α.Σ.Α.Ε.Δ.)

³⁶⁷ Φ. 073.2/120/789174/ 7 Νοε 62/ ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI. (Πηγή: Α.Σ.Α.Ε.Δ.)

³⁶⁸ Φ. 073.1/35/784268/ 26 Απρ 62/ ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI. (Πηγή: Α.Σ.Α.Ε.Δ.)

³⁶⁹ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 104.

κινησιολογίας, γενικές εκπαιδευτικές οδηγίες, συντάξεις προγραμμάτων εκπαίδευσης, μέτρα πρόληψης ατυχημάτων και γενικότητες που αφορούν την εφαρμογή των στοιχείων του κανονισμού. Η μελέτη των συγκεκριμένων σελίδων δείχνει ότι ο Τσεπαπαδάκης είχε μελετήσει διεξοδικά τα συγγράμματα του Χρυσάφη και είχε υιοθετήσει πλήρως το Σουηδικό σύστημα, το οποίο, όπως αναφέρει, εφαρμοζόταν προπολεμικά στον Ε.Σ. και τα αποτελέσματα των εφαρμογών του στον Ιερό Λόχο, την προπολεμική Σχολή Φυσικής Αγωγής και τις Δυνάμεις Καταδρομών αποδείκνυαν την σημαντικότητά της συνέχισης της εφαρμογής του.³⁷⁰ Επίσης, συμπεραίνεται ότι ενώ ο συντάξας αποδέχτηκε πλήρως τη διδακτική πρακτική του Σουηδικού συστήματος, την οποία και αναλύει διεξοδικά αντιγράφοντας τα γραφόμενα του Χρυσάφη, λόγω του ότι το «συγκεκριμένο σύστημα δεν είναι δυνατόν να ικανοποιήσει την πλήρως ορθοσωματική άποψη των στρατιωτών, διότι οι νέοι των 21 ετών έχουν πλήρως σχηματισμένο σκελετό»,³⁷¹ προσαρμοσε τα διάφορα ασκησιολόγια της «Φυσικής Αγωγής Μάχης», τόσο «για την αμφιμερή ανάπτυξη και εξάσκηση του μυϊκού και νευρικού συστήματος», όσο και για «τη δημιουργία ορισμένης επιδεξιότητας και ικανότητας για κάθε ειδικότητα, χρήσιμης και απαραίτητης κατά τη μάχη».³⁷²

Το Ε.Ε. 175-1 διαιρείται σε τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος αναπτύσσονται όλα τα θεωρητικά ζητήματα και η Βασική Φυσική Αγωγή, δηλαδή η εκπαίδευση του οπλίτη στον α' κύκλο εκπαίδευσης (Κέντρα Νεοσυλλέκτων και Ειδικά Κέντρα Εκπαίδευσης). Στο δεύτερο μέρος αναπτύσσεται η «Φυσική Αγωγή Μάχης», η οποία διεξάγεται στις Μονάδες Εκστρατείας (β' και γ' κύκλος εκπαίδευσης). Στα δύο πρώτα μέρη παρουσιάζονται αναλυτικοί πίνακες ασκήσεων, ημερήσια μαθήματα, καθώς και δοκιμασίες εκπαίδευσης και μάχης. Στο τρίτο μέρος αναπτύσσονται οι παιδιές, με εικονογράφηση των διαστάσεων γηπέδων καλαθόσφαιρας, πετοσφαίρισης και ποδοσφαίρου. Στο ίδιο μέρος αναλύονται παιδιές όπως η «σχοινοφιλίνδα»,³⁷³ η «δρόμος μετ' αποδύσεως και ενδύσεως»,³⁷⁴ η «οστρακίνδα»,³⁷⁵ το «αρπαστόν άνω ή κάτω»,³⁷⁶ κ.α. Για την σημασία της ύπαρξης των

³⁷⁰ ΓΕΣ/ 3° ΕΓ/ VI: *ΕΕ 175-1*, «Στρατιωτική Φυσική Αγωγή», εκδ. ΓΕΣ/ΤΥΕΣ, 1962, σελ. 4.

³⁷¹ ΓΕΣ/ 3° ΕΓ/ VI: *ΕΕ 175-1*, σελ. 7.

³⁷² ΓΕΣ/ 3° ΕΓ/ VI: *ΕΕ 175-1*, σελ. 7.

³⁷³ Σχοινοφιλίνδα: Το παραδοσιακό παιχνίδι «το λουρί της Μάνας». ΓΕΣ/ 3° ΕΓ/ VI: *ΕΕ 175-1*, σελ. 399-400.

³⁷⁴ Δρόμος μετ' αποδύσεως και ενδύσεως: Δύο ομάδες διαγωνίζονται σε δρόμο 100 βημάτων. Ανά 25 βήματα τοποθετούνται ευδιάκριτα σημεία. Σκοπός του κάθε συμμετέχοντος είναι να διανύσει τον δρόμο αφαιρώντας προκαθορισμένα είδη του ματιισμού ή της εξαρτήσεώς του στις σημειωμένα σημεία και να επιστρέψει στην αφετηρία ενδύμενος τα είδη αυτά. Νικήτρια ομάδα θεωρείται αυτή, της οποίας όλα τα μέλη διανύσαν πιο γρήγορα την απόσταση, έχοντας όμως ενδυθεί κανονικά. ΓΕΣ/ 3° ΕΓ/ VI: *ΕΕ 175-1*, σελ. 401.

³⁷⁵ Οστρακίνδα: Το παραδοσιακό παιχνίδι «αμάδες». ΓΕΣ/ 3° ΕΓ/ VI: *ΕΕ 175-1*, σελ. 401-402.

παιδιών στο πρόγραμμα στρατιωτικής σωματικής αγωγής, ο Τσεπαπαδάκης μεταξύ άλλων αναφέρει: «*Ἡ παιδιὰ δημιουργεῖ καὶ συντηρεῖ τὸ αἶσθημα τῆς πειθαρχίας. Ἡ διεξαγωγή τῆς παιδιᾶς ὑπὸ κανόνας, ἡ ἐπιβολὴ ἀθλητικῶν ποινῶν εἰς τοὺς παραβιάζοντας τοὺς κανόνας καὶ ἡ ἐπίδραση τῶν σφαλμάτων ἐπὶ τὴν νίκην δημιουργεῖ μία συνειδητὴν πειθαρχίαν διὰ τὰ μέλη τῆς ομάδος*». ³⁷⁷ Ενδιαφέρον κεφάλαιο του ίδιου μέρους είναι το περί «οργανώσεως ενός απογεύματος αθλητικού περιεχομένου». ³⁷⁸ Στο τέταρτο και τελευταίο μέρος παρουσιάζονται διεξοδικά η τεχνική της ανάπτυξης αντοχής, ³⁷⁹ η προπονητική της πυγμαχίας, ³⁸⁰ της ιαπωνικής πάλης (ζίου-ζίτσου), ³⁸¹ της κολύμβησης- ναυαγοσωστικής ³⁸² και, τέλος, τεχνικές τεχνητής αναπνοῆς (Nielsen, Schefer, Nielsen-Hederer). ³⁸³

Είναι σημαντικό το ότι το υπόψη Εγχειρίδιο διαθέτει πληθώρα εικόνων και φωτογραφιών, γεγονός που καθιστά εύκολη την κατανόηση της εκτέλεσης των διαφόρων δραστηριοτήτων και ενεργειών. Στην σύνταξή του βοήθησαν το Τσεπαπαδάκη οι Δόκιμοι Ἐφεδρὸι Αξιωματικοί, απόφοιτοι της Ε.Α.Σ.Α. που χρησιμοποιήθηκαν ως εκπαιδευτές στην Σ.Σ.Σ.Α. Άμεσα μετά την έκδοσή του, το Ε.Ε. 175-1 διανεμήθηκε σε όλες τις Μονάδες και τα Κέντρα του Ε.Σ. και αποτέλεσε το κυρίαρχο εκπαιδευτικό σύγγραμμα στη Στρατιωτική Σχολή Σωματικής Αγωγής.

Η Στρατιωτική Σχολή Σωματικής Αγωγής. Η απόφαση της Ολομέλειας της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. της 24^{ης} Αυγούστου του 1954, για ίδρυση Στρατιωτική Σχολής, όπου θα εκπαιδευόταν οι Αξιωματικοί και οι Υπαξιωματικοί του στρατεύματος στη Φυσική Αγωγή ως εκπαιδευτές, υλοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 1955. ³⁸⁴ Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των δύο εν ζωή εκπαιδευτών της Σ.Σ.Σ.Α. κ.κ. Καμίτση Χαράλαμπου και Παλαμά Δημητρίου, δεκατέσσερις Δόκιμοι Ἐφεδρὸι Αξιωματικοί του Πεζικού (37^η Σειρά), απόφοιτοι της Ε.Α.Σ.Α. κλήθηκαν με διαταγή του Γ.Ε.Σ., αμέσως μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής τους στη Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών Πεζικού (Σ.Ε.Α.Π.), ως εκπαιδευτές στην Σ.Σ.Σ.Α.

³⁷⁶ Αρπαστόν άνω ή κάτω: Χωρίζονται οι εκπαιδευόμενοι σε δύο ισάριθμες ομάδες. Με παράγγελμα του εκπαιδευτού άρχεται η μεταβίβαση σφαίρας (αερόμπαλας, για αρχάριους ή medicine- ball, για προχωρημένους) είτε πάνω από τα κεφάλια τους (άνω αρπαστόν), είτε ανάμεσα από τα πόδια τους (κάτω αρπαστόν) από μπρος προς τα πίσω. Ο τελευταίος κάθε ομάδας, αφού λάβει την σφαίρα, τρέχει προς τα εμπρός, τίθεται επικεφαλής της ομάδας και εξακολουθεί την μεταβίβαση της σφαίρας μέχρι ο αρχικός επικεφαλής να τεθεί εκ νέου επικεφαλής. Νικήτρια ομάδα θεωρείται αυτή που θα τελειώσει πρώτη. ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI: ΕΕ 175-Ι, σελ. 411- 412.

³⁷⁷ ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI: ΕΕ 175-Ι, σελ. 388.

³⁷⁸ ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI: ΕΕ 175-Ι, σελ.418- 429.

³⁷⁹ ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI: ΕΕ 175-Ι, σελ. 432-454.

³⁸⁰ ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI: ΕΕ 175-Ι, σελ. 457-477.

³⁸¹ ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI: ΕΕ 175-Ι, σελ. 515-708.

³⁸² ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI: ΕΕ 175-Ι, σελ. 709-771.

³⁸³ ΓΕΣ/ 3^ο ΕΓ/ VI: ΕΕ 175-Ι, σελ. 779-794.

³⁸⁴ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 79.

στη Χαλκίδα. Οι δέκα από αυτούς μετατέθηκαν σε παραγωγικές Σχολές των Ε.Δ. ως εκπαιδευτές, ενώ οι τέσσερις (Καμίτσης, Παλαμάς, Ιατρίδης και Μαυράκης) παρέμειναν στην Σ.Σ.Σ.Α. Από τον Ιανουάριο έως τον Αύγουστο του 1955, υπό την Διοίκηση του Αντισυνταγματάρχη Μακρή Σαράντη και του Ταγματάρχη Γρηγορέα Αννίβα, οι οποίοι ήταν κατ' απονομή Αξιωματικοί και απόφοιτοι της Ε.Α.Σ.Α., προετοίμασαν τα εκπαιδευτικά περιεχόμενα της Σχολής. Τον Σεπτέμβριο του 1955 εισήχθη η πρώτη εκπαιδευτική σειρά στη Στρατιωτική Σχολή Σωματικής Αγωγής (Σ.Σ.Σ.Α.), στην Αθήνα, με ένα τμήμα Αξιωματικών, δύο τμήματα Υπαξιωματικών και ένα τμήμα Δοκίμων Εφέδρων Αξιωματικών, αποφοίτων της Εθνικής Ακαδημίας Σωματικής Αγωγής (Ε.Α.Σ.Α.),³⁸⁵ οι οποίοι καλούταν για εκπαίδευση αμέσως όταν αποφοιτούσαν από τις Σχολές Εφέδρων Αξιωματικών των διαφόρων Όπλων του Ε.Σ. Η Σχολή λειτουργούσε μέχρι και το 1968 υπό το Γ.Ε.Σ.

Σύμφωνα με μαρτυρία³⁸⁶ του αείμνηστου και πολυγραφότατου Καθηγητή Φυσικής Αγωγής κ. Ιωάννη Σεραφειμίδη (Σ.Σ.Σ.Α./ 3^η Εκπαιδευτική Σειρά), η επιλογή των Δοκίμων Εφέδρων Αξιωματικών για φοίτηση στην Σ.Σ.Σ.Α. γινόταν από τις Σχολές Εφέδρων Αξιωματικών την τελευταία εβδομάδα της εκπαίδευσής τους, με κριτήριο την ιδιότητά τους ως απόφοιτων της Ε.Α.Σ.Α. Οι τελειόφοιτοι, οι οποίοι για κάποιον λόγο είχαν διακόψει τις σπουδές τους, δεν γινόταν δεκτοί. Σύμφωνα με την ίδια μαρτυρία, οι στρατιώτες που υπηρετούσαν στη Σ.Σ.Σ.Α. ήταν αθλητές, οι οποίοι δεν ήταν απόφοιτοι της Ε.Α.Σ.Α., με σκοπό να στελεχώνουν τις εθνικές ομάδες των Ε.Δ. στα διάφορα αθλήματα και αποτελούσαν οργανική δύναμη, ενώ οι εκπαιδευόμενοι Αξιωματικοί όχι. Τελειώνοντας την εκπαίδευσή τους οι σπουδαστές της Σ.Σ.Σ.Α. είχαν την υποχρέωση να συμμετάσχουν σε μία αθλητική επίδειξη που λάμβανε χώρα στο Καλλιμάρμαρο Στάδιο, παρουσιάζοντας αντικείμενα της εκπαίδευσής τους, στηριγμένα πάνω στο Κανονισμό 520 του Τσεπαπαδάκη και αργότερα στα περιεχόμενα του Ε.Ε. 175-1.

Η θεωρητική εκπαίδευση που παρεχόταν στη Σ.Σ.Σ.Α. στηριζόταν σε μαθήματα του 1^{ου} εξαμήνου της Ε.Α.Σ.Α. όσον αφορά τα στοιχεία σωματικής αγωγής, ανατομίας και κινησιολογίας, καθώς και σε οργάνωση αθλητικών δραστηριοτήτων και αθλοπαιδιών (κανονισμοί αθλημάτων, διεξαγωγή αγώνων). Πιο συγκεκριμένα για το τμήμα των Δοκίμων Εφέδρων Αξιωματικών, και σύμφωνα με την μαρτυρία του αείμνηστου «πολυγυμναστή» κ. Σεραφειμίδη, τα μαθήματα που διδασκόταν ήταν: Οργάνωση Αθλητικών Δραστηριοτήτων, Κανονισμοί Ποδοσφαίρου-Καλαθοσφαίρισης-

³⁸⁵ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 79.

³⁸⁶ Ημερομηνία Συνέντευξης: 14 Ιουνίου 2013.

Πετοσφαίρισης, Τεχνική- Προπονητική Ποδοσφαίρου- Καλαθοσφαίρισης- Πετοσφαίρισης, Εναγώνιες Διατάξεις Κλασικού Αθλητισμού, Διέλευση Στίβου Μάχης (θεωρεία και πρακτική), Λογχομαχία και το επονομαζόμενο «αγγλικό σύστημα Φυσικής Αγωγής Μάχης» κατά Τσεπαπαδάκη. Ως επιστέγασμα, αξίζει να αναφερθεί ότι οι Δόκιμοι Έφεδροι Αξιωματικοί με την αποφοίτησή τους μετατίθεντο, αρχικά, σε Μονάδες Εκστρατείας ή Προκαλύψεως, όπου χρησίμευαν στην καθημερινή εκγύμναση των Λόχων, των Ιλών ή των Πυροβολαρχιών τους, και στο τέλος της θητείας τους τοποθετούνταν σε Κέντρα Εκπαίδευσης Νεοσυλλέκτων, είτε ως βοηθοί των Αξιωματικών Σωματικής Αγωγής των Κέντρων είτε ως εκπαιδευτές των νεοσυλλέκτων στρατιωτών.

Στα τμήματα των Αξιωματικών και των Υπαξιωματικών, σύμφωνα με τους κ.κ. Καμίτση και Παλαμά, διδασκόταν επιπρόσθετα Ιστορία της Γυμναστικής (Σημειώσεις από το βιβλίο του Ευάγγελου Παυλίνη), Ανατομία και Φυσιολογία (Σημειώσεις από τα αντίστοιχα συγγράμματα που διδασκόταν στην Ε.Α.Σ.Α.) και Α΄ Βοήθειες (επίσης από σημειώσεις των συγγραμμάτων της Ε.Α.Σ.Α.). Στους Δοκίμους Εφέδρους Αξιωματικούς δεν διδασκόταν τα υπόψη μαθήματα, λόγω του ότι τα είχαν ήδη διδαχθεί στην Ε.Α.Σ.Α. Σύμφωνα με τους ίδιους, η εισαγωγή του Ε.Ε. 175-1 ως εκπαιδευτικού εγχειριδίου αποτέλεσε την προαγωγή του επιπέδου εκπαίδευση των μαθητών της Σ.Σ.Σ.Α., καθότι κάλυπτε τα πλείστα των μαθημάτων. Η Ιστορία της Φυσικής Αγωγής συνεχίστηκε να διδάσκεται μέχρι το 1977. Στο τέλος της εκπαιδευτικής περιόδου είχε θεσμοθετηθεί ειδικός πίνακας αξιολογήσεως των εκπαιδευομένων επί των περιεχομένων του Ε.Ε. 175-1, τον οποίον τον είχαν από κοινού καταρτίσει ο Τσεπαπαδάκης με τους εκπαιδευτές της Σ.Σ.Σ.Α. Όπως αναφέρει ο κ. Καμίτσης, πίνακας αυτός αποτέλεσε το βασικό εξεταστικό βοήθημα, το οποίο το εφήρμοσε και στη Σ.Σ.Ε. από το 1963 μέχρι και του 1996, με σκοπό την αντικειμενική αξιολόγηση των Ευελπίδων στα περιεχόμενα του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής, αλλά και την επιλογή καταλλήλων μελλοντικών Αξιωματικών, τους οποίους πρότεινε για φοίτηση στη Σ.Σ.Σ.Α. Όπως μαρτυρεί ο Ταξίαρχος κ. Γεώργιος Υφαντής (Σ.Σ.Ε./ Τάξη '85), ο οποίος διατέλεσε εκπαιδευόμενος του κ. Καμίτση, αλλά και συνεργάτη του, ως Βοηθός Αξιωματικού Σωματικής Αγωγής (Β.Α.Σ.Α.) της Σ.Σ.Ε., η ετήσια εξεταστική περίοδος στη Σωματική Αγωγή με βάση τον υπόψη πίνακα, αποκαλούνταν χιουμοριστικά μεταξύ των νεαρών Ευελπίδων, τα «Καμίτσια Γυμνάσια».

Χαρακτηριστικό, δε, ήταν το γεγονός ότι στις επιλογές των αθλητών- στρατιωτών των αθλητικών ομάδων των διαφόρων Σχηματισμών, οι Δόκιμοι Έφεδροι Αξιωματικοί, απόφοιτοι της Σ.Σ.Σ.Α. ήταν αυτοί που διεξήγαγαν την τελική επιλογή, ως σύμβουλοι των Διοικήσεων, λόγω της εμπειριστατωμένης γνώσης τους επί του θέματος. Ο κ. Σεραφειμίδης

ανέφερε συγκεκριμένα περιστατικά διεξαγωγής της επιλογής των στρατευμένων για τις ομάδες των Σχηματισμών, τόσο από τον ίδιο, όσο και από άλλους Δόκιμους Έφεδρους Αξιωματικούς, αποφοίτους της Ε.Α.Σ.Α. και της Σ.Σ.Σ.Α.

Από τη μελέτη του αρχείου του Γ.Ε.ΕΘ.Α. πάνω στα θέματα που αφορούσαν την Σ.Σ.Σ.Α., η Σχολή ήταν επιφορτισμένη και για την εκπόνηση προγραμμάτων προπόνησης και προετοιμασίας όλων των εθνικών ομάδων των Ε.Δ, στα διάφορα αθλήματα.³⁸⁷ Οι περισσότεροι προπονητές των εθνικών ομάδων, οι οποίοι δεν ήταν εν ενεργεία Αξιωματικοί, υπηρετούσαν στη Σ.Σ.Σ.Α. ως καθηγητές, φέροντας τον βαθμό του εφέδρου Αξιωματικού, όπως λόγου χάρη ο Ευάγγελος Δεπάστας³⁸⁸ στο στίβο και ο Φαίδωνας Ματθαίου³⁸⁹ στις αθλοπαιδιές (καλαθοσφαίριση και πετοσφαίριση).

Το πρώτο δεκαήμερο του 1960, η Σχολή μεταστεγάστηκε στην Αθήνα, στο χώρο της προπολεμικής Σ.Σ.Γ (Μεσογείων και Κατεχάκη, σε χώρο του σημερινού 401 Γενικού Στρατιωτικού νοσοκομείου Αθηνών).³⁹⁰ Την 1^η Φεβρουαρίου 1967 έλαβε χώρα η τελετή θεμελιώσεως της αναβαθμισμένης Σ.Σ.Σ.Α. στο αθλητικό κέντρο του Αγ. Κοσμά, στο Ελληνικό, όπου ανακοινώθηκε η νέα ονομασία της «Στρατιωτική Σχολή Σωματικής Αγωγής Ενόπλων Δυνάμεων (Σ.Σ.Σ.Α.Ε.Δ.).³⁹¹ Σκοπός της απόφασης αυτής ήταν να μετατραπεί η παλιά Σ.Σ.Σ.Α. σε Κέντρο Εκπαίδευσης Στρατιωτικής Σωματικής Αγωγής υψηλών προδιαγραφών για μόνιμα στελέχη, καθώς και σε Κέντρο Εθνικών Ομάδων Ε.Δ. για τα ολυμπιακά αθλήματα, χρησιμοποιώντας παράλληλα το γήπεδο του Π.Α.Ο και το στάδιο Καραϊσκάκη για τα αγωνίσματα του ποδοσφαίρου και του κλασσικού αθλητισμού αντίστοιχα.³⁹² Στην συγκεκριμένη τοποθεσία η Σ.Σ.Σ.Α.Ε.Δ. στεγάστηκε μέχρι και το 1977.³⁹³

Η Σχολή Κριτών και Διαιτητών. Από την αθλητική εφημερίδα «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ» της 12 Ιανουαρίου 1954 (αρ. φύλλου 1829), γίνεται γνωστή η πρόθεση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. για τη λειτουργία Σχολής Κριτών και Διαιτητών για αγώνες στίβου, ποδοσφαίρου και αθλοπαιδιών (καλαθοσφαίριση και πετοσφαίριση).³⁹⁴ Οι μαθητές των Σχολών αυτών θα ήταν αξιωματικοί, μόνιμοι και έφεδροι, οι οποίοι μετά την επιτυχία τους

³⁸⁷ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ.2049/22/1/15 Ιαν 68/ ΥΕΘΑ/ ΓΕΕΘΑ/ Β'ΜΕΟ/ 6.

³⁸⁸ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/00/95/ 25 Μαΐ 67/ ΓΕΕΘΑ/ Β'ΜΕΟ/6.

³⁸⁹ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/00/74/ 19 Απρ 67/ ΓΕΕΘΑ/ Β'ΜΕΟ/6.

³⁹⁰ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 79.

³⁹¹ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/00/8/ 23 Ιαν 67/ ΓΕΕΘΑ/ Β'ΜΕΟ/6.

³⁹² Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 81.

³⁹³ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 81.

³⁹⁴ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ»: αρ. φύλλου 1829, 12 Ιανουαρίου 1954, σελ. 4.

φοίτηση θα λάμβαναν το αντίστοιχο πτυχίο κριτού ή διαιτητού.³⁹⁵ Μέχρι στιγμής δεν βρέθηκε κάποιο άλλο στοιχείο που να αφορά την οργάνωση, την λειτουργία και το αν τελικά ευοδώθηκε αυτή η απόφαση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

Η Φυσική Αγωγή και ο Αθλητισμός στην Σ.Σ.Ε. Η υποχρεωτική πρωινή και απογευματινή εκγύμναση των Ευελπίδων συνεχίστηκε, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από το ημερήσιο πρόγραμμα ωρών υπηρεσίας και εκπαιδεύσεως.³⁹⁶ Για την μαζική άθληση των Ευελπίδων και τη δημιουργία πνεύματος άμιλλας, το 1958 ο τότε Διοικητής της Σχολής, Ταξίαρχος Κυριάκος Παπαγεωργόπουλος εισήγαγε τον διαχωρισμό όλης της δύναμης των Ευελπίδων σε δύο μεγάλες αθλητικές ομάδες όλων των αθλημάτων, που μπορούσαν να διεξαχθούν στις εγκαταστάσεις της Σχολής.³⁹⁷ Οι ομάδες αυτές ονομάστηκαν «Βελισσάριοι» και «Παπαρόδιοι», από τα ονόματα των ηρωικώς πεσόντων Αξιωματικών,³⁹⁸ Ταγματάρχη Ιωάννη Βελισσαρίου³⁹⁹ και Ταγματάρχη Ιωάννη Παπαρόδου.⁴⁰⁰ Στις ομάδες αυτές συμμετείχαν υποχρεωτικά όλοι οι Ευέλπιδες σε κάποιο άθλημα και οι καλύτεροι αγωνιζόταν κάθε χρόνο στο εσωτερικό πρωτάθλημα της Σχολής, τους αγώνες «Βελισσαρίου- Παπαρόδου».⁴⁰¹ Από τους Ευέλπιδες που πετύχαιναν τις καλύτερες επιδόσεις, συγκροτούνταν οι αντιπροσωπευτικές ομάδες της σχολής σε κάθε άθλημα.⁴⁰² Οι αγώνες αυτοί συνεχίζονται ακόμη και σήμερα και καθιστούν μία από τις σημαντικότερες παραδόσεις της Σ.Σ.Ε.

Με το Νομοθετικό Διάταγμα 4186/1961, θεσμοθετήθηκε η «έλλειψη σωματικής αντοχής για τα βάρη της στρατιωτικής ζωής» ως αιτία ακαταλληλότητας για συνέχιση της φοίτησης οποιουδήποτε Εύελπι στη Σχολή,⁴⁰³ η οποία, πιθανόν να στοιχειοθετούταν τόσο από τις επιδόσεις του Εύελπι στη Σωματική Αγωγή, όσο και από ιατρικές εξετάσεις, λόγω του ότι στο Συμβούλιο Κρίσεως Καταλληλότητας Ευελπίδων συμμετείχε και ο Διευθυντής της Υγειονομικής Υπηρεσίας της Σχολής . Το 1963, ορίστηκε η Σωματική Αγωγή, όχι

³⁹⁵ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ»: αρ. φύλλον 1829, 12 Ιανουαρίου 1954, σελ. 4.

³⁹⁶ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Γ΄*, σελ. 723.

³⁹⁷ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Γ΄*, σελ. 724.

³⁹⁸ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Γ΄*, σελ. 724.

³⁹⁹ Ταγματάρχης Πεζικού Ιωάννης Βελισσαρίου (Σ.Σ.Υ./1897). Έπεσε μαχόμενος στις 13 Ιουλίου 1913 στη Μάχη του Μπιζανίου, κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων.

⁴⁰⁰ Ταγματάρχης Πεζικού Ιωάννης Παπαρόδου (Σ.Σ.Ε./19213). Έπεσε μαχόμενος στις 15 Απριλίου 1941, στο Άργος Ορεστικό, κατά τη διάρκεια του ελληνογερμανικού πολέμου του 1941.

⁴⁰¹ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Γ΄*, σελ. 724.

⁴⁰² Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 182-183.

⁴⁰³ Φ.Ε.Κ. 143, 2 Σεπτεμβρίου 1961, Τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικό Τυπογραφείο, 1961, σελ. 1348.

μόνο ως μάθημα προαγωγής, αλλά δόθηκε και ο υψηλότερος Συντελεστής Αξίας (12),⁴⁰⁴ ο οποίος ισχύει μέχρι και σήμερα.

Στις 30 Ιανουαρίου 1958, με σχετική διαταγή του Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Διεύθυνση Φυσικής Αγωγής, αποφασίστηκε η ενοποίηση όλων των πρωταθλημάτων των Στρατιωτικών Σχολών.⁴⁰⁵ Σύμφωνα με την καταγραφή στο Αρχείο της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., η διαταγή αυτή προέβλεπε κάθε λεπτομέρεια διοργάνωσης των πρωταθλημάτων αυτών, προκειμένου τα αυριανά στελέχη των Ε.Δ. να ασχολούνται τόσο με τον αθλητισμό όσο και με τη διοργάνωση αγώνων.⁴⁰⁶ Συνεπώς, η τέλεση των υπόψη αθλημάτων άρχισε να αποτελεί αντικείμενο ασχολίας για την Επιτροπή. Επίσης, από το 1968, με τον Οργανισμό της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων Σ.Κ. 5-53/ 1968, άρθρο 40, προβλέφθηκε η ύπαρξη ιδιαίτερου Αξιωματικού Σωματικής Αγωγής και Αθλητισμού, ο οποίος έπρεπε, κατ' αρχάς, να είναι απόφοιτος στις Στρατιωτικής Σχολής Σωματικής Αγωγής (Σ.Σ.Σ.Α.) και ήταν υπεύθυνος για την παρακολούθηση των Ευελπίδων στη Σωματική Αγωγή, την συγκρότηση και την επίβλεψη της προπόνησης των αθλητικών ομάδων της Σχολής και τη διεξαγωγή αθλητικών αγώνων εντός και εκτός των πλαισίων της Σχολής.⁴⁰⁷ Το ίδιο έτος, με σχετική διαταγή του Γ.Ε.ΕΘ.Α.,⁴⁰⁸ τροποποιήθηκε και παγιώθηκε η τέλεση ετήσιων αθλητικών αγώνων μεταξύ των παραγωγικών Σχολών Ε.Δ.⁴⁰⁹ με τον τρόπο και τις διαδικασίες που διεξάγονται μέχρι και σήμερα.

Ο Εθνικός Αθλητισμός 1953-1968

Τα Πανελλήνια Πρωταθλήματα Ε.Δ. Από την μελέτη του Αρχείου της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. προκύπτει ότι ο θεσμός των Πανελληνίων Πρωταθλημάτων Ε.Δ. συνεχίστηκε κανονικά καθόλα τα έτη από το 1953-1968. Η Τεχνική Επιτροπή Αθλητισμού της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., από το 1953, καθιέρωσε και τυποποίησε τη διεξαγωγή όλων των αθλημάτων, σύμφωνα με τους κανονισμούς και τις εναγώνιες διατάξεις που ίσχυαν στο C.I.S.M.⁴¹⁰ Σε όλες τις αναφορές στο Αρχείο της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. αναφέρεται ότι η εναρκτήρια τελετή του ετήσιου Πρωταθλήματος Ε.Δ. συνέπιπτε με την ημέρα διεξαγωγής των αθλημάτων του στίβου.⁴¹¹ Από το 1955 και στο εξής, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ανέλαβε την επίβλεψη των αγώνων στίβου που

⁴⁰⁴ Φ.Ε.Κ. 109, 9 Ιουλίου 1963, Τεύχος Α', εκδ. Εθνικό Τυπογραφείο, 1963, σελ. 952.

⁴⁰⁵ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 138.

⁴⁰⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 138.

⁴⁰⁷ Φωτόπουλος: *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998, τόμος Γ'*, σελ. 724.

⁴⁰⁸ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ.4910/105/18/16 Οκτ 68/ΓΕΕΘΑ/Β'ΜΕΟ/6.

⁴⁰⁹ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 183.

⁴¹⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1542, 5 Φεβρουαρίου 1953, σελ. 1.

⁴¹¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 53, 68, 81, 98, 104, 134, 145. Πρβλ. Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 110.

διοργάνωναν τα Γενικά Επιτελεία ξεχωριστά.⁴¹² Η οργάνωση και εκτέλεσή τους ήταν ευθύνη του εκάστοτε Γενικού Επιτελείου, αλλά η επίβλεψη των αγωνιστικών διαδικασιών και η αναφορά των αποτελεσμάτων άνηκαν πλέον απευθείας στην Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Με αυτό τον τρόπο η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. είχε ξεκάθαρη εικόνα για το επίπεδο των στρατευόμενων αθλητών του κάθε Κλάδου των Ε.Δ.

Λόγω της γενικότερης απήχησης του ποδοσφαίρου ως αθλήματος στην ελληνική κοινωνία, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. προσπάθησε κατά καιρούς την αναβάθμιση τόσο της Εθνικής Ε.Δ., όσο και του ίδιου του αθλήματος εντός των Ε.Δ. Στις 14 Ιανουαρίου 1953, με πρόταση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., το Γ.Ε.ΕΘ.Α διέταξε τη μη συμμετοχή των στρατευμένων ποδοσφαιριστών στους αγώνες των Σωματείων τους άνευ σχετικής άδειας από τα οικεία Γενικά Επιτελεία των Κλάδων.⁴¹³ Έτσι, κάθε πιθανός τραυματισμός των στρατευμένων ποδοσφαιριστών αποτελούσε καθαρά ευθύνη τόσο του αθλητή όσο και του Σωματείου του. Από την μελέτη του αθλητικού Τύπου της εποχής προκύπτει ότι πιθανόν όλοι οι ποδοσφαιριστές έλαβαν τη σχετική άδεια από τα Γενικά Επιτελεία, καθότι συμμετείχαν κανονικά στα πρωταθλήματα ποδοσφαίρου. Το έτος 1955 ήταν ιδιαίτερης σημασίας για το ποδόσφαιρο των Ε.Δ. Ο Γ.Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Αρχίατρος Παπαρέσκος ανακοίνωσε σε συνέντευξη τύπου ότι οι στρατευμένοι ποδοσφαιριστές των σωματείων της Α΄ Κατηγορίας Ποδοσφαίρου αποκλείονται και από την Εθνική Ε.Δ. και από τη συμμετοχή τους στα διάφορα πρωταθλήματα ποδοσφαίρου των Κλάδων των Ε.Δ.⁴¹⁴ Στην Εθνική Ε.Δ. θα συμμετείχαν ποδοσφαιριστές των Α΄2, Β΄ και Γ΄ Κατηγορίας, με σκοπό την ανάδειξη νέων ταλαντούχων στρατευμένων αθλητών και την χρησιμοποίησή τους στο Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου Ε.Δ., το οποίο αναβαθμιζόταν στα πρότυπα του Εθνικού Πρωταθλήματος Ποδοσφαίρου.⁴¹⁵ Για πρώτη φορά τέθηκε υπό την Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και η Πυροσβεστική Υπηρεσία, με αντιπροσωπευτική ποδοσφαιρική ομάδα.⁴¹⁶ Το πρωτάθλημα αυτό σχεδιάστηκε για διεξαγωγή αγώνων μεταξύ οκτώ ομάδων. Δύο ομάδων του Στρατού Ξηράς («Φλόγα Ι» και «Φλόγα ΙΙ»), μία του Β.Ν. («Κύμα»), μία της Ε.Β.Α. («Αετός»), μία της Χωροφυλακής («Φρουρά»), μία της Αστυνομίας Πόλεων («Ασπίς»), μία του Λιμενικού Σώματος («Άγκυρα») και μία της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας (χωρίς να

⁴¹² Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 75.

⁴¹³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 49.

⁴¹⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 73.

⁴¹⁵ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 73. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2195, 18 Μαρτίου 1955, σελ. 4.

⁴¹⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 73. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2195, 18 Μαρτίου 1955, σελ. 4.

αναφέρεται επωνυμία).⁴¹⁷ Τελικά, την 12 Οκτωβρίου 1955, ξεκίνησε το υπόψη πρωτάθλημα, συμμετείχαν έξι ομάδες, μία από κάθε Κλάδο και Αρχηγείο (ο Στρατός Ξηράς αντιπροσωπεύτηκε από μία ομάδα, ενώ η ομάδα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας τελικά δεν συμμετείχε).⁴¹⁸ Παρόλη την αρχική επιτυχία και τη δημοσιότητα που δόθηκε στο συγκεκριμένο πρωτάθλημα από τον αθλητικό τύπο της εποχής, το σύστημα που χρησιμοποιήθηκε (αγώνες δύο γύρων πρωταθλήματος) τελικά δεν ευοδώθηκε, καθότι οι υποχρεώσεις της Εθνικής Ε.Δ. ποδοσφαίρου στο C.I.S.M. απαιτούσαν την συμμετοχή των ποδοσφαιριστών σε αυτή, αλλά και η δέσμευση των ιδιωτικών γηπέδων από τις Ε.Δ. προκαλούσαν κωλύματα στη διεξαγωγή των πρωταθλημάτων των Αθηνών.⁴¹⁹ Τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα την πέρα του ενός έτους διάρκεια του πρωταθλήματος.⁴²⁰ Συνεπώς, για την περίοδο 1955-1956 δεν υπάρχει πρωταθλήτρια ποδοσφαίρου Ε.Δ. Χαρακτηριστική είναι η εντύπωση της αποτυχίας ολοκλήρωσης του πρωταθλήματος Ε.Δ. ποδοσφαίρου από τον τύπο της εποχής, ο οποίος από τη μια πλευρά εξάρει το έργο της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., αλλά από την άλλη πλευρά αντιδρά στην απόπειρα συνέχισής του τον Σεπτέμβριο του 1956, ζητώντας να «ευρεθή λύσις».⁴²¹

Σημειώνεται ότι τα έτη 1955 και 1956 έλαβε χώρα η μακρά αντιπαράθεση της Ένωσης Ποδοσφαιρικών Σωματείων Αθηνών (Ε.Π.Σ.Α.) και Ελληνικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας (Ε.Π.Ο.) για τη δημιουργία ενός ενιαίου Πρωταθλήματος Ελλάδος, με τη συμμετοχή και ομάδων της περιφέρειας.⁴²² Εν μέσω αυτής της αντιπαράθεσης, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. πρότεινε τη συμμετοχή Μικτής Ομάδος των Ε.Δ. στο Πρωτάθλημα της Ε.Π.Σ.Α.⁴²³ Η επιθυμία αυτή των ελληνικών Ε.Δ. να συμμετέχουν σε ένα πρωτάθλημα, το οποίο, σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στον τύπο της εποχής, εμφάνιζε τριβές και ασυμφωνία μεταξύ των ιθυνόντων, έδωσε έμπνευση στο καλλιτεχνικό πενάκι του γελοιογράφου Κώστα Μητρόπουλου, ο οποίος χαρακτήρισε την συγκεκριμένη κίνηση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ως «απόπειρα αυτοκτονίας».⁴²⁴ Τελικά, η επιθυμία για συμμετοχή της

⁴¹⁷ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2195, 18 Μαρτίου 1955, σελ. 4.

⁴¹⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 82.

⁴¹⁹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2643, 26 Αυγούστου 1956, σελ. 3.

⁴²⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 103.

⁴²¹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2642, 25 Αυγούστου 1956, σελ. 3.

⁴²² Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2383, 26 Οκτωβρίου 1955, σελ. 1. Επίσης, Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2388, 1 Νοεμβρίου 1955, σελ. 1.

⁴²³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 82. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2395, 9 Νοεμβρίου 1955, σελ. 1.

⁴²⁴ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2399, 13 Νοεμβρίου 1955, σελ. 1. Περί της ασυμφωνίας μεταξύ Ε.Π.Ο. και Ε.Π.Σ.Α. της εποχής, πληροφορίες υπάρχουν στα φύλλα της εφημερίδας «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2373, 14 Οκτωβρίου 1955, σελ. 1, 4, καθώς και στα φύλλα που ακολούθησαν. Τα κύρια σημεία τριβής της διοικήσεως της Ε.Π.Ο. με τις επιμέρους Ε.Π.Σ. της χώρας ήταν οι ημερομηνίες τέλεσης του Πανελληνίου Πρωταθλήματος Ποδοσφαίρου και ο αριθμός των συμμετεχουσών ομάδων σε αυτό, υπό το

Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στο υπόψη πρωτάθλημα δεν καρποφόρησε. Από το 1958 έως το 1968 τα πρωταθλήματα ποδοσφαίρου στο εσωτερικό των Ε.Δ. συνεχίστηκαν απρόσκοπτα.

Στα υπόλοιπα αθλήματα, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. συνέχισε το έργο της προάγοντας τις αθλοπαιδιές (καλαθοσφαίριση- πετοσφαίριση) και εισάγοντας το 1954 το άθλημα της υδατοσφαίρισης, από υπηρετούντες στο Β.Ν. και στο Λιμενικό, οι οποίοι ήταν αθλητές σε ομάδες υδατοσφαίρισης.⁴²⁵ Στο πρώτο φιλικό αγώνα που διεξήχθη υπό την αιγίδα της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. μεταξύ Β.Ν. και Λιμενικού, νικήτρια αναδείχθηκε η ομάδα του Β.Ν. με σκορ 4-2, στο Κολυμβητήριο της Χαλκίδας.⁴²⁶

Για τη διάδοση του αθλήματος της σκοποβολής, στις 23 Ιανουαρίου 1957, το Γ.Ε.Σ. υπό την αιγίδα της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. διοργάνωσε σκοπευτικούς αγώνες με τη συμμετοχή όχι μόνο στρατιωτικών, αλλά και 450 φοιτητών και 90 φοιτητριών των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης.⁴²⁷ Τα λοιπά πρωταθλήματα αθλοπαιδιών (καλαθοσφαίριση- πετοσφαίριση), πυγμαχίας, κολύμβησης, χιονοδρομιών, ανωμάλου δρόμου, στρατιωτικού, ναυτικού και αεροναυτικού πεντάθλου⁴²⁸ κανονικά μέχρι το 1968, πάντα προσαρμοσμένα στους κανονισμούς και τις εναγωνίες διατάξεις των αγώνων C.I.S.M.

Το Στάδιο των Ε.Δ. Η ιδέα να αποκτήσουν οι ελληνικές Ε.Δ. δικό τους αγωνιστικό χώρο, ο οποίος θα χρησιμοποιείται τόσο για προπόνηση, όσο και για τη διεξαγωγή αθλητικών διοργανώσεων γνωστοποιήθηκε στις 24 Αυγούστου 1956.⁴²⁹ Ο τότε Πρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., Υποναύαρχος Σπανίδης, ανακοίνωσε την μελέτη για ίδρυση του Σταδίου Ε.Δ. στην περιοχή της Αγίας Παρασκευής, χωρητικότητας 60.000 θεατών, κατασκευασμένο σύμφωνα με τις πλέον σύγχρονες υποδομές.⁴³⁰ Η πρόταση αυτή της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. χαιρετίστηκε με ευμενή σχόλια από τον Τύπο της εποχής.⁴³¹ Παρ' όλες τις επιτυχίες της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. τόσο στα εσωτερικά θέματα, όσο και στις διεθνείς εμφανίσεις, το θέμα του Σταδίου των Ενόπλων Δυνάμεων αναμοχλεύτηκε εκ

πρίσμα των αγωνιστικών υποχρεώσεων της Εθνικής Ελλάδος. Επίσης, η απόφαση για απρόσκοπτη συνέχιση των αθλητικών συναντήσεων των ποδοσφαιρικών σωματείων της χώρας καθώς και της Εθνικής ομάδας με τα αντίστοιχα της Τουρκίας, που διακήρυξε η Ε.Π.Ο. λίγες μέρες μετά τα «Σεπτεμβριανά» του 1955, κατηγορήθηκε δριμύτητα και από τις Ε.Π.Σ. και από το Σ.Ε.Γ.Α.Σ., δημιουργώντας κατ' αυτό τον τρόπο ακόμη μεγαλύτερη ένταση στα εγχώρια αθλητικά δρώμενα.

⁴²⁵ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 65.

⁴²⁶ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2021, 25 Αυγούστου 1954, σελ. 4.

⁴²⁷ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 109.

⁴²⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 65 (Πρακτικά Ολομέλειας Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ./ 25 Αυγούστου 1954).

⁴²⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 98.

⁴³⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2642, 25 Αυγούστου 1956, σελ. 1.

⁴³¹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2642, 25 Αυγούστου 1956, σελ. 1.

νέου το 1966.⁴³² Τότε αποφασίστηκε η κατασκευή του σταδίου 15.000 θέσεων στην περιοχή Παπάγου, σε χώρο που διατέθηκε υπέρ του Γ.Ε.ΕΘ.Α. από τον Αυτόνομο Οικοδομικό Οργανισμό Αξιοματικών (Α.Ο.Ο.Α.).⁴³³ Στη σύσκεψη της 15 Μαΐου 1967 αποφασίστηκε ο σχεδιασμός σταδίου 40-45.000 θέσεων στην ίδια περιοχή, με βοηθητικούς χώρους και δρόμους υπερκεράσεως του σταδίου, καθώς και μεγάλο πάρκινγκ αυτοκινήτων.⁴³⁴ Παρά τη δυναμική που απέκτησε η υπόψη μελέτη,⁴³⁵ το έργο δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

Οι φιλικοί αγώνες. Στα πλαίσια της προσέγγισης της ιδιωτικής αθλητικής πρωτοβουλίας, αλλά και της προώθησης του έργου των διαφόρων ομάδων των Ε.Δ.,⁴³⁶ συνεχίστηκαν και οι φιλικοί αγώνες των διάφορων αθλητικών αντιπροσωπευτικών ομάδων (κυρίως του ποδοσφαίρου) Μονάδων, Σχηματισμών, καθώς και εμφανίσεις της Εθνικής Ενόπλων με διάφορα αθλητικά σωματεία, τόσο της πρωτεύουσας,⁴³⁷ όσο και της επαρχίας.⁴³⁸ Πολλοί από αυτούς τους αγώνες αφορούσαν αγώνες προπονήσεως της Εθνικής Ενόπλων, ενώ άλλοι είχαν ως στόχο την συγκέντρωση χρημάτων για την υλοποίηση κοινωφελών και φιλανθρωπικών έργων.⁴³⁹

Αθλητικές Διακρίσεις- Ηθικές Αμοιβές. Στην Ολομέλεια Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. υπό τον τότε Υπουργό Εθνικής Άμυνας Π. Κανελλόπουλο, στις 25 Αυγούστου 1954, θεσμοθετήθηκαν οι αθλητικές διακρίσεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. για τους στρατευμένους αθλητές.⁴⁴⁰ Οι ηθικές αυτές αμοιβές ονομάστηκαν «Μετάλλια ήθους και αθλητικής αξίας», καθιστώντας σαφές ότι η Επιτροπή με αυτό τον τρόπο θα επιβράβευε του στρατευόμενους αθλητές, οι οποίοι όχι μόνο διακρίθηκαν για τις αθλητικές τους ικανότητες, αλλά και για το αθλητικό τους ήθος.⁴⁴¹ Η πρώτη απονομή των υπόψη διακρίσεων τελέστηκε την 15 Ιουλίου 1956, κατά

⁴³² Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/ 00/ 115/ 14 Νοε 66/ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Β7.

⁴³³ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Έγγραφο με Αρ. Πρωτοκόλλου 8512/ 18 Ιουλ 67/ Α.Ο.Ο.Α./Δ.Τ.Υ./ Τμήμα Μελετών.

⁴³⁴ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/00/85/ 15 Μαΐ 67/ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Β6.

⁴³⁵ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/20/8/16 Αυγ 68/Γ.Ε.ΕΘ.Α./Β6

⁴³⁶ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 4218/04/3/15 Σεπ 1967/ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Β6. Όλος ο φάκελος Φ.4218 αναφέρεται σε αγώνες της Εθνικής Ε.Δ. όλων των ομαδικών αθλημάτων για την προώθηση και τη διάδοση αυτών στην επαρχία.

⁴³⁷ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 58 (αγώνας με Π.Α.Ο.), 73 (αγώνας με Α.Ε.Κ.), 82 (αγώνας με Ολυμπιακό).

⁴³⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 61(Πάτρα, Τρίπολη, Λέσβος), 164 (αγώνας με μικτή Σύρου).

⁴³⁹ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 4918/06/40/ 30 Νοε 67/ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Β6. Όλος ο φάκελος Φ.4918 έχει παρόμοια περιστατικά φιλικών αγώνων. Στην αναφορά που παρατέθηκε, αναφέρεται σειρά αγώνων της Εθνικής Ε.Δ. ποδοσφαίρου για την ενίσχυση των σεισοπλήκτων των περιοχών Ηπείρου-Θεσσαλίας.

⁴⁴⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 65. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2021, 25 Αυγούστου 1954, σελ.4.

⁴⁴¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 65.

τη διάρκεια της έναρξης των Πανελληνίων αγώνων Ε.Δ. στο Καλλιμάρμαρο, από τον Πρόεδρο της τότε Κυβερνήσεως, Κωνσταντίνο Καραμανλή.⁴⁴² Οι πρώτοι που παρέλαβαν αυτά τα μετάλλια ήταν: Ιωάννης Καμπαδέλης, Γεώργιος Παπαβασιλείου, Γεώργιος Ρουμπάνης, Ευάγγελος Δεπάστας, Δημήτριος Κωνσταντινίδης, Ρήγας Ευσταθιάδης και Βασίλειος Σίλλης για το στίβο, Φαίδων Ματθαίου, Αριστείδης Ρουμπάνης και Δημήτριος (Μίμης) Στεφανίδης για την καλαθοσφαίριση, Γεώργιος Κουρτζίδης και Κων/νος Νεστορίδης για το ποδόσφαιρο και, τέλος, Δημήτριος Παπανικολάου, Υφαντίδης, Χατζηευσταθίου, Τσόγκας και Σταθόπουλος για την κωπηλασία.⁴⁴³ Από τότε, σχεδόν ετησίως, η Ολομέλεια της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. αποφάσιζε την απονομή του μεταλλίου ήθους και αθλητικής αξίας στους στρατευμένους αθλητές για τις υπηρεσίες που προσέφεραν στις διεθνείς αθλητικές εμφανίσεις των Ε.Δ.⁴⁴⁴

Το 1966, με τη Βασική Διαταγή Φ.2049/00/78/14-09-66/Γ.Ε.ΕΘ.Α./Β7 «Καθολική Άθλησις εις τας Ε.Δ.», το Γ.Ε.ΕΘ.Α. επέκτεινε το εύρος απονομής ηθικών αμοιβών, καθιερώνοντας τις ετήσιες αθλητικές δοκιμασίες των Μονάδων των Ε.Δ. Σύμφωνα με αυτή τη Διαταγή, κάθε έτος δήλωναν συμμετοχή οι Μονάδες όλων των Κλάδων των Ε.Δ., οι οποίες δοκιμαζόταν στη Φυσική Αγωγή ως σύνολο. Κατόπιν εξετάσεως από επιτροπή της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. σε στρατόπεδο των Αθηνών, το οποίο ονομαζόταν επί τούτου «Κέντρο Ελέγχου Αθλητικής Ικανότητας», προέκυπτε η επικρατέστερη Μονάδα, μία για κάθε Κλάδο, στην οποία απονεμόταν «Πτυχίο Αθλητικής Ικανότητας».⁴⁴⁵ Λόγω του ότι η συγκεκριμένη Βασική Διαταγή δεν έχει βρεθεί, δεν υπάρχουν προς το παρόν στοιχεία για τις δοκιμασίες που διεξαγόταν κατά Κλάδο, ούτε άλλα στοιχεία επί της διαδικασίας αξιολόγησης. Αυτό που αποκάλυψε η έρευνα είναι ότι κατά το έτος 1966 και 1967 δεν διεξάχθηκαν δοκιμασίες,⁴⁴⁶ λόγω του φόρτου εκπαίδευσως των Μονάδων και της συμμετοχής της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. σε Διεθνείς Αγώνες C.I.S.M., ενώ κατά το έτος 1968 διεξήχθησαν κανονικά οι δοκιμασίες και απονεμήθηκαν από το Α.Σ.Α.Ε.Δ. τα πτυχία αθλητικής ικανότητας στην 1^η Μοίρα Αλεξιπτωτιστών (για το Στρατό Ξηράς), στο Κέντρο Εκπαίδευσης «ΠΑΛΑΣΚΑ» (για το Πολεμικό Ναυτικό) και στην 124 Πτέρυγα Βασικής Εκπαίδευσης (για την Πολεμική Αεροπορία).⁴⁴⁷ Μετά τη σύσκεψη της Τεχνικής Επιτροπής Αθλητισμού Α.Σ.Α.Ε.Δ. τον Ιούλιο του 1968, προτάθηκε στην ιεραρχία η

⁴⁴² Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 94.

⁴⁴³ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2603, 10 Ιουλίου 1956, σελ. 4. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2608, 15 Ιουλίου 1956, σελ. 1 και 6.

⁴⁴⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 166, 172.

⁴⁴⁵ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Κεντρική Γραμματεία: Φ.2049/00/172/23 Αυγ 67/ΓΕΕΘΑ/Β6.

⁴⁴⁶ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Κεντρική Γραμματεία: Φ.2049/00/172/23 Αυγ 67/ΓΕΕΘΑ/Β6. Πρβλ. Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Πρακτικό Σύσκεψως Τεχνικής Επιτροπής Αθλητισμού Α.Σ.Α.Ε.Δ. της 22 Ιουλίου 1968.

⁴⁴⁷ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Κεντρική Γραμματεία: Φ.2049/10/2/ 21 δεκ 68/ΓΕΕΘΑ/Β6.

κατάργηση της απονομής του Πτυχίου Αθλητικής Ικανότητας για Μονάδες των Ε.Δ.⁴⁴⁸ Στη σύσκεψη αυτή καταγράφηκε ότι ο φόρτος εργασίας και εκπαίδευσης των Μονάδων, η καθιέρωση των πρωταθλημάτων Ε.Δ., παραγωγικών στρατιωτικών σχολών και των πρωταθλημάτων εντός των Κλάδων, οι τότε νεοθεσμοθετημένοι «Λαϊκοί Αθλητικοί Αγώνες» της Γενικής Διευθύνσεως Αθλητισμού (Γ.Δ.Α.) απαιτούσαν την συμμετοχή Αξιωματικών, Υπαξιωματικών και στρατευμένων αθλητών, τόσο στις οργανωτικές κατά νομούς επιτροπές, όσο και στο αγωνιστικό μέρος, σε οποιοδήποτε μέρος της Ελλάδος κι αν υπηρετούσαν,⁴⁴⁹ οι πολυήμερες άδειες που χορηγούταν από το ΑΣΑΕΔ στους στρατευμένους αθλητές κατόπιν εισηγήσεως της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού (Γ.Γ.Α.) για να αγωνίζονται με τους συλλόγους τους και, καταληκτικά, η επί μία εβδομάδα απόσπαση μεγάλου αριθμού Αξιωματικών και Οπλιτών στα διάφορα Κέντρα Ελέγχου Αθλητικής Ικανότητας, που επιβάρυνε την εύρυθμη λειτουργία των Μονάδων και την επιχειρησιακή τους ετοιμότητα, καθιστούσαν ασύμφορη και μάταιη την εφαρμογή της Βασικής Διαταγής του 1966 για τις ελληνικές Ε.Δ.⁴⁵⁰ Αντί τούτου, προτάθηκε η καθιέρωση ειδικού Μεταλλίου Αθλητικής Αξίας και Ήθους μετά διπλώματος, το οποίο θα απονέμονταν σε όλους ανεξαιρέτως τους στρατευμένους αθλητές οι οποίοι θα διακρινόταν στον αθλητισμό.⁴⁵¹ Δύο ημέρες αργότερα, η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία των Ε.Δ. συμφώνησε με τις προτάσεις της Τεχνικής Επιτροπής Αθλητισμού του Α.Σ.Α.Ε.Δ. και αποφάσισαν την κατάργηση της υπόψη Βασικής Διαταγής.⁴⁵²

Ο Διεθνής Αθλητισμός 1953-1968.

Η υπό μελέτη υποπερίοδος ενείχε σημαντικότερες διεθνείς αθλητικές διακρίσεις των ελληνικών Ε.Δ., τόσο στον αγωνιστικό τομέα, όσο και στον οργανωτικό.

Η δράση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ως μέλος του C.I.S.M. Μέχρι και το 1953 οι δραστηριότητες που λάμβαναν χώρα στα πλαίσια του C.I.S.M., στον διοικητικό τομέα ήταν η συμμετοχή και η διοργάνωση της Γενικής Συνέλευσης C.I.S.M. και η συμμετοχή

⁴⁴⁸Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Πρακτικό Συσκέψεως Τεχνικής Επιτροπής Αθλητισμού Α.Σ.Α.Ε.Δ. της 22 Ιουλίου 1968, σελ. 1-3.

⁴⁴⁹Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 6144, 13 Ιανουαρίου 1968, σελ. 8. Στο υπόψη φύλλο αναγράφεται το πλήρες κείμενο της εγκυκλίου που εξέδωσε η Γ.Δ.Α. για την οργάνωση και τη διεξαγωγή των Λαϊκών Αθλητικών Αγώνων.

⁴⁵⁰Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Πρακτικό Συσκέψεως Τεχνικής Επιτροπής Αθλητισμού Α.Σ.Α.Ε.Δ. της 22 Ιουλίου 1968, σελ. 2-3.

⁴⁵¹Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Πρακτικό Συσκέψεως Τεχνικής Επιτροπής Αθλητισμού Α.Σ.Α.Ε.Δ. της 22 Ιουλίου 1968, σελ. 3.

⁴⁵²Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ.2049/26/2/23 Ιουλ 68/ΥΠΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ/Β6.

στην Εκτελεστική Επιτροπή CISM, ενώ στο αγωνιστικό τομέα η συμμετοχή και η διοργάνωση πρωταθλημάτων στα αθλήματα του ποδοσφαίρου, στίβου, κολύμβησης, πυγμαχίας, ξιφασκίας, ανώμαλου δρόμου, στρατιωτικού πεντάθλου και αεροναυτικού πεντάθλου.⁴⁵³ Με την πάροδο των ετών τα πρωταθλήματα C.I.S.M. αυξήθηκαν, με αποτέλεσμα στο τέλος του 1968 να διοργανώνονται 18 πρωταθλήματα C.I.S.M. ετησίως.⁴⁵⁴ Σύμφωνα με τα ισχύοντα για τη συμμετοχή των χωρών-μελών του C.I.S.M., οι Ε.Δ. μίας χώρας μπορούν να συμμετέχουν σε αυτά τα πρωταθλήματα υπό την ιδιότητα του διοργανωτή των αγώνων, του αγωνιστικού συμμετέχοντα και του παρατηρητή αγώνων.⁴⁵⁵

Τα αγωνίσματα του στρατιωτικού, ναυτικού και αεροναυτικού πεντάθλου C.I.S.M. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια συνοπτική αναφορά στα τρία αυτά «πολυαθλητικά συναγωνιστικά αθλήματα».⁴⁵⁶ Το στρατιωτικό πένταθλο αποτελείται από τα εξής αγωνίσματα: βολή πολεμικού τυφεκίου (200μ. και 300 μ.), διέλευση στίβου εμποδίων 500 μ., ελεύθερη κολύμβηση μετ' εμποδίων 50 μ., ρίψη χειροβομβίδας σε απόσταση και ακρίβεια και ανώμαλο δρόμο 8 χιλιομέτρων.⁴⁵⁷ Το ναυτικό πένταθλο αποτελείται από τα αγωνίσματα: διέλευση στίβου εμποδίων 300 μ., ναυαγοσωστική κολύμβηση 75 μ. σε πισίνα 25 μ., αγώνα ναυτικής ικανότητας, κολύμβηση μετ' εμποδίων 125 μ. σε πισίνα 25 μ. και αμφίβιο ανώμαλο δρόμο.⁴⁵⁸ Τέλος, το αεροναυτικό πένταθλο τελείται σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση γίνεται αεροπορικός αγώνας. Στη δεύτερη φάση διεξάγονται τα αγωνίσματα: σκοποβολή (αεροπίστολο), ξιφασκία, κολύμβηση (50 μ.), διέλευση Στίβου Εμποδίων και προσανατολισμός.⁴⁵⁹

Η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ως διοργανωτής δραστηριοτήτων C.I.S.M. Από το 1953 έως και το 1968, οι ελληνικές Ε.Δ. φιλοξένησαν συνολικά τις εξής δραστηριότητες του C.I.S.M.: μία

⁴⁵³ Ανδρέακος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 278.

⁴⁵⁴ Ανδρέακος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 278. Μέχρι το 1968 είχαν προστεθεί τα πρωταθλήματα ναυτικού πεντάθλου, χιονοδρομίων, σκοποβολής, πετοσφαίρισης, πάλης, μοντέρνου πεντάθλου, αλεξιπτωτισμού, προσανατολισμού και τζούντο. (Πηγή: www.cismeuropa.com)

⁴⁵⁵ Ανδρέακος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 275-278.

⁴⁵⁶ C.I.S.M.: *Military Pentathlon. General Regulations*. Brussels, 2013. p. 3. (πηγή: www.cismmilsport.org)

⁴⁵⁷ Καμίτσης, Χαράλαμπος: *Στίβος Εμποδίων του Διεθνούς Στρατιωτικού Πεντάθλου*, Βάρη, 1985, σελ. 7.

⁴⁵⁸ C.I.S.M.: *CISM - SPORTS REGULATIONS.NAVAL PENTATHLON.01/01/2009*. p. 5. (πηγή: www.cismmilsport.org)

⁴⁵⁹ C.I.S.M.: *CISM - SPORTS REGULATIONS.MILITARY AERONAUTICAL PENTATHLON. Ed. 2013*. p. 5. (πηγή: www.cismmilsport.org). Περισσότερες λεπτομέρειες για την οργάνωση και τη διεξαγωγή των πρωταθλημάτων στρατιωτικού, ναυτικού και αεροναυτικού πεντάθλου, στην ιστοσελίδα <http://www.cismmilsport.org/>

συνέλευση της Εκτελεστικής Επιτροπής C.I.S.M. (Αθήνα, 1- 4 Μαΐου 1957),⁴⁶⁰ μία διοργάνωση Γενικής Συνελεύσεως C.I.S.M. (Δελφοί και Αθήνα, 12- 19 Οκτωβρίου 1959),⁴⁶¹ ένα πρωτάθλημα ποδοσφαίρου C.I.S.M. (Αθήνα και Θεσσαλονίκη, 26 Ιουνίου- 3 Ιουλίου 1963),⁴⁶² πέντε πρωταθλήματα στίβου C.I.S.M. (Αθήνα, 31 Ιουλίου- 4 Αυγούστου 1955,⁴⁶³ Αθήνα, 14-17 Ιουλίου 1957,⁴⁶⁴ Αθήνα, 2- 4 Ιουλίου 1960,⁴⁶⁵ Θεσσαλονίκη, 30 Ιουλίου- 1 Αυγούστου 1965⁴⁶⁶ και Αθήνα, 5- 7 Ιουλίου 1968⁴⁶⁷), ένα πρωτάθλημα κολύμβησης C.I.S.M. (Αθήνα, 25- 29 Σεπτεμβρίου 1961),⁴⁶⁸ ένα πρωτάθλημα στρατιωτικού πεντάθλου C.I.S.M. (Αθήνα, 15- 21 Ιουλίου 1958),⁴⁶⁹ ένα πρωτάθλημα αεροναυτικού πεντάθλου C.I.S.M. (Αθήνα, 16- 21 Αυγούστου 1964),⁴⁷⁰ ένα πρωτάθλημα καλαθοσφαίρισης C.I.S.M. (Θεσσαλονίκη, 11- 16 Ιουλίου 1963),⁴⁷¹ τρία πρωταθλήματα ναυτικού πεντάθλου C.I.S.M. (Σκαρामαγκάς- Νέο Φάληρο Αττικής, 1-5 Αυγούστου 1956,⁴⁷² Σκαρामαγκάς- Νέο Φάληρο Αττικής, 5- 10 Ιουλίου 1962 και Σκαρामαγκάς- Νέο Φάληρο Αττικής, 10-14 Ιουλίου 1967⁴⁷³) και δύο πρωταθλήματα σκοποβολής C.I.S.M. (Καισαριανή, 24- 25 Μαρτίου 1957⁴⁷⁴ και Καισαριανή, 14- 16 Νοεμβρίου 1960⁴⁷⁵).

Σε αυτά της τα καθήκοντα, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. απέδειξε σε τοπικό αλλά και διεθνές επίπεδο τις ικανότητες οργάνωσης, διεκπεραίωσης και εκτέλεσης μεγάλων αθλητικών γεγονότων που κατείχαν οι Αξιωματικοί που κατά καιρούς την στελέχωναν. Ειδικά, στο

⁴⁶⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 123. Πρβλ. Ανδρέακος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 278.

⁴⁶¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 178, 179, 180, 181. Πρβλ. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4635, 13 Οκτωβρίου 1959, σελ. 4.

⁴⁶² Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 5760, 26 Ιουνίου 1963, σελ. 4. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 5767, 4 Ιουλίου 1963, σελ. 4.

⁴⁶³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 75-78. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2310, σελ. 1,6. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2314, 5 Ιουλίου 1955, σελ. 1,6.

⁴⁶⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 114, 132-133.

⁴⁶⁵ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4829, 25 Ιουνίου 1960, σελ. 4. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4836, 3 Ιουλίου 1960, σελ. 11. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4837, 5 Ιουλίου 1960, σελ. 5. Πρβλ. Εφ. «ΕΜΠΡΟΣ», αρ. φύλλου 342 (Δ'), 2 Ιουλίου 1960, σελ. 13.

⁴⁶⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *XX Διεθνείς Αγώνες Στίβου C.I.S.M. Πρόγραμμα Διαμονής*. εκδ. ΓΕΣ/ΓΥΣ. Αθήνα. 1965. Πρβλ. C.I.S.M. (1965): «XXe Championnat d'athlétisme- Salonique- Grèce». CISM Magazine. 29. pp 38-39. (Πηγή: Γ.Ε.Θ.Α./Α.Σ.Α.Ε.Δ.) Πρβλ. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6402, 28 Ιουλίου 1965, σελ. 6.

⁴⁶⁷ Γ.Ε.Θ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ2049/23/72/13 Ιουν 68/ΤΕΕΘΑ/Β6.

⁴⁶⁸ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 5219, 26 Σεπτεμβρίου 1961, σελ. 4. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 5223. 30 Σεπτεμβρίου 1961, σελ. 5.

⁴⁶⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 155-157.

⁴⁷⁰ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6112, 14 Αυγούστου 1964, σελ. 6. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6120. 25 Αυγούστου 1964, σελ. 8.

⁴⁷¹ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 5772, 10 Ιουλίου 1963, σελ. 8. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 5778, 17 Ιουλίου 1963, σελ. 8.

⁴⁷² Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ 95-98. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2622, 1 Αυγούστου 1956. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2626, 5 Αυγούστου 1956, σελ. 4.

⁴⁷³ Γ.Ε.Θ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Αρ.33017/43/67/8 Ιουλίου 67/Αρχηγείο Ναυτικής Εκπαίδευσης.

⁴⁷⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 155-188.

⁴⁷⁵ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4946, 10 Νοεμβρίου 1960, σελ. 7. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4952. 17 Νοεμβρίου 1960, σελ. 5.

Αρχείο Δραστηριοτήτων της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., στις 31 Ιανουαρίου 1956 υπάρχει η εξής καταχώρηση: «*Η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. έλαβε μίαν τεράστιαν ήθικην άμοιβήν. Η Έκτελεστική Έπιτροπή του C.I.S.M. είς έκθεσίν της άναφέρει ότι οί διεθνείς άγώνες στίβου που διοργανώθησαν τὸ παρελθὸν έτος (1955) είς τὰς Αθήνας, ύπῆρξαν τέλειοι άπό πάσης άπόψεως και οί καλλίτεροι άπό τὰς μέχρι τουδε διοργανώσεις. Η έκθεση αυτή της Έκτελεστικής Έπιτροπής του Διεθνούς Συμβουλίου Στρατιωτικοῦ Αθλητισμοῦ άπεστάλη είς όλα τὰ Έθνη-μέλη αυτού*». ⁴⁷⁶ Επίσης, μετά τη διοργάνωση τριών διοργανώσεων το 1957, στις 25 Ιουλίου 1957, το C.I.S.M. απένειμε «*είς τήν Όργανωτικήν Έπιτροπήν τῶν άγώνων του 12ου Πρωταθλήματος Στίβου είδικήν άναμνηστικήν πλακέτταν διά τὰς διοργανωτικὰς έπιτυχίας τὰς όποίας έσημείωσεν είς τούς άγώνας στίβου 1955 και 1957 και τῶν τελικῶν ποδοσφαίρου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ζώνης 1957*». ⁴⁷⁷ Αντίστοιχα διθυραμβικά σχόλια αναφέρονται στο περιοδικό του C.I.S.M. του 1965 για τη διοργάνωση του 20^{ου} Πρωταθλήματος Στίβου C.I.S.M. στην Θεσσαλονίκη, κατά το οποίο στις τρεις ημέρες που διήρκησε, το παρακολούθησαν 100.000 θεατές στο Καντατζόγλιο Στάδιο χωρίς το παραμικρό πρόβλημα, εξαίροντας ιδιαίτερα της οργανωτικές επιτυχίες της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ⁴⁷⁸

Αξίζει να αναφερθεί, όμως, και μία μελανή σελίδα στη διοργάνωση των αγώνων C.I.S.M. που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα. Το αεροναυτικό πένταθλο C.I.S.M. του 1964 επρόκειτο να τελειώσει στις 21 Αυγούστου, σύμφωνα με το πρόγραμμα της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ⁴⁷⁹ Στο τελευταίο αγώνισμα της διοργάνωσης, το αγώνισμα της διαφυγής, η οποία περιελάμβανε υπερπήδηση εμποδίων και προσανατολισμό στο ύπαιθρο σε απόσταση 17 χιλιομέτρων, ο Σμηναγός Ζεράρ Περρόν Μπουγιόν, ετών 39 της Γαλλικής Πολεμικής Αεροπορίας, αφού παρουσιάστηκε σε όλα τα σημεία ελέγχου, δεν τερμάτισε. ⁴⁸⁰ Μετά την πάροδο μίας ώρας, άρχισαν περιορισμένες έρευνες στην αρχή, οι οποίες επεκτάθηκαν στην περιοχή Κιούρκα με την ενίσχυση σμηνιτών της Ε.Β.Α., εθελοντών κυνηγών, αντρών της Βασιλικής Χωροφυλακής και, τέλος, των Δυνάμεων Καταδρομών. ⁴⁸¹ Την επομένη, η έρευνα επεκτάθηκε σε όλη την Πάρνηθα, χωρίς αποτέλεσμα. ⁴⁸² Τη τελευταία ημέρα, βρέθηκε η σωρός του Γάλλου Αξιωματικού, ο οποίος, σύμφωνα με το ιατροδικαστικό πόρισμα, είχε θλαστικό τραύμα στο κρανίο, το

⁴⁷⁶ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 86.

⁴⁷⁷ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 134.

⁴⁷⁸ C.I.S.M. (1965): «XXe Championnat d'athlétisme- Salonique- Grèce». CISM Magazine. 29. pp. 38.

⁴⁷⁹ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6112, 14 Αυγούστου 1964, σελ. 6.

⁴⁸⁰ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6118, 22 Αυγούστου 1964, σελ. 8.

⁴⁸¹ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6118, 22 Αυγούστου 1964, σελ. 8.

⁴⁸² Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6119, 23 Αυγούστου 1964, σελ. 12.

οποίο προκάλεσε εσωτερική αιμορραγία στον εγκέφαλο.⁴⁸³ Ο άτυχος Αξιωματικός περπάτησε αρκετά από το σημείο όπου είχε πέσει και βρέθηκε νεκρός κάτω από ένα συρματόπλεγμα, πλησίον της αεροπορικής βάσης, όπου ήταν ο τερματισμός του αγώνα.⁴⁸⁴ Η απώλεια αυτή δημιούργησε έντονη αίσθηση, η Ε.Β.Α. επωμίσθηκε την ευθύνη για την μεταφορά της σωρού του Μπουγιόν στη Γαλλία και ο τότε Αρχηγός του Γ.Ε.Α. Αντιπτέραρχος Γεώργιος Αντωνάκος, ως πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής των αγώνων, συλλυπήθηκε επίσημα τον Γάλλο ομόλογό του και την οικογένεια του θανόντος.⁴⁸⁵

Η εκπροσώπηση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στα διοικητικά του C.I.S.M. Οι διοργανωτικές προσπάθειες των ελληνικών Ε.Δ. στην υπόψη περίοδο και, ειδικότερα στη δεκαετία του '50, είχαν ως κοινό παρονομαστή τη προσωπικότητα του Γ.Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. της περιόδου 1953-1962, του Αρχιάτρου Νικόλαου Παπαρέσκου. Ο Παπαρέσκος χαρακτηρίστηκε ως μία «διακεκριμένη πανέξυπνη προσωπικότης ανδρός, άριστος επιστήμων, γλωσσομαθέστατος, που διακρινόταν για το ήθος και την αγάπη του στον αθλητισμό».⁴⁸⁶ Τον Οκτώβριο του 1956, στη Γενική Συνέλευση του C.I.S.M. στη Λισσαβώνα, ο Παπαρέσκος εξελέγη μέλος της Διοικήσεως του, ως Αντιπρόεδρος και πρόεδρος της επιτροπής κανονισμών.⁴⁸⁷ Ήδη, στις 4 Μαΐου 1957, παρουσίασε τον νέο εσωτερικό Κανονισμό C.I.S.M.⁴⁸⁸ και τέσσερις μήνες αργότερα, στις Κάννες, στις 8 Σεπτεμβρίου 1957 επανεξελέγη Αντιπρόεδρος του C.I.S.M.⁴⁸⁹ Στη Γενική Συνέλευση των Καννών ο Παπαρέσκος παρουσίασε και το όραμά του για αναβάθμιση του θεσμού των αγώνων C.I.S.M. με την πρόταση για θεσμοθέτηση αγωνιστικών δραστηριοτήτων σε όλα τα αθλήματα, στα πρότυπα των Ολυμπιακών Αγώνων, με την επωνυμία «Οπλιτιάς».⁴⁹⁰ Η πρώτη «Οπλιτιάδα» θα διοργανωνόταν στην Αθήνα το 1961 και θα περιελάμβανε 15 αθλήματα, όπως στίβο, ποδόσφαιρο, καλαθοσφαίριση, σκοποβολή κτλ., όπως ακριβώς και οι Ολυμπιακοί Αγώνες, με μόνη διαφορά την οργάνωση και στρατιωτικών αγωνισμάτων

⁴⁸³ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6120, 25 Αυγούστου 1964, σελ. 8.

⁴⁸⁴ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6120, 25 Αυγούστου 1964, σελ. 8.

⁴⁸⁵ Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 6122, 27 Αυγούστου 1964, σελ. 8.

⁴⁸⁶ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 101.

⁴⁸⁷ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 103. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2678, 6 Σεπτεμβρίου 1956, σελ. 4.

⁴⁸⁸ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 123.

⁴⁸⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 135.

⁴⁹⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 136. Πρβλ. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4006, 19 Σεπτεμβρίου 1957, σελ. 4.

(στρατιωτικού, ναυτικού και αεροναυτικού πεντάθλου).⁴⁹¹ Για λόγους, πιθανόν πολιτικών αντιθέσεων μεταξύ των δυτικών και άλλων στρατιωτικών συνασπισμών, αλλά και της έντονης αντίθεσης της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, οι Οπλιτιάδες δεν υλοποιήθηκαν.⁴⁹² Τέλος, στις 19 Οκτωβρίου 1959, κατά τη Γενική Συνέλευση C.I.S.M. που έλαβε χώρα στην Ελλάδα, επανεξελέγη Αντιπρόεδρος του C.I.S.M. και του απονεμήθηκε το ανώτατο παράσημο του αθλητισμού Α΄ Τάξεως από τον Πρόεδρο του C.I.S.M., Συνταγματάρχη Ντεμπρύ, εκ μέρους του Υπουργού Εθνικής Αμύνης της Γαλλίας.⁴⁹³ Χαρακτηριστικό δε της αποδοχής, που έχαιρε ο Παπαρέσκος στο C.I.S.M., είναι η αναφορά στο περιοδικό του C.I.S.M. επ' ευκαιρία των Διεθνών Αγώνων Στίβου C.I.S.M. του 1965 στην Ελλάδα: «Και η άμογη από τεχνικής πλευράς διοργάνωση, το οποίο δεν αποτελεί έκπληξη, δεδομένου ότι συντονίστηκε και από τον παλιό μας φίλο, τον αρμόδιο Συνταγματάρχη εν αποστρατεία Παπαρέσκο, που αποσύρθηκε μεν από το στρατό, αλλά όχι από τον αθλητισμό, που αγαπά τόσο πολύ».⁴⁹⁴ Στην εν λόγω διοργάνωση, ο απόστρατος πλέον Παπαρέσκος συμμετείχε στην οργανωτική επιτροπή της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ως σύνδεσμος των ελληνικών Ε.Δ. με το Σ.Ε.Γ.Α.Σ.⁴⁹⁵ Το 1968 και έως το 1972 διορίστηκε Γενικός Γραμματέας του Σ.Ε.Γ.Α.Σ. και ήταν μέλος της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας.⁴⁹⁶

Εύκολα συμπεραίνεται ότι, εάν ο Τσεπαπαδάκης θεωρούταν η βάση και η κινητήριος δύναμη της φυσικής αγωγής στις ελληνικές Ε.Δ., ο Παπαρέσκος αποτέλεσε το δαιμόνιο οργανωτικό μυαλό στα θέματα του αθλητισμού και της αγωνιστικής πρακτικής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, διαφημίζοντας κατά τον καλύτερο τρόπο το έργο της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., τόσο στην ημεδαπή όσο και στην αλλοδαπή.

Οι συμμετοχές κι οι επιτυχίες του ελληνικού οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού στο C.I.S.M. Οι ελληνικές Ε.Δ. είχαν να επιδείξουν στην υπό μελέτη περίοδο πολλές και σημαντικές επιτυχίες στον αγωνιστικό τομέα. Οι αγωνιστικές επιτυχίες των πρώτων πέντε ετών που είχαν προηγηθεί, με αποκορύφωμα την πρώτη θέση στο πρωτάθλημα

⁴⁹¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 136. Πρβλ. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4006, 19 Σεπτεμβρίου 1957, σελ. 4.

⁴⁹² Ανδρέακος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 273-274.

⁴⁹³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 181.

⁴⁹⁴ C.I.S.M. (1965): «XXe Championnat d'athlétisme- Salonique- Grèce». CISM Magazine. 29. p. 38 (Πηγή: Γ.Ε.ΕΘ.Α./Α.Σ.Α.Ε.Δ.) (Μετάφραση- απόδοση από τα γαλλικά)

⁴⁹⁵ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *XX Διεθνείς Αγώνες Στίβου C.I.S.M. Πρόγραμμα Διαμονής*. εκδ. ΓΕΣ/ΓΥΣ.Αθήνα.1965.

⁴⁹⁶ <http://www.segas.gr/segas/StaticPage2.aspx?pagenb=20430> (Ανακτήθηκε στις 2 Ιουλίου 2013). Πρβλ. Paparescos, N.(1970): "Medical Support in Olympic Preparation" on: Proceedings of the 10th Session at Olympia. p. 205. Στο συγκεκριμένο άρθρο, ο Παπαρέσκος έχει την ιδιότητα του Προέδρου της Ελληνικής Αθλητικής Ένωσης και του Αντιπροέδρου της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας.

ποδοσφαίρου στην Αθήνα το 1952⁴⁹⁷ και το χρυσό του Ρήγα Ευσταθιάδη στο άλμα επί κοντώ στην Κοπεγχάγη το ίδιο έτος,⁴⁹⁸ ήταν μόνο η αρχή. Ειδικότερα, στο στίβο, η ελληνική αποστολή των Ε.Δ. στη δεκαετία του '50 αποτελούσε σταθερή αξία στη συλλογή μεταλλίων. Τα δύο συνεχόμενα χρυσά μετάλλια του Γεώργιου Ρουμπάνη στο άλμα επί κοντώ το 1953⁴⁹⁹ και το 1954,⁵⁰⁰ οι θρυλικές «άτυχες μονομαχίες» του Ευάγγελου Δεπάστα με τον Τούρκο πρωταθλητή πρωταθλητή των 800 μ. Κοτσέκ από το 1953 έως και το 1955⁵⁰¹ που για κλάσματα του δευτερολέπτου τον άφηνε στη δεύτερη θέση, ο «αγαπημένος δεύτερος» Βασίλειος Σίλλης με 8 αργυρά και 2 χάλκινα μετάλλια σε 10 συνεχείς διεθνείς εμφανίσεις (1952-1959, πλην του 1957) στο δρόμο των 400 μ.,⁵⁰² η χρυσή διετία του Χιώτη με συγκομιδή τριών χρυσών μεταλλίων και ενός αργυρού στους αγώνες του 1957 και του 1958 στα 3.000 μ. στιπλ και 5.000 μ. (δύο χρυσά στα 3.000 μ. στιπλ και ένα χρυσό κι ένα αργυρό στα 5.000 μ.)⁵⁰³ και, τέλος, η σταθερή παρουσία του Τσακανίκα στη σφαίρα και το δίσκο από το 1956 έως και το 1960, με συγκομιδή δύο χρυσά μετάλλια (σφαίρα, 1957, 1959),⁵⁰⁴ και τρία αργυρά (σφαίρα, 1956, 1958, 1960),⁵⁰⁵ τοποθέτησαν τις ελληνικές Ε.Δ. στα ψηλότερα σκαλοπάτια του διεθνούς οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού. Η δεκαετία του '60, που ακολούθησε, απέδειξε ότι, η συμμετοχή περισσότερων χωρών- μελών στα πρωταθλήματα C.I.S.M. ανέβασε σε υψηλότερο επίπεδο τον συναγωνισμό. Παρόλη την σχετικά μικρότερη συγκομιδή μεταλλίων από τις ελληνικές Ε.Δ., τα δύο συνεχόμενα χρυσά μετάλλια του Παπανικολάου στο άλμα επί κοντώ το 1964 και το 1965,⁵⁰⁶ αλλά και οι θετικές εμφανίσεις των στρατευμένων αθλητών στο στίβο, συνέχισαν να καθιστούν τις ελληνικές Ε.Δ. υπολογίσιμη δύναμη στον κλασικό αθλητισμό.

Επίσης, είναι σημαντικό ότι παρ' όλες τις μέτριες εμφανίσεις των ελληνικών αποστολών στα υπόλοιπα πρωταθλήματα του C.I.S.M., η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. συμμετείχε

⁴⁹⁷ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1276, 26 Μαρτίου 1952, σελ. 1.

⁴⁹⁸ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1421, 14 Σεπτεμβρίου 1952, σελ. 4.

⁴⁹⁹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 52. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1687, 28 Ιουλίου 1953, σελ. 1.

⁵⁰⁰ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 63. Πρβλ. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2001, 1 Αυγούστου 1954, σελ. 1.

⁵⁰¹ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 52, 63, 77.

⁵⁰² Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 43, 52, 63, 76, 96, 159, 195. Πρβλ. Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 279-280.

⁵⁰³ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 133, 159. Πρβλ. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 3953, 18 Ιουλίου 1957, σελ. 4. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4295, 2 Σεπτεμβρίου 1958. Στο δρόμο των 5.000 μ. ο Χιώτης κατέρριψε το ρεκόρ του Εμίλ Ζάτοπεκ.

⁵⁰⁴ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 133, 185.

⁵⁰⁵ Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 94, 161. Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 279.

⁵⁰⁶ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 279.

τουλάχιστο σε τρεις διοργανώσεις ετησίως.⁵⁰⁷ Σύμφωνα με τον στατιστικό πίνακα συμμετοχής στα πρωταθλήματα C.I.S.M. που παρατίθεται στο βιβλίο του Δρος. Θεόδωρου Ανδρεάκου, η μαζικότερη συμμετοχή της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στα διεθνή πρωταθλήματα σημειώνεται στην περίοδο 1957-1962.⁵⁰⁸ Συνεκδοχικά, μέχρι και το 1968, η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. ήταν ένα δραστήριο μέλος του C.I.S.M. με σημαντικές διακρίσεις στον αγωνιστικό τομέα.

---

⁵⁰⁷ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 278.

⁵⁰⁸ Ανδρεάκος: ο. π.

III. Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Ε.Δ.

Η απήχηση του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού των ελληνικών Ε.Δ.

Προσπαθώντας να γίνει αντιληπτό το μέγεθος της απήχησης του έργου της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στην ελληνική κοινωνία της περιόδου 1948- 1968, σημαντική πηγή αποτελούν τα διασωθέντα δημοσιεύματα του πολιτικού και του αθλητικού τύπου της εποχής. Οι πολιτικοί και αθλητικοί συντάκτες, που ανέφεραν τα γεγονότα, προσδίδουν μια πιο αντικειμενική χροιά στο πως αντιλαμβάνονταν τα εκτός Ε.Δ. μέλη της ελληνικής κοινωνίας τα τεκταινόμενα και πολλές φορές με τα άρθρα τους σχολίαζαν είτε θετικά είτε αρνητικά τις ενέργειες και τις αποφάσεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., όπως προαναφέρθηκε σε κάποια σημεία και όπως θα παρουσιαστεί και παρακάτω, δεδομένου ότι η απήχηση αποδεικνύεται από την παρουσία σχετικών στηλών στον αθλητικό και πολιτικό τύπο της εποχής.

Στο πλείστο των παραπομπών που αναφέρθηκαν στο παρόν πόνημα παρουσιάζονται δημοσιεύματα από τις ημερήσιες πολιτικές και μία αθλητική εφημερίδα της εποχής, με αποτέλεσμα να γίνεται προφανές το ενδιαφέρον του ημερήσιου Τύπου για τις αθλητικές δράσεις και αποφάσεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Αυτό από μόνο του είναι μία σημαντική ένδειξη ότι η ενασχόληση των δημοσιογράφων των υπόψη αθλητικών και πολιτικών εφημερίδων της εποχής με το έργο της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. οφειλόταν κατά κύριο λόγο στις συγκεκριμένες επιθυμίες για ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού τους.

Μεταφορά δεδομένων από το παρελθόν στο μέλλον. Οι πολιτικοί και οι αθλητικοί συντάκτες, εκτός από αυτά καθαυτά τα γεγονότα, μετέφεραν σε όλες σχεδόν τις προαναφερθείσες παραπομπές δεδομένα που αφορούσαν τον τόπο και την ώρα διεξαγωγής των αθλητικών δραστηριοτήτων, το φίλαθλο κοινό (πλήθος και αντιδράσεις), τις σημαντικές προσωπικότητες που παρέστησαν, πλήρεις περιγραφές των διαφόρων αγώνων με στοιχεία που ευνοούν ακόμη και τη στατιστική χρησιμοποίησή τους (χαμένες ευκαιρίες, αγωνιστικά λάθη, κτλ) και πληθώρα φωτογραφικού υλικού. Σε αρκετές περιπτώσεις της παράθεσης των γεγονότων από τους αθλητικογράφους, ακολουθούσε και

κριτική των αγώνων.⁵⁰⁹ Ακόμη, παρατηρήθηκε και η παρουσίαση και προβολή προσώπων και οργανωτικών δομών της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. από τον Τύπο. Περιπτώσεις όπως, η προσπάθεια αναδιοργάνωσης της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. του 1953⁵¹⁰ και οι κατά καιρούς τοποθετήσεις νέων προσώπων στα διοικητικά του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού⁵¹¹ αποτέλεσαν αντικείμενο ενημέρωσης του ελληνικού φίλαθλου αναγνωστικού κοινού. Επίσης, από την μελέτη των δημοσιευμάτων προκύπτουν και άρθρα που αφορούσαν τα τεκταινόμενα στις Γενικές Συνελεύσεις του C.I.S.M.⁵¹² Συμπληρωματικά, οι ανακοινώσεις αγώνων και τα προγράμματα διεξαγωγής των διάφορων αγωνισμάτων που οργάνωνε η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., που αποσκοπούσαν στην ενημέρωση των ατόμων που επιθυμούσαν να τα παρακολουθήσουν, γνωστοποιούταν μέσω των εφημερίδων.

Επιπρόσθετα, πολύ σημαντική κρίνεται και η εκτεταμένη αναφορά στο στρατιωτικό αθλητισμό, η οποία βρίσκεται καταχωρημένη στο συλλογικό έργο από τις εκδόσεις Δρακοπούλου, το 1961, «Η Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια του Αθλητισμού».⁵¹³ Συντάκτης του συγκεκριμένου κειμένου είναι ο Αρχίατρος Νικόλαος Παπαρέσκος, ο οποίος ως Γ.Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. κάνει μία σύνοψη και παρουσίαση των δράσεων του ελληνικού στρατιωτικού αθλητισμού, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Η ύπαρξη μιας τόσο επισταμένης αναφοράς σε ένα εγκυκλοπαιδικό έργο ευρείας διανομής αποτελεί ξεκάθαρη ένδειξη για την απήχηση του ελληνικού οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού στην φίλαθλη ελληνική κοινωνία.

Ως επιστέγασμα, η αναλυτική παρουσίαση των αθλητικών δραστηριοτήτων και δράσεων της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. από τον ημερήσιο πολιτικό και αθλητικό τύπο αποτελεί ικανή ένδειξη για το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού. Μέχρι στιγμής, η έρευνα δεν έχει ανασύρει αθλητικά περιοδικά ή εφημερίδες με μόνιμες στήλες που να αφορούν τον οργανωμένο στρατιωτικό αθλητισμό. Στο παράρτημα του παρόντος πονήματος υπάρχουν ενδεικτικές φωτογραφίες και αποκόμματα από εφημερίδες που επιβεβαιώνουν, όχι μόνο την ύπαρξη άρθρων τρεχούσης φύσεως σχετικών με τον οργανωμένο στρατιωτικό αθλητισμό των Ε.Δ., αλλά και η έκταση την οποία καταλαμβάνουν στις εφημερίδες αυτές,

⁵⁰⁹ Ενδεικτικά αναφέρονται: Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 354, 2 Αυγούστου 1948, σελ. 4. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 896, 3 Ιανουαρίου 1951, σελ. 4. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1276, 26 Μαρτίου 1952, σελ. 4.

⁵¹⁰ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1515, 4 Ιανουαρίου 1953, σελ. 1, 4.

⁵¹¹ Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1829, 12 Ιανουαρίου 1954, σελ. 4.

⁵¹² Ενδεικτικά αναφέρονται: Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2678, 6 Σεπτεμβρίου 1956, σελ. 4. Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 4006, 19 Σεπτεμβρίου 1957, σελ. 4.

⁵¹³ Παπαρέσκος: Στρατιωτικός Αθλητισμός, σελ 686-689.

δηλώνουν το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού για τις δραστηριότητες της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.

Κρίσεις και Επικρίσεις. Σε πάρα πολλά από τα υπό μελέτη γεγονότα, επακολούθησε σχολιασμός και κριτική εκ μέρους του Τύπου της εποχής. Η γέννηση και η εξάπλωση του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού ήταν μία έκπληξη για την εποχή. Σε μία περίοδο της ελληνικής ιστορίας με έντονη προβληματική, ο οργανωμένος στρατιωτικός αθλητισμός κρίθηκε από τον Τύπο θετικά, τόσο για την παρουσία του στην μετεμφυλιακή επαρχία,⁵¹⁴ όσο και την ανάπτυξη του εθνικού στρατιωτικού αθλητισμού.⁵¹⁵ Η Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. τήρησε μία ανοικτή γραμμή επικοινωνίας με την αθλητική δημοσιογραφία απαντώντας⁵¹⁶ και ενημερώνοντας για τα τρέχοντα θέματά της.⁵¹⁷ Από την άλλη, δεν έλειψαν οι επικρίσεις⁵¹⁸ αλλά και οι αναφορές στα κακώς κείμενα για ορισμένες διοργανώσεις,⁵¹⁹ τα οποία τέθηκαν υπόψη στην εκάστοτε ηγεσία της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Συνεκδοχικά, η κριτική αντιμετώπιση των αθλητικογράφων στις πράξεις της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. αποτελεί σημαντική ένδειξη του ενδιαφέροντος που εκδηλωνόταν γι' αυτές.

Με βάση όλα τα παραπάνω, η πορεία του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού των ελληνικών Ε.Δ. ενδιέφερε την ελληνική κοινωνία και η απήχηση σε αυτήν αποδεικνύεται από τα δημοσιεύματα που κατά καιρούς εκδόθηκαν στον ελληνικό ημερήσιο πολιτικό και αθλητικό Τύπο της εποχής.

⁵¹⁴Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 980, 11 Απριλίου 1951, σελ. 3.

⁵¹⁵Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *Αρχείο*, σελ. 89-91. Στην καταχώρηση αυτή, καταγράφεται λέξη προς λέξη ολόκληρο το άρθρο που δημοσιεύτηκε στο φύλλο της «ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΗΧΟΥΣ», στις 21 Απριλίου 1956. Το συγκεκριμένο φύλλο δεν υπάρχει στο αρχείο της εφημερίδας που δόθηκε από τη Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων.

⁵¹⁶Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2022, 26 Αυγούστου 1954, σελ. 3.

⁵¹⁷Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 1526, 17 Απριλίου 1953, σελ. 1 και 4. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2642, 25 Αυγούστου 1956, σελ. 3. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2643, 26 Αυγούστου 1956, σελ. 3. (Η απάντηση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. σε επικρίσεις αποφάσεών της.)

⁵¹⁸Ενδεικτικά: Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2310, σελ. 1,6. Εφ. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», αρ. φύλλου 2314, 5 Ιουλίου 1955, σελ. 3. Το συγκεκριμένο άρθρο καταφέρεται δριμύτητα στην απόφαση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. να μην επιτρέψει την είσοδο στους φωτορεπόρτερ εντός του Καλλιμάρμαρου Σταδίου, όπου διεξήγετο το πρωτάθλημα στίβου C.I.S.M.

⁵¹⁹Ενδεικτικά: Εφ. «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», αρ. φύλλου 5768, 5 Ιουλίου 1963. Το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρεται στην ύπαρξη προσώπων που πουλούσαν στη μαύρη αγορά υπερτιμημένα εισιτήρια για το πρωτάθλημα καλαθοσφαίρισης C.I.S.M. στη Θεσσαλονίκη, το οποίο από μόνο του δείχνει και το μεγάλο ενδιαφέρον των θεατών για αυτούς τους αγώνες.

IV. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ Α.Σ.Α.Ε.Δ.

Η ίδρυση του Α.Σ.Α.Ε.Δ.

Δεδομένων του έργου και των επιτυχιών του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού των ελληνικών Ε.Δ., η αναβάθμιση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. σε ένα θεσμικό φορέα με νομική υπόσταση και ευρύτερες λειτουργίες και αρμοδιότητες κατέστη αναγκαία. Ήδη από τον Ιούλιο του 1967, ο τότε Γ. Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., Συνταγματάρχης Πυροβολικού Ματθαίος Κουμαριανός πρότεινε και υπέβαλλε σχέδιο νόμου περί της σύστασης του Α.Σ.Α.Ε.Δ., με σκοπό την αναβάθμιση του ρόλου του στον εξωσχολικό αθλητισμό, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην οικονομική ενίσχυση του στρατιωτικού αθλητισμού. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στην εισηγητική έκθεση: «*Είς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις τῆς χώρας διασταυρῶνουν τοὺς δρόμους τῶν ἡ σχολικῆ καὶ ἡ ἐξωσχολικῆ νεότης καὶ οὕτω μόνον εἰς αὐτὰς εἶναι δυνατὴ ἡ ἀντιμετώπισις τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας ὡς συνόλου... Ὑπὸ τὰ ὄπλα τὸ σύνολον τῆς νεολαίας διέρχεται τὰ πλεόν παραγωγικὰ ἔτη τῆς ἡλικίας της καὶ εἶναι εὐκαιρία νὰ ἐνδυναμωθῆ αὕτη ἠθικῶς, πνευματικῶς καὶ βιολογικῶς... Συνεπῶς ἓνα Ἀνώτατον Ὅργανον Φυσικῆς Ἀγωγῆς εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις ἐπιβάλλεται καὶ ὡς ὄργανο ἐνὸς ἔθνικοῦ σκοποῦ καὶ ὡς συνέπεια Διεθνῶν ὑποχρεώσεων...».⁵²⁰ Απόρροια αυτής της εισηγητικής έκθεσης και κατόπιν συμφωνίας και του τότε Γενικού Γραμματέα Αθλητισμού, Αντισυνταγματάρχη Κωνσταντίνου Ασλανίδη,⁵²¹ εκδόθηκε ο ΑΝ 349/ 1968 «Περί συστάσεως Ανωτάτου Συμβουλίου Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων».⁵²²*

Ο Α.Ν 349/68. Αναφορικά με την συγκρότησή του, το Α.Σ.Α.Ε.Δ. είχε ως Πρόεδρο τον εκάστοτε Υπουργό Εθνικής Άμυνας και μέλη τους Αρχηγούς ΓΕΕΘΑ, ΓΕΣ, ΓΕΝ, ΓΕΑ, Χωροφυλακής, Αστυνομίας Πόλεων, Λιμενικού Σώματος και Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και τον Διευθυντή Φυσικής Αγωγής του ΓΕΕΘΑ, ως εισηγητή άνευ ψήφου. Η εμπλοκή της ανώτατης πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας των Ενόπλων

⁵²⁰ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Κεντρική Γραμματεία: Φ. 2049/00/168/ 21 Ιουλ 1967/ ΥΠΕΘΑ/ ΓΕΕΘΑ/ Β' ΜΕΟ/6.

⁵²¹ Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Κεντρική Γραμματεία: ο. π.

⁵²² ΦΕΚ 75/ 9 Απριλίου 1968, τεύχος Α', εκδ. Εθνικόν Τυπογραφίον, Αθήνα, 1968, σελ. 564-565.

Δυνάμεων αύξησε έτι περισσότερο το κύρος του Συμβουλίου, ενώ οι αποφάσεις του κοινοποιούταν στις αρμόδιες Υπηρεσίες ως υποχρεωτικές με την έννοια του κατεπείγοντος. Συνέπεια του παραπάνω ήταν η απλούστευση των εργασιών και η άνετη επιτελική εκτέλεση των αποφασισθέντων.⁵²³ Στον ιδρυτικό νόμο του 1968 αναφέρεται ότι το Α.Σ.Α.Ε.Δ. τελεί υπό την υψηλή προστασία και την επίτιμο προεδρία του τότε βασιλιά της Ελλάδος, Κωνσταντίνου,⁵²⁴ δίνοντας μια πιο επίσημη θεσμική διάσταση στο νεοσύστατο όργανο.

Προσθήκες στην αποστολή του Α.Σ.Α.Ε.Δ. Στις επιμέρους αποστολές του Α.Σ.Α.Ε.Δ. παρέμειναν όλες όσες προβλεπόταν από την ιδρυτική υπουργική απόφαση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και προστέθηκε η υποχρέωση για κατασκευή σταδίων, γυμναστηρίων και γηπέδων των Ενόπλων Δυνάμεων, καθώς και στην οργάνωση της εκπαίδευσης της Φυσικής Αγωγής στο Στράτευμα, εγκρίθηκε η λειτουργία Αθλητικών Σχολών των Ενόπλων Δυνάμεων.⁵²⁵ Έτσι, άνοιγε ο δρόμος, όχι μόνο για την κατάσκευή του πολυπόθητου Σταδίου Ε.Δ. , αλλά και για την κατασκευή περισσότερων αθλητικών εγκαταστάσεων. Επίσης, η έγκριση για λειτουργία Αθλητικών Σχολών Ε.Δ. πιθανόν να εκφράζει την προοπτική δημιουργίας Αθλητικών Σχολών τύπου Σ.Σ.Σ.Α., μία για κάθε Κλάδο αντίστοιχα.

Νέες Οργανωτικές Δομές. Επίσης, για την παρακολούθηση των αποφάσεων του Α.Σ.Α.Ε.Δ. και για την επίλυση θεμάτων τρεχούσης φύσεως, δια του ιδρυτικού νομοθετήματος, συγκροτήθηκε η Ειδική Επιτροπή (ΕΕ/ΑΣΕΑΕΔ) με πρόεδρο τον Υπαρχηγό Γ.Ε.ΕΘ.Α. και μέλη τον Αρχηγό της Β΄ Μικτής Επιτελικής Ομάδας του Γ.Ε.ΕΘ.Α., το Γ.Γ. του Α.Σ.Α.Ε.Δ. και τους Διευθυντές Φυσικής Αγωγής των Επιτελείων και των Αρχηγείων. Κατά αυτόν τον τρόπο, οργανώθηκε ένα ελεγκτικό και εκτελεστικό όργανο, το οποίο επιφορτίστηκε με τα τρεχούσης φύσεως θέματα της εύρυθμης λειτουργίας και διεξαγωγής της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού στις Ένοπλες Δυνάμεις.⁵²⁶ Η Τεχνική Επιτροπή Αθλητισμού παρέμεινε ως δομικό όργανο και, βέβαια, οι τεχνικές επιτροπές των αθλημάτων θα ήταν υπό την επίβλεψη της Ε.Ε./ Α.Σ.Α.Ε.Δ., η οποία θα επιλαμβανόταν επί όλων των θεμάτων, χωρίς να χρειάζεται η αναμονή για σύγκλιση της Ολομέλειας Α.Σ.Α.Ε.Δ.

⁵²³ Ανδρεάκος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις*, σελ. 87.

⁵²⁴ ΦΕΚ 75/ 9 Απριλίου 1968 ,τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικών Τυπογραφίων, Αθήνα, 1968, σελ. 564.

⁵²⁵ ΦΕΚ 75/ 9 Απριλίου 1968 ,τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικών Τυπογραφίων, Αθήνα, 1968, σελ. 564.

⁵²⁶ ΦΕΚ 75/ 9 Απριλίου 1968 ,τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικών Τυπογραφίων, Αθήνα, 1968, σελ. 564.

Πόροι – Έσοδα Α.Σ.Α.Ε.Δ. Τέλος, παγιοποιήθηκαν οι πιστώσεις του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, οι οποίες θα αποδιδόταν στο Α.Σ.Α.Ε.Δ., καθώς και η ετήσια επιχορήγηση του 2% επί των ακαθαρίστων εισπράξεων του Οργανισμού Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου για τις ανάγκες του στρατιωτικού αθλητισμού.⁵²⁷ Ο τρόπος διαχείρισης αυτών των εσόδων θα καθοριζόταν με αποφάσεις του εκάστοτε Υπουργού Εθνικής Άμυνας.⁵²⁸ Έτσι, λυνόταν αποτελεσματικά το οικονομικό πρόβλημα για την υποστήριξη των αναγκών της Φυσικής Αγωγής και της οργάνωσης των εγχώριων και διεθνών αθλητικών δραστηριοτήτων των Ενόπλων Δυνάμεων.

Συμπερασματικά, η μετεξέλιξη της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. σε Α.Σ.Α.Ε.Δ. επέφερε σημαντικές διαρθρωτικές και οργανωτικές αλλαγές, οι οποίες αποτέλεσαν σημαντικά ερείσματα για την βελτίωση της διεξαγωγής του οργανωμένου αθλητισμού στις ελληνικές Ε.Δ. Η συμμετοχή της ανώτατης πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας των Ε.Δ., οι νέες οργανωτικές δομές και η οικονομική ενίσχυση του Συμβουλίου έγιναν με γνώμονα την ενίσχυση του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού τόσο στις εθνικές όσο και στις διεθνείς του υποχρεώσεις, αυξάνοντας το εύρος των δυνατοτήτων και των αρμοδιοτήτων του.

⁵²⁷ Γ.Ε.ΕΘ.Α./Κεντρική Γραμματεία: Φ. 4913/00/5/ 28 Μαρ 1968/ ΥΠΕΘΑ/ ΓΕΕΘΑ/ Β' ΜΕΟ/6.

⁵²⁸ ΦΕΚ 75/ 9 Απριλίου 1968 , τεύχος Α', εκδ. Εθνικών Τυπογραφίων, Αθήνα, 1968, σελ. 565.

IV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σημαντικότεροι σταθμοί και γεγονότα του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού στην Ελλάδα. Πρώτη Περίοδος 1948-1968.

Συνοψίζοντας, οι σημαντικότερες ημερομηνίες – σταθμοί και τα σημαντικότερα γεγονότα που καθόρισαν και επηρέασαν την πορεία του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού της πρώτης περιόδου (1 Ιουνίου 1948- 9 Απριλίου 1968) είναι:

α) 1 Ιουνίου 1948. Η δημοσίευση του ιδρυτικού νομοθετήματος στο Φ.Ε.Κ. 90 της 5ης Ιουνίου 1948, τεύχος Β΄, το οποίο ανακοίνωσε την ίδρυση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Με αυτή τη νομοθετική πράξη, η Φυσική Αγωγή και ο Αθλητισμός στις ελληνικές Ε.Δ. απέκτησε συγκεκριμένους σκοπούς, διαδικασίες, οργανωτικό πλαίσιο και ένα διακλαδικό φορέα (Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.), ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την υλοποίησή τους.

β) 16 Σεπτεμβρίου 1949. Η πρώτη συμμετοχή της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. σε διεθνείς στρατιωτικούς αγώνες («Βρετανική Ασπίδα») και η επιτυχία του διάπλου της Μάγχης από τον Ταγματάρχη Πυροβολικού Ιάσωνα Ζηργάνο δήλωσαν ξεκάθαρα την εξωστρέφεια της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. για συμμετοχή σε διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις και την προβολή των ελληνικών Ε.Δ. παγκοσμίως. Η σημασία τους καθίσταται μεγαλύτερη, δεδομένου ότι η χώρα εκείνη της εποχής βρισκόταν στο τέλος του Εμφυλίου Πολέμου και υπό έντονη οικονομική κρίση.

γ) 9 Μαρτίου 1950. Η είσοδος των ελληνικών Ε.Δ. στο C.I.S.M., με την ένταξη της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στο Διεθνές Στρατιωτικό Αθλητικό Συμβούλιο, αποτέλεσε σημαντικότατο παράγοντα προώθησης του αθλητισμού στο στράτευμα, με προοπτική για ανάδειξη των στρατευμένων αθλητών σε διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις.

δ) 17 Ιανουαρίου 1951. Η κατάληψη της τρίτης θέσεως της αντιπροσωπευτικής ομάδας των ελληνικών Ε.Δ. καλαθοσφαίρισης στο C.I.S.M., η οποία ήταν ένα περιορισμένης διάδοσης για την εποχή άθλημα, αφενός κέντρισε το ενδιαφέρον των ελληνικών Ε.Δ. για περεταίρω ενασχόληση και ανάπτυξη της καλαθοσφαίρισης, αφετέρου κατέδειξε τις δυνατότητες για διεθνείς επιτυχίες των στρατευμένων αθλητών.

ε) 25 Μαρτίου 1952. Η κατάκτηση της πρώτης θέσης στο πρωτάθλημα ποδοσφαίρου C.I.S.M. από τις ελληνικές Ε.Δ., αναντίρρητα, αποτέλεσε την πρώτη μεγάλη

επιτυχία της χώρας σε ομαδικό άθλημα, αναδεικνύοντας την ποιότητα του ελληνικού ποδοσφαίρου της εποχής σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

στ) 3 Ιανουαρίου 1953. Η πρώτη ανασυγκρότηση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., με την συμμετοχή της ανώτατης στρατιωτικής ηγεσίας στο έργο της αποτέλεσε μία σημαντική προσπάθεια της πολιτικής και της στρατιωτικής ηγεσίας των ελληνικών Ε.Δ. για αναβάθμιση και υποστήριξη του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού.

ζ) Ιανουάριος 1955. Η ίδρυση και η λειτουργία της Σ.Σ.Σ.Α. συνέβαλε στην επιστημονική κατάρτιση των εκπαιδευτών Σωματικής Αγωγής στο στράτευμα, καθώς και στη μελέτη και καταγραφή μεθόδων εκπαίδευσης που θα αποσκοπούσαν στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης των στρατευσίμων, την ανάδειξη των αθλητικών τους δεξιοτήτων και τη μεγιστοποίηση του αξιόμαχου των ελληνικών Ε.Δ.

η) 7 Νοεμβρίου 1962. Η έκδοση από το Γ.Ε.Σ. του Ε.Ε. 175-1 «*Στρατιωτική Φυσική Αγωγή*» αποτέλεσε τη τυποποίηση της εκμάθησης της Σωματικής Αγωγής στο στράτευμα με επιστημονικό και εμπειριστατωμένο τρόπο, λειτουργώντας ως ένα χρήσιμο βοήθημα εκπαιδύσεως.

θ) 9 Απριλίου 1968. Η έκδοση του ΑΝ 349/ 1968, «Περί ιδρύσεως του Ανωτάτου Συμβουλίου Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων». σήμανε την αναβάθμιση της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. σε Α.Σ.Α.Ε.Δ. επιφέροντας σημαντικές διαρθρωτικές και οργανωτικές αλλαγές με σκοπό την βελτίωση της διεξαγωγής του οργανωμένου αθλητισμού στο στράτευμα και την ενίσχυση του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού τόσο στις εθνικές όσο και στις διεθνείς του υποχρεώσεις, αυξάνοντας το εύρος των δυνατοτήτων και των αρμοδιοτήτων του.

Η συνεισφορά της εργασίας

Η συνεισφορά της μελέτης αυτής έγκειται στο γεγονός ότι, στην Ελλάδα, το εν λόγω θέμα δεν έχει αναλυθεί εκτενώς. Συγγραφικά, υπάρχει ένα μόνο βιβλίο, με τίτλο «*Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις από των αρχαίων χρόνων μέχρι σήμερα*» (2009), του Δρος Θεόδωρου Ανδρεάκου (εκδ. Γεωργιάδης, Αθήνα), το οποίο συστηματικά και εμπειριστατωμένα καλύπτει τα κενά που υπάρχουν στη βιβλιογραφία, αφήνοντας περιθώρια περεταίρω μελέτης και έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, στην σελίδα 89 του βιβλίου, αναφέρεται ότι «μεγάλο μέρος των αρχείων του Α.Σ.Α.Ε.Δ., αυτό της περιόδου 1948-1972, καταστράφηκε από τις πλημύρες του 1980 στην οδό Ερατοσθένους στο Παγκράτι που ήταν τα αρχεία του ΑΣΑΕΔ, όταν πλημύρισε το υπόγειο, όπου φυλασσόταν οι φάκελοι», δηλώνοντας έτσι την αδυναμία του συγγραφέα να καλύψει

ιστορικά αυτήν την περίοδο. Η ίδια δήλωση επαναλαμβάνεται και στην σελίδα 95 του ίδιου βιβλίου.

Κατόπιν προσωπικής έρευνας και υπηρεσιακών επαφών με την στρατιωτική ηγεσία και τις αρμόδιες υπηρεσίες των Ενόπλων Δυνάμεων, βρέθηκε, αρχικά, τον Αύγουστο του 2012, το Αρχείο Δραστηριοτήτων που τηρούσαν οι κατά καιρούς Γενικοί Γραμματείς της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., σε μορφή 190 φύλλων φωτοτυπιών από έγγραφα γραφομηχανής. Στο αρχείο αυτό αναφέρονται όλες οι αθλητικές δραστηριότητες, καθώς και οι επιτελικές και οργανωτικές ενέργειες της ΑΣΕΑΕΔ για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων αυτών από την περίοδο 1948 έως και το 1959. Αναφέρονται, επίσης, σχόλια των κατά καιρούς διατελεσάντων Γενικών Γραμματέων επί των διαφόρων αγώνων, δίνοντας έτσι σαφή και πλήρη κατά το δυνατόν εικόνα για τις συνθήκες τέλεσης των διαφόρων διοργανώσεων, τα αντικειμενικά οργανωτικά προβλήματα που ανέκυπταν πριν και κατά τη διοργάνωσή τους. Επίσης, βρέθηκε και συλλέχτηκε αρχειακό υλικό που είχε διασωθεί από τις πλημμύρες του 1980. Συν τοις άλλοις, τον Δεκέμβριο του 2012, βρέθηκαν στην Κεντρική Γραμματεία του Γ.Ε.ΕΘ.Α., σε μορφή μικροφίλμ, όλες οι διαταγές του Γ.Ε.ΕΘ.Α. της περιόδου 1967 – 1968, που αφορούσαν τις δραστηριότητες της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. και του Α.Σ.Α.Ε.Δ. Με την απόκτηση του αρχείου της αθλητικής εφημερίδας «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ» από τη Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων και με τη χρήση της διαδικτυακής σελίδας e-fimeris.nl.g.gr της Εθνικής Βιβλιοθήκης κατέστη δυνατή η καταγραφή των σημαντικών ιστορικών γεγονότων που αναφέρθηκαν στην παρούσα εργασία. Έτσι, για πρώτη φορά παρουσιάζεται με επιστημονική τεκμηρίωση και αντιπαραβολή του αρχειακού υλικού με δημοσιεύματα της εποχής, τόσο η ιστορική καταγραφή του οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού της περιόδου 1948-1968, όσο και η απήχηση του στην ελληνική κοινωνία της υπόψη εποχής.

Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Η εργασία αυτή ανοίγει το δρόμο για βαθύτερη διερεύνηση της ιστορίας του ελληνικού οργανωμένου στρατιωτικού αθλητισμού, ενέχει πηγές και αναφορές για εύστοχη αναζήτηση και εντελέστερη μελέτη και, παράλληλα, αποτελεί το έναυσμα για νέες έρευνες στο συγκεκριμένο τομέα. Η φυσική αγωγή και ο αθλητισμός στο Στρατό του νεοσύστατου ελληνικού κράτους (1824-1896), η βαθύτερη διερεύνηση της συμμετοχής των ελληνικών Ε.Δ. στις πρώτες Ολυμπιάδες, η εκπόνηση και η συγγραφή κανονισμών σωματικής αγωγής για το στράτευμα, η αλληλεπίδραση της στρατιωτικής σωματικής αγωγής με τη σχολική σωματική αγωγή στις τρεις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, η

φυσική αγωγή και ο αθλητισμός στη Σ.Σ.Ε. καθώς και στις άλλες παραγωγικές σχολές, το ιστορικό και η προσφορά της Σ.Σ.Σ.Α., η προσπάθεια δημιουργίας του Σταδίου Ε.Δ., οι δραστηριότητες του C.I.S.M. και το έργο του Α.Σ.Α.Ε.Δ. από το 1968 έως και σήμερα είναι κάποια από τα θέματα- ερωτήματα που προκύπτουν από το παρόν πόνημα. Δεδομένου του βιβλιογραφικού κενού που υπάρχει σε αυτόν τον τομέα, κρίνεται αναγκαία και ενδιαφέρουσα η ερευνητική ενασχόληση, τόσο ειδικά, στα πλαίσια του στρατεύματος, όσο και γενικά, σε σχέση με την ελληνική κοινωνία, της οποίας διακριτό και ενεργό υποσύνολο είναι οι ελληνικές Ε.Δ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχαίοι Έλληνες Συγγραφείς

Αριστοτέλης: *Αθηναίων Πολιτεία*

Ηρόδοτος: *Ιστορίαι*

Όμηρος: *Ιλιάδα, Οδύσσεια*

Πλάτων: *Νόμοι*

Τυρταίος: *Ελεγεία*

Νεότερη Ελληνόγλωσση και Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ.: *XX Διεθνείς Αγώνες Στίβου C.I.S.M. Πρόγραμμα Διαμονής*. εκδ. ΓΕΣ/ΓΥΣ.Αθήνα.1965.

Αλεξιάδης, Αλέξης: *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις: 1923-1987*, εκδ. Ελληνικό Ίδρυμα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής, Αθήνα, 1988.

Αλμπανίδης, Ευάγγελος: *Ιστορία της Άθλησης στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο*. Θεσ/νίκη, 2004.

Ανδρεάκος, Θεόδωρος: *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός στις Ένοπλες Δυνάμεις από των αρχαίων χρόνων μέχρι σήμερα*. Εκδ. Γεωργιάδης, Αθήνα, 2009

Βρυώνης, Σπυρίδων: *Ο μηχανισμός της καταστροφής*, εκδ. Εστία, Αθήνα, 2007,

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, Εν Αιγίνη, 19 Οκτωβρίου 1829, αρ. φύλλου 72, σελ. 290.

Γενικό Επιτελείο Στρατού/3^ο Επιτελικό Γραφείο: *Κανονισμός 520, «Προσωρινά Οδηγία για την Εκπαίδευσιν εις την Σωματικήν Αγωγήν»*, εκδ. ΓΕΣ. 1956.

Γενικό Επιτελείο Στρατού/3^ο Επιτελικό Γραφείο/ VI: *Εγχειρίδιο Εκστρατίας 175-1, «Στρατιωτική Φυσική Αγωγή»*, 2 τόμοι, εκδ. ΓΕΣ/ΤΥΕΣ, 1962.

Γενικό Επιτελείο Στρατού/ Α5: *Κανονισμός 204: «Πίνακες Ημερησίων Γυμνασίων Φυσικής Αγωγής»*. εκδ. Γ.Ε.Σ. 1950.

Γενικό Επιτελείο Στρατού/Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού: *Αρχαία Εμφυλίου Πολέμου (1944-1949)*, 16 τόμοι, εκδ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1998.

Γενικό Επιτελείο Στρατού/ Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού : *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού 1851-1997*, εκδ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1997

Γενικό Επιτελείο Στρατού/ Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού: *Ιστορία της οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού (1821-1954)*, εκδ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, 2005.

Γεροζήσης, Τριαντάφυλλος: *Το Σώμα των Αξιωματικών και η θέση του στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία 1821-1975*, 3 τόμοι, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα, 1996.

Γιαννικόπουλος, Ανέστης: «Πότε άρχισε ο θεσμός της εφηβείας», *Αρχαιολογία*, 35, (1990), 64-73.

Γιάτσης, Σωτήριος: *Ιστορία της Άθλησης και των αγώνων στον ελληνικό κόσμο κατά τους ελληνορωμαϊκούς, τους βυζαντινούς και τους νεώτερους χρόνους*, Θεσσαλονίκη, 2000.

Γρηγοριάδης, Σόλων: *Ιστορία της Δικτατορίας (21 Απρίλη 1967)*, τομ. 1-3, εκδ. Καπόπουλος, Αθήνα, 1975.

Γρηγοριάδης, Σόλων: *Τα φοβερά ντοκουμέντα: Ο εμφύλιος 1946-1949*, εκδ. Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα, 2010.

C.I.S.M.: *Actes de la 3ème Assemblée Générale du 29 Août 1949 à Vichy*. C.I.S.M. 1949. (πηγή: CISM, General Secretariat)

C.I.S.M.: *Actes de la 4e Assemblée générale des 14 et 15 Juin 1950 à La Haye*. ed. CISM. 1950. (πηγή: CISM, General Secretariat)

C.I.S.M.: *CISM - SPORTS REGULATIONS.MILITARY AERONAUTICAL PENTATHLON*. Ed. 2013. (πηγή: www.cism-milспорт.org)

C.I.S.M.: *CISM - SPORTS REGULATIONS.NAVAL PENTATHLON.01/01/2009*. (πηγή: www.cism-milспорт.org)

C.I.S.M.: *Military Pentathlon. General Regulations*. Brussels, 2013. (πηγή: www.cism-milспорт.org)

C.I.S.M.: «XXe Championnat d'athlétisme- Salonique- Grèce». *CISM Magazine*.1965. 29. (πηγή: Α.Σ.Α.Ε.Δ.) (Μετάφραση- απόδοση από τα γαλλικά)

Δεπάστας, Νικόλαος: *Αλέξανδρος Παπάγος, 1883-1955: Ο στρατιώτης, ο πολιτικός, ο άνθρωπος*, εκδ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα 1980

Θεοδωρόπουλος Σπυρίδων: *Από το Δόγμα Τρούμαν στο Δόγμα Χούντα*. εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα, 1976.

Ιωαννίδης, Θεόδωρος, Μοσχόπουλος, Αθηνόδωρος & Λαζαρίδης, Σάββας (2010): «Αθλήματα της Ιλιάδας: η Προετοιμασία, ο Τρόπος Διεξαγωγής και το Ευ Αγωνίζεσθαι», *Αθλητική Ιστορία και Φιλοσοφία*, 3, 161-183.

Καϊμακάμης, Βασίλειος: *Μεσολυμπιακοί Αγώνες 1906*, εκδ. Όλυμπος, Θεσσαλονίκη, 2003

Καινούργιος, Χρήστος: *Η Ελλάδα στις Φλόγες του Εμφυλίου*, εκδ. Σοφοκλής, Αθήνα, 1984.

Καμίτσης, Χαράλαμπος: *Στίβος Εμποδίων του Διεθνούς Στρατιωτικού Πεντάθλου*, Βάρη, 1985.

Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας: *Σύντομη Ιστορία ΚΚΕ*. Σχέδιο, Αθήνα, 1988.

Κουκουλές, Φώτιος: *Βυζαντινών Βίος και Πολιτισμός*, τομ. ΙΙΙ, Αθήνα, 1949-1952.

Λαζαρίδης, Κωνσταντίνος: Το γυμνάσιο της Αμφίπολης, στα: *Πρακτικά Αρχαιολογικού Συνεδρίου- Πόλις και Χώρα στην αρχαία Μακεδονία και Θράκη*, Θεσσαλονίκη, 1990, σελ. 241-250.

Λινάρδος, Πέτρος: *Η Σμύρνη του Πανιωνίου*, εκδ. Οι φίλοι της Τέχνης, Αθήνα, 1998.

Μαργαρίτης, Γιώργος: *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949, τόμος Α΄*, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2000.

Μαρτου, Henri-Irénéee: *Ιστορία της εκπαιδύσεως κατά την αρχαιότητα*, Αθήνα, 1961

Μιχαηλίδης, Ιάκωβος: «Το αιματοβαμμένο 1948», ηλεκτρονική δημοσίευση: 28 Φεβρουαρίου 2012, εφ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ».
www.portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathextra_1_28/02/2012_430190

Μουρατίδης, Ιωάννης: *Ιστορία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Αρχαίου Κόσμου*. Θεσ/νίκη, 2009.

Organizing Committee for the XIV Olympiad London 1948: *The Official Report of the Organizing Committee for the XIV Olympiad London 1948*. London, 1951. p. 221

Παπαρέσκος, Νικόλαος: Στρατιωτικός Αθλητισμός, στη: *Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια του Αθλητισμού*. Εκδ. Δρακοπούλου, Αθήνα, 1961, σελ. 686-689.

Paparescos, Nicolaos: "Medical Support in Olympic Preparation" in: *Proceedings of the 10th Session at Olympia*. 1970.p. 205-209.

Ριζάς, Σ.: «Βιβλιοκρισίες. Θάνος Βερέμης - Ιωάννης Κολιόπουλος, Ελλάς. Η σύγχρονη συνέχεια. Από το 1821 μέχρι σήμερα, Καστανιώτης, Αθήνα 2006, σελ. 653.», *Μακεδονικά*, 37, σελ. 257.

Σ.Ζ.: *Πως πέρασα την Μάγγη, Αφηγείται ο Ιάσων Ζηργάνος*, εκδ. Λαγούση-Χρυσόχου, Αθήνα, 1950.

Σαμαράς, Παρασκευάς: *Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα (1797-1859)*. εκδ. Βογιατζή, Αθήνα, 1992.

Sullivan, James: *The Olympic Games at Athens 1906*. Ed. American Sports Publishing Company, New York (U.S.A.), 1906

Ταρασουλέας, Αθανάσιος: *Η ελληνική συμμετοχή στις Σύγχρονες Ολυμπιάδες*, Αθήνα, 1990.

Ταρασουλέας, Αθανάσιος: *Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στους Α΄ Σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες 1896*, Αθήνα, 2002.

The Games Committee: *The Inter-Allied Games 1919*. ed.The Games Comitee, Paris, 1919.

Τσιαντάς, Κων/νος: *Τα αγωνίσματα των Κλεφταρματωλών και η Εθνεγερσία*», Ιωάννινα, 1980.

Υπουργείο Παιδείας Κύπρου: *Εκπαιδευτικό υλικό «Ιστορία της Κύπρου – Μεσαιωνική και Νεώτερη»*, εκδ. Υπουργείο Παιδείας Κύπρου, Λευκωσία, 2007

Φ.Ε.Κ. 153/ 12 Μαΐου 1930, τεύχος Α΄, Νόμος 4661, εκδ. Εθνικόν Τυπογραφείον, 1930, σελ. 1273- 1277.

Φ.Ε.Κ. 90/ 5 Ιουνίου 1948, τεύχος Β΄, εκδ. Εθνικόν Τυπογραφίον, Αθήνα, 1948, σελ. 490-491.

Φ.Ε.Κ. 143/ 2 Σεπτεμβρίου 1961, τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικόν Τυπογραφίον, 1961,

Φ.Ε.Κ. 109/ 9 Ιουλίου 1963, τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικόν Τυπογραφίον, 1963

Φ.Ε.Κ. 75/ 9 Απριλίου 1968 ,τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικόν Τυπογραφίον, Αθήνα, 1968, σελ. 564-565.

Φ.Ε.Κ. 249/ 13 Νοεμβρίου 1975, τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικόν Τυπογραφίον, 1975, σελ. 1847-1857.

Φ.Ε.Κ. 102/ 23 Μαΐου 2001, τεύχος Α΄, εκδ. Εθνικό Τυπογραφείο, 2001, σελ. 1861-1862.

Φερεκύδου, Ελίζα: «Το Ιστορικό, Πολιτικό και Νομικό Πλαίσιο και οι Συνέπειες των Απελάσεων της περιόδου 1964-65», *Πρακτικά της ημερίδας στην 55η Επέτειο των Σεπτεμβριανών 6-7/9/1955, με θέμα: " Οι απελάσεις των Ελλήνων υπηκόων 1964-65: Πράξη εκπατρισμού του Ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης από το τουρκικό κράτος"*. Αθήνα, 2010, σελ. 6-11.

Φωτόπουλος, Χρήστος: *1828-1998, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, τόμος Α΄, Β΄ και Γ΄*, εκδ. 7^{ου} ΕΓ/ΓΕΣ, 1998.

Χατζηβασιλείου, Ευάνθης: «Η περίοδος του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, 1955-1959. Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ)», στην: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους.*, τομ. ΙΣΤ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000, σελ. 441.

Χρυσάφης Ιωάννης: *Η σωματική αγωγή και η στρατιωτική προπαίδευσις των μαθητών των σχολείων της Μέσης Εκπαίδευσης. Οδηγός του Διδασκάλου.* Αθήναι, 1924.

Χρυσάφης, Ιωάννης: *Η σωματική αγωγή και η στρατιωτική προπαίδευσις της νεότητος και η ενδεικνύομενη οργάνωσις αυτών*, Αθήναι, 1925.

Αρχεία Ενόπλων Δυνάμεων

Α.Σ.Α.Ε.Δ.: Αρχείο Δραστηριοτήτων Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ., περιόδου 1948-1959 (σε φωτοτυπίες).

Γ.Ε.ΕΘ.Α./ Κεντρική Γραμματεία: Αρχείο Γ.Ε.ΕΘ.Α. περιόδου 1967-1968.

Εφημερίδες

Αθλητική Ηχώ (Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων)

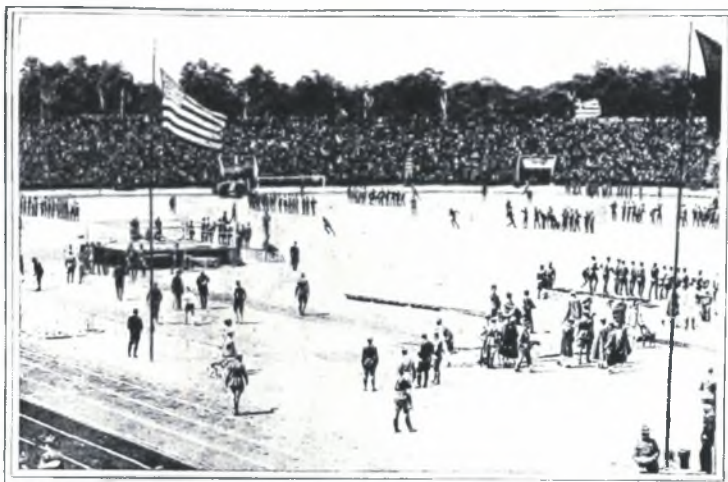
Ελευθερία (Πηγή: e-fimeris.nlg.gr)

Εμπρός (Πηγή: e-fimeris.nlg.gr)

Μακεδονία (Πηγή: e-fimeris.nlg.gr)

VII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα 1. Φωτογραφίες και αποκόμματα εφημερίδων

Demonstration of new equipment group games by American soldiers

Εικόνα 1. Η ελληνική σημαία στο Στάδιο Pershing, 1919.
(The Games Committee: *Inter Allied Games 1919*, Paris, 1919, p. 465)

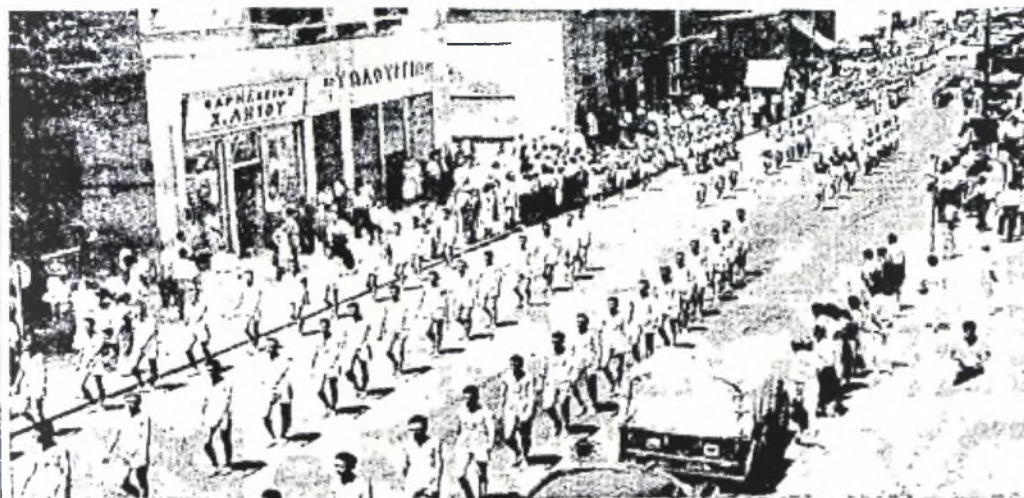

Εικόνα 2. «ΕΜΠΡΟΣ», 10 Σεπτεμβρίου 1947. Ο αρχηγός της ελληνικής αποστολής στους Διασυμμαχικούς Αγώνες του Λονδίνου του 1947, Σμηναγός Νικόλαος Γρηγοριάδης, παραλαμβάνει την σημαία των ελληνικών Ε.Δ. (Πηγή: efimeris.nlg.gr)

Εικόνα 3. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 2 Αυγούστου 1948, Πρώτη εμφάνιση σημαίας Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. στο Α΄ Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Ενόπλων Δυνάμεων. (Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων)

Διά τους φιλάθλους

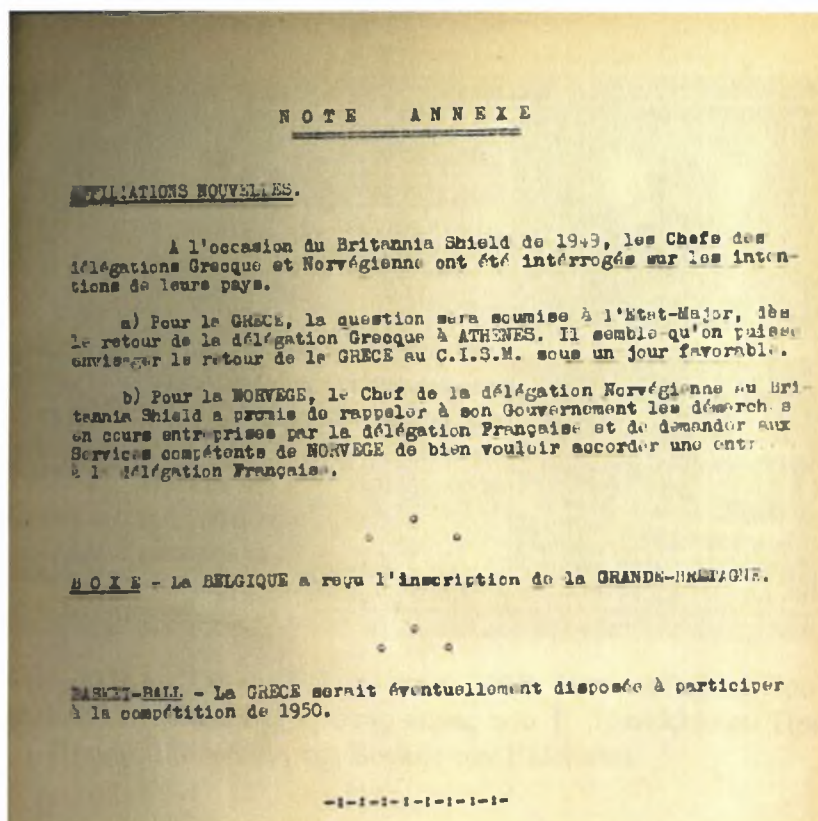
Μία γενική άποψη από την χθεσινή παρέλαση των αθλητών των Ένοπλων Δυνάμεων εις το μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτου.

Εικόνα 4. «ΕΜΠΡΟΣ», 4 Αυγούστου 1949. Παρέλαση στρατιωτικών-αθλητών στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτου, επ' ευκαιρίας του Β΄ Πανελληνίου Πρωταθλήματος Ε.Δ. (Πηγή: efimeris.nlg.gr)

Εικόνα 5. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 22 Αυγούστου 1949. Γελοιογραφία του Κώστα Μητρόπουλου εμπνευσμένη από το Πρωταθλήματος Ποδοσφαίρου Ε.Δ. (Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων)

Εικόνα 6. C.I.S.M., 29 Αυγούστου 1949. Τμήμα από τα πρακτικά της 3^{ης} Γενικής Συνέλευσης C.I.S.M., το οποίο αναφέρει την πρόταση προς την Ελλάδα για συμμετοχή στο C.I.S.M. (Πηγή: C.I.S.M., General Secretariat)

Εικόνα 7. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 11 Ιουλίου 1950. Επίδειξη μοτοσυκλετιστῶν τῆς Ε.Σ.Α. ἐπ' ευκαιρίας τοῦ Γ' Πανελληνίου Πρωταθλήματος Ε.Δ. (Πηγή: Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς τῶν Ελλήνων)

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ
 ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε ΣΕΜΠΟΣ ΠΕΜΠΤΗ 3 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950
 Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΧΙΛΙΑΔΩΝ ΚΑΝΥ ΗΡΧΙΣΑΝ
 ΟΙ Γ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ο ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΜΟΝ ΕΠΕΤΥΧΕ ΕΙΣ ΤΑ 1500 Μ. ΤΩΝ ΕΞΑΙΡΕΤΟΝ ΧΡΟΝΟ 4.06.9 ΚΑΙ Ο ΚΑΛΛΙΜΑΝΗΣ ΕΡΡΙΨΕ ΤΟ ΔΚΟΝΤΙΟΝ 59 Μ. 56.-Ο ΛΑΜΠΡΟΥ ΝΙΚΗΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΥΨΟΣ 1.82, Ο ΚΑΝΕΛΛΙΔΗΣ ΤΩΝ 400 Μ. 52.1 ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΜΗΚΟΣ Ο ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΜΕ 6.62

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ : ΣΤΡΑΤΟΣ 121, ΣΩΜ. ΔΙΣΦΑΛΕΙΑΣ 75, ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ 50 ΚΑΙ

ΝΑΥΤΙΚΟΝ 45

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Εικόνα 8. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 3 Αυγούστου 1950. Πρωτοσέλιδο άρθρο αφιερωμένο στα αποτελέσματα τῆς πρώτης μέρας τοῦ Γ' Πανελληνίου Πρωταθλήματος Ε.Δ. (Πηγή: Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς τῶν Ελλήνων)

Εικόνα 9. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ». Άγκυρα, Τουρκία- 1^η Ιανουαρίου 1951. Ο Γ.Γ. της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. Σμηναγός Νικόλαος Γρηγοριάδης ανταλλάσσει λάβαρα με τον Τούρκο Χιλίαρχο Γκιουτζουγενέρ, επ' ευκαιρίας του ποδοσφαιρικού αγώνα Τουρκίας- Ελλάδας. (Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων)

Εικόνα 10. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 26 Μαρτίου 1952, Η κατάκτηση του πρωταθλήματος C.I.S.M. από την Εθνική Ε.Δ. (Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων)

Εικόνα 11. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 5 Φεβρουαρίου 1953. Πρωτοσέλιδο άρθρο φιλικού αγώνα της Εθνικής Ε.Δ. (Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων)

Ο ΦΙΛΑΘΛΟΣ ΑΡ- ΧΗΓΟΣ ΤΟΥ Γ.Ε.Α.

Ο αρχηγός του Γ.Ε.Α. αντιπτεράρχος κ. Κελαϊδής, απέδειξε δια μίαν ακόμη φοράν ότι, δικαίως απολαμβάνει της γενικής εκτιμήσεως του φιλάθλου και αθλουμένου κόσμου της Ελλάδος. Αι πολλαπλά θετικά υπηρεσίαι τας οποίας κατά καιρούς προσέφερεν εις τον ελληνικόν αθλητισμόν, επισφραγίζονται σήμερον δι' εμπνευσμένης εγκυκλίου του, δια της οποίας καθίστα ύποχρεωτικήν τήν επίδοσιν των υπηρετούντων εις τας τάξεις της Ε.Β.Α. ανδρών, εις τας αθλητικάς εκδηλώσεις πάσης φύσεως, συνιστά την ίδρυσιν αυτοτελών κατά μονάδας ομάδων και όριζει όπως άπαξ ή δις της έβδομάδος διεξαγώνται αγώνες. Τα άγαθα της διαταγής αυτής θα φανούν πολύ σύντομα και ό ελληνικός αθλητισμός θα ευγνωμονή δια μίαν ακόμη φοράν τον φιλάθλον αρχηγόν δια τας άνεκτιμήτους υπηρεσίας που του προσφέρει και θα του προσφέρει.

Εικόνα 12. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 7 Φεβρουαρίου 1953. Άρθρο αφιερωμένο στον τότε Αρχηγό Γ.Ε.Α. Αντιπτεράρχο Κελαϊδη. (Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων)

Εικόνα 13. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 13 Νοεμβρίου 1955. Ο Κώστας Μητρόπουλος γελοιογραφεί την επιθυμία της Α.Σ.Ε.Α.Ε.Δ. να μετέχει του πρωταθλήματος ποδοσφαίρου της Ε.Π.Σ.Α. (Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων)

Ο ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΑΘΛΗΤΩΝ

1. Αθλητική Ηχώ	26. Αθλητική Ηχώ	41. Αθλητική Ηχώ	56. Αθλητική Ηχώ	71. Αθλητική Ηχώ	86. Αθλητική Ηχώ	101. Αθλητική Ηχώ	116. Αθλητική Ηχώ	131. Αθλητική Ηχώ	146. Αθλητική Ηχώ	161. Αθλητική Ηχώ	176. Αθλητική Ηχώ	191. Αθλητική Ηχώ	206. Αθλητική Ηχώ
2. Αθλητική Ηχώ	27. Αθλητική Ηχώ	42. Αθλητική Ηχώ	57. Αθλητική Ηχώ	72. Αθλητική Ηχώ	87. Αθλητική Ηχώ	102. Αθλητική Ηχώ	117. Αθλητική Ηχώ	132. Αθλητική Ηχώ	147. Αθλητική Ηχώ	162. Αθλητική Ηχώ	177. Αθλητική Ηχώ	192. Αθλητική Ηχώ	207. Αθλητική Ηχώ
3. Αθλητική Ηχώ	28. Αθλητική Ηχώ	43. Αθλητική Ηχώ	58. Αθλητική Ηχώ	73. Αθλητική Ηχώ	88. Αθλητική Ηχώ	103. Αθλητική Ηχώ	118. Αθλητική Ηχώ	133. Αθλητική Ηχώ	148. Αθλητική Ηχώ	163. Αθλητική Ηχώ	178. Αθλητική Ηχώ	193. Αθλητική Ηχώ	208. Αθλητική Ηχώ
4. Αθλητική Ηχώ	29. Αθλητική Ηχώ	44. Αθλητική Ηχώ	59. Αθλητική Ηχώ	74. Αθλητική Ηχώ	89. Αθλητική Ηχώ	104. Αθλητική Ηχώ	119. Αθλητική Ηχώ	134. Αθλητική Ηχώ	149. Αθλητική Ηχώ	164. Αθλητική Ηχώ	179. Αθλητική Ηχώ	194. Αθλητική Ηχώ	209. Αθλητική Ηχώ
5. Αθλητική Ηχώ	30. Αθλητική Ηχώ	45. Αθλητική Ηχώ	60. Αθλητική Ηχώ	75. Αθλητική Ηχώ	90. Αθλητική Ηχώ	105. Αθλητική Ηχώ	120. Αθλητική Ηχώ	135. Αθλητική Ηχώ	150. Αθλητική Ηχώ	165. Αθλητική Ηχώ	180. Αθλητική Ηχώ	195. Αθλητική Ηχώ	210. Αθλητική Ηχώ
6. Αθλητική Ηχώ	31. Αθλητική Ηχώ	46. Αθλητική Ηχώ	61. Αθλητική Ηχώ	76. Αθλητική Ηχώ	91. Αθλητική Ηχώ	106. Αθλητική Ηχώ	121. Αθλητική Ηχώ	136. Αθλητική Ηχώ	151. Αθλητική Ηχώ	166. Αθλητική Ηχώ	181. Αθλητική Ηχώ	196. Αθλητική Ηχώ	211. Αθλητική Ηχώ
7. Αθλητική Ηχώ	32. Αθλητική Ηχώ	47. Αθλητική Ηχώ	62. Αθλητική Ηχώ	77. Αθλητική Ηχώ	92. Αθλητική Ηχώ	107. Αθλητική Ηχώ	122. Αθλητική Ηχώ	137. Αθλητική Ηχώ	152. Αθλητική Ηχώ	167. Αθλητική Ηχώ	182. Αθλητική Ηχώ	197. Αθλητική Ηχώ	212. Αθλητική Ηχώ
8. Αθλητική Ηχώ	33. Αθλητική Ηχώ	48. Αθλητική Ηχώ	63. Αθλητική Ηχώ	78. Αθλητική Ηχώ	93. Αθλητική Ηχώ	108. Αθλητική Ηχώ	123. Αθλητική Ηχώ	138. Αθλητική Ηχώ	153. Αθλητική Ηχώ	168. Αθλητική Ηχώ	183. Αθλητική Ηχώ	198. Αθλητική Ηχώ	213. Αθλητική Ηχώ
9. Αθλητική Ηχώ	34. Αθλητική Ηχώ	49. Αθλητική Ηχώ	64. Αθλητική Ηχώ	79. Αθλητική Ηχώ	94. Αθλητική Ηχώ	109. Αθλητική Ηχώ	124. Αθλητική Ηχώ	139. Αθλητική Ηχώ	154. Αθλητική Ηχώ	169. Αθλητική Ηχώ	184. Αθλητική Ηχώ	199. Αθλητική Ηχώ	214. Αθλητική Ηχώ
10. Αθλητική Ηχώ	35. Αθλητική Ηχώ	50. Αθλητική Ηχώ	65. Αθλητική Ηχώ	80. Αθλητική Ηχώ	95. Αθλητική Ηχώ	110. Αθλητική Ηχώ	125. Αθλητική Ηχώ	140. Αθλητική Ηχώ	155. Αθλητική Ηχώ	170. Αθλητική Ηχώ	185. Αθλητική Ηχώ	200. Αθλητική Ηχώ	215. Αθλητική Ηχώ
11. Αθλητική Ηχώ	36. Αθλητική Ηχώ	51. Αθλητική Ηχώ	66. Αθλητική Ηχώ	81. Αθλητική Ηχώ	96. Αθλητική Ηχώ	111. Αθλητική Ηχώ	126. Αθλητική Ηχώ	141. Αθλητική Ηχώ	156. Αθλητική Ηχώ	171. Αθλητική Ηχώ	186. Αθλητική Ηχώ	201. Αθλητική Ηχώ	216. Αθλητική Ηχώ
12. Αθλητική Ηχώ	37. Αθλητική Ηχώ	52. Αθλητική Ηχώ	67. Αθλητική Ηχώ	82. Αθλητική Ηχώ	97. Αθλητική Ηχώ	112. Αθλητική Ηχώ	127. Αθλητική Ηχώ	142. Αθλητική Ηχώ	157. Αθλητική Ηχώ	172. Αθλητική Ηχώ	187. Αθλητική Ηχώ	202. Αθλητική Ηχώ	217. Αθλητική Ηχώ
13. Αθλητική Ηχώ	38. Αθλητική Ηχώ	53. Αθλητική Ηχώ	68. Αθλητική Ηχώ	83. Αθλητική Ηχώ	98. Αθλητική Ηχώ	113. Αθλητική Ηχώ	128. Αθλητική Ηχώ	143. Αθλητική Ηχώ	158. Αθλητική Ηχώ	173. Αθλητική Ηχώ	188. Αθλητική Ηχώ	203. Αθλητική Ηχώ	218. Αθλητική Ηχώ
14. Αθλητική Ηχώ	39. Αθλητική Ηχώ	54. Αθλητική Ηχώ	69. Αθλητική Ηχώ	84. Αθλητική Ηχώ	99. Αθλητική Ηχώ	114. Αθλητική Ηχώ	129. Αθλητική Ηχώ	144. Αθλητική Ηχώ	159. Αθλητική Ηχώ	174. Αθλητική Ηχώ	189. Αθλητική Ηχώ	204. Αθλητική Ηχώ	219. Αθλητική Ηχώ
15. Αθλητική Ηχώ	40. Αθλητική Ηχώ	55. Αθλητική Ηχώ	70. Αθλητική Ηχώ	85. Αθλητική Ηχώ	100. Αθλητική Ηχώ	115. Αθλητική Ηχώ	130. Αθλητική Ηχώ	145. Αθλητική Ηχώ	160. Αθλητική Ηχώ	175. Αθλητική Ηχώ	190. Αθλητική Ηχώ	205. Αθλητική Ηχώ	220. Αθλητική Ηχώ

Εικόνα 14. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 23 Ιουλίου 1955. Αγώνες Στίβου C.I.S.M. Αθήνα, 1955. Πίνακας Συμμετεχόντων Αθλητών. (Πηγή: Βιβλιοθήκη Βουλής των Ελλήνων)

Εικόνα 15. Το τρόπαιο της πολυνίκους ομάδας της Α.Σ.Α.Ε.Δ. από το Στρατιωτικό Βαλκανικό Πρωτάθλημα Στίβου στα Σκόπια 3- 4 Σεπ 1955. (Πηγή: Α.Σ.Α.Ε.Δ.)

Εικόνα 16. Αναμνηστική Πλακέτα των Ε.Δ. των Η.Π.Α. προς την ομάδα Στρατιωτικού Πεντάθλου των ελληνικών Ε.Δ. 1958 (Πηγή: Α.Σ.Α.Ε.Δ.)

Εικόνα 17. Αναμνηστική πλακέτα από τον αγώνα ποδοσφαίρου στη Βαγδάτη μεταξύ Ε.Δ. Ελλάδας και Ε.Δ. Ιράκ. το 1962 για το πρωτάθλημα C.I.S.M. (Πηγή: Α.Σ.Α.Ε.Δ.)

ΑΝΕΧΩΡΙΣΕΝ ΕΙΣ ΒΑΓΔΑΤΗ Η ΕΘΝΙΚΗ ΟΜΑΔ ΜΠΑΣΚΕΤ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΜΕΤΕΧΟΥΣΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑΤΟΣ ΣΙΣΜ ΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΤΗΣ

Ἀνεχώρησε γὰρ ἀεροπορικῶς εἰς Βαγδάτην ἡ ἔθνικὴ ὀμάδα Μπάσκετ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἡ ὁποία θὰ μετέσχη τοῦ πρωταθλήματος τοῦ ΣΙΣΜ ποῦ τελεῖται ἀπὸ 29 Ἀπριλίου ἕως 4 Μαΐου. Τῆς ἀποστολῆς ἀπέναντι ὁ Γενὶ κὼδ Γραμματεὴς τῆς ΑΣΑΕΔ, ὁν τιμωροῦσιν ἀποστολῆς κ. Κυριακόπουλος, ὁ λογιαντὸς κ. Γραματῆς ὁ παρασκευαστὴς κ. Φ. Ματθαίου, ὁ ἀεροπορὸς κ. Παναγιώτης, ὁ διαιτητὴς κ. Σπυριγιάννης καὶ οἱ καλαθοσφαιριστὰὶ Κολοκοῦνης, Χαϊκούλας, Καραφωλῆς, Διαμαντόπουλος, Χαρασσοπούλου, Λάσθιος, Ράβιος, Σπανάς, Γιάβας, Χαλκί-

σιδῆς, Προκοπίου καὶ Πολυκακοδοῖτης.

Ἐξέλεον εἰς τὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἰράκ θὰ συμβοιῶσιν οἱ ἐπιμελητὴς τῶν συμμετεχουσῶν ὀμάδων προσκεκλήθη νὰ ἀίψουσι τὸν τρόπον διεξαγωγῆς τοῦ πρωταθλήματος ἐξασπ. τῶν παρουσιουσῶν τοῦ ΣΙΣΜ, νὰ παρίστανται ταῖς ἀλλήλους καὶ νὰ ἐκτελέσουσιν τὰς ἀποστολὰς.

Ἀπὸ ταῦς ἀγῶνας καὶ γὰρ τελεῖται λῆξιν τοῦ πρωταθλήματος ἡ Ἐθνικὴ ὀμάδα θὰ μεταβῆ εἰς τὴν Κύπρον εἰς τὰς 7 Μαΐου καὶ θὰ ἀγωνισθῆ εἰς τὴν Λευκωσίαν τῶν μετῆν τῆς νήσου.

Εικόνα 18. «ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ», 27 Απριλίου 1967. Άρθρο για την αναχώρηση της Ομάδας καλαθοσφαίρισης των Ε.Δ. για το πρωτάθλημα C.I.S.M. στη Βαγδάτη. (Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλῆς των Ελλήνων)